Vzgoja

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

marec 2018
letnik XX/1 ▪ številka **77**
cena 4,95 eur

20 let izhajanja

V žarišču: Država in vera

stran 15

Naš pogovor: s. Michela Carrozzino

stran 28

Razredništvo – poslanstvo, odgovornost, izziv

stran 33

Starši, hvala, da ste

Srčna dežela

Brezplačno počitniško varstvo z dodatnim programom

Letošnje poletje vas vabimo, da svojim otrokom od 1. do 5. razreda OŠ omogočite udeležbo v počitniškem programu **Srčna dežela**, ki ga organizira Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Na voljo so termini:

- 2.–6. 7. 2018
- 9.–13. 7. 2018
- 16.–20. 7. 2018

Program **Srčna dežela** zagotavlja kakovostno preživljanje prostega časa otrok preko prostočasnih, športno-gibalnih in ustvarjalnih aktivnosti. Te aktivnosti bomo napolnili s preventivnimi vsebinami; spoznavali bomo čustva in se učili z njimi prav ravnati.
Na spletni strani bo objavljen tudi točen datum začetka zbiranja prijav. Prednost pri prijavi bodo imeli otroci iz socialno ogroženih družin.

Program bo potekal od ponedeljka do petka od 7.00 do 16.00. Sofinancira ga Mestna občina Ljubljana, zato bo udeležba za otroke od 1. do 5. razreda, ki imajo na tem območju stalno prebivališče, brezplačna. Za otroke s prebivališčem zunaj MOL je cena za en teden 75 €, za vsakega naslednjega otroka iz iste družine 65 €.
Več informacij: 01/43 83 987
dkps.seminarji@gmail.com, www.dkps.si

VZGOJA 77
Revija za učitelje, vzgojitelje in starše
marec 2018, leto XX/1

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije
mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
dr. Franci M. Kolenec
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Ulica Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija Vzgoja izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2018 je 4,95 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 19,80 € (tujina 34 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN
1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Pluralno

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Sredi osemdesetih let sem študiral v Dublinu in se vključil v študentsko organizacijo. Sestanke je vodil predsednik, na dnevnem redu pa je bilo veliko točk. Včasih se mi je zdelo, da vse poteka počasi. Predsednik je poslušal mnenja vseh udeleženih in ni navijal za svojo rešitev. Besedo je dal vsem; ne zaradi formalne procedure, ampak ker je verjel, da bomo našli najboljšo rešitev v iskrenem poslušanju vseh. Iz domovine demokratične miselnosti nisem poznal. Jugoslovanski samoupravni socializem je bil totalitarni sistem, ki se je oblačil v celofan demokratičnosti, dejansko pa se je odločalo na partijskih forumih. Še najbolj odprt odnos sem doživljal ob svoji mami, ki je sprejemala in spoštovala različne ljudi.

Demokracija je politični sistem, demokratičnost pa življenjska drža. Demokratičnost vključuje pluralnost, ki pomeni *številnost* in raznovrstnost. Dr. Peter Lah pravi, da je pluralizem lahko le nekaj zunanjega, ker »poudarja parcialni interes akterjev«, zato tak pluralizem »vodi k razbitju družbe na delčke, ki so navznoter morda homogeni in angažirani, do okolja pa zaprti in izključujoči«. To ne ustvarja niti notranje povezanosti niti pogojev za sodelovanje. Pogosto doživljamo, da je naša družba razbita na posamezne zaprte delčke, ki drug drugega ogrožajo. Pluralno družbo sestavljamo ljudje z različnimi prepričanji, potrebami in interesi ter si znotraj različnosti priznavamo svobodo ter iščemo poti za spoštljivo sožitje. Pluralno okolje ustvarjamo vsi, ko govorimo odprto o svojih interesih, vrednotah in prepričanjih, in to na način, ki drugih ne žali, podcenjuje in izključuje, zato ker mislijo drugače. Še več, ko se iskreno zanimamo za to, kar je drugim ljudem pomembno in vredno, da jih lahko razumemo. Odgovoren državljan se zaveda, »da mora sam spregovoriti o svojih interesih in mnenjih, če se želi vključiti v javni diskurz,« pravi Lah.

Minulo jesen smo v medijih veliko slišali o prijavi blagoslova novozgrajene osnovne šole na Polici inšpektoratu za šolstvo. Prijavo je naredila ministrica za šolstvo. Odzivi so bili različni, najbolj jasno pa so svoje stališče povedali volivci, ki ministrici niso zaupali skoraj nič glasov v kandidaturi za predsednico RS. Zakaj? Ta prijava je bila izraz nestrpnosti do drugače mislečih. Naš šolski prostor se še ni navadil, da živimo v pluralni družbi. V Beli knjigi je še vedno napisano, da je javna šola »idejno nevtralna«. To je ena od ovir, da ne preidemo k pluralni drži, kajti s filozofskega vidika »idejna nevtralnost« ne obstaja. Obstaja pa pluralnost, spoštovanje različnih stališč.

V pluralni družbi živijo različne verske skupnosti in njihov nauk postane vir motivacije za vedenje. Naši učenci morajo poznati bistvo religij, ki jim pripadajo, da se bodo lahko spoštovali. Programi javne šole ne morejo predstavljati samo ateističnega (nevtralnega?) pogleda na svet, ampak morajo predstavljati različne poglede na svet. V demokraciji šolski prostor ni nevtralen, ampak je pluralen. Zato se morajo otroci tudi v šoli pogovarjati o temah, ki razkrivajo njihove najgloblje vrednote in prepričanja, in to v spoštljivem odnosu in iskrenem interesu spoznavanja. Ne spoštujemo različnosti, ampak človeka, ki čuti in doživlja različno in se drugače vede. Želimo poznati stališča, prepričanja in vrednote drugih, kajti ko jih razumemo, jih lahko cenimo in spoštujemo, mogoče najdemo stične točke in z njimi tudi sodelujemo.

Posvet Ločitev vere od države v šolstvu, ki ga je z vrhunskimi strokovnjaki organizirala Osnovna šola Dornberk, je bil eden od potrebnih korakov v ustvarjanju pluralne družbe. Ta posvet nas je spodbudil, da pišemo o pluralnosti, in sicer predvsem z vidika ustvarjanja pogojev za sodelovanje med različnimi ljudmi. Lep zgled takega sodelovanja je hiša Ljubhospic, v kateri so predstavniki katoliške, evangeličanske, pravoslavne in muslimanske skupnosti podpisali zavezo o duhovni oskrbi bolnikov.

Duhovna oskrba v slovenskih bolnišnicah

… V državah razvitega sveta so že pred mnogimi leti ugotovili, da je prisotnost osebe, ki skrbi za duhovno počutje bolnikov, nujno potrebna tudi v bolnišnicah. Zato smo lahko v poročilih strokovnjakov, ki so hodili na razna strokovna izpopolnjevanja, redno prebirali, da ima v tujini vsaka bolnišnica prostore za versko dejavnost. …

Navdušenje

… Pri učenju, zlasti pri oblikovanju solidarnega sožitja, imajo pomembno vlogo tudi možganske zrcalne celice. Te omogočajo enačenje z drugim človekom, ki nas navdušuje. Pri tem se v možganih dogaja podoben proces kakor takrat, ko sami delamo nekaj z navdušenjem; v obeh primerih je učenje lahkotno in uspešno. …

Kritično in ustvarjalno razmišljanje

… Kadar razvijamo kritično razmišljanje, razvijamo tudi ustvarjalno razmišljanje. Ko naletimo na problem, se običajno najprej vprašamo, zakaj se je pojavil, od kod izvira ipd. Morda bomo morali problem analizirati s pomočjo več različnih metod. Če pa si pri reševanju težave pomagamo z ustvarjalnim razmišljanjem, ugotovimo, da lahko na problem gledamo iz več zornih kotov ter da nam ta ustvarjalnost omogoča širše iskanje rešitve. …

Otrok lahko hitro postane žrtev spletnih zlorab

… Otrok ni pomanjšan odrasli, je zgolj otrok, čeprav je morda pri svojih 12 ali 13 letih celo višji od vas. Govori pogumno in samozavestno; zdi se, da veliko ve in da se bo znal odzivati, da se bo znal zaustaviti, ko bo to potrebno. Naj vas njegova ali njena zunanja podoba in izrečene besede ne zavedejo. Še vedno je otrok in v resnici vas 'mladiček' še kako potrebuje. …

Projektni teden in ustvarjalnost

… Projektno delo je ena od oblik izobraževanja, ki dijakom omogoča, da znanje širijo drugače kot pri klasičnem pouku. Je zanimivo, raznovrstno, polno zanimivih in neprecenljivih izkušenj, ki jih pri tem pridobimo vsi udeleženci. Projektne tedne že vrsto let vključujemo v naš šolski letni delovni načrt, saj imamo z njimi dobre izkušnje, prav tako so zelo dobri tudi rezultati dela. …

Uvodnik
3 *Silvo Šinkovec:* **Pluralno**

V žarišču: Država in vera
5 *Miroslav Mozetič:* **Verska svoboda in javna (državna) šola**
9 *Tomaž Rozman:* **Pravni okviri odnosa med šolo in vero**
10 *Branko Cestnik:* **O sodelovanju med šolo in župnijo**
11 *Janez Zajec:* **Duhovna oskrba v slovenskih bolnišnicah**
13 *Jože Plut:* **Temeljno in neodtujljivo ali sekundarno in terciarno**

Naš pogovor
15 *Vanja Kiswarday:* **Michela Carrozzino: Vsakdo je vreden, da je vključen**

Biti vzgojitelj
19 *Jože Ramovš:* **Navdušenje**
21 *Drago Jančar:* **Pišem v prostor in čas skrivnosti**
24 *Lidija Golc:* **O veselju do vere vase**

Vzgojni načrt
25 *Mateja Centa, Bruno Ćurko, Ivana Kragić:* **Kritično in ustvarjalno razmišljanje**
28 *Zdenka Sušec Lušnic:* **Razredništvo – poslanstvo, odgovornost, izziv**

Starši
31 *Neža Miklič:* **Otrok lahko hitro postane žrtev spletnih zlorab**
33 *Rihard Režek:* **Starši, hvala, da ste**

Področja vzgoje
34 *Milček Komelj:* **Cerkev kot slikarska realnost in duhovni privid**
34 *Lidija Golc:* **Polna je blagoslovljena košarica**
36 *Vesna Jarh:* **Igralnica: prostor, poln vsebine**
37 *Vesna Trančar:* **Podjetja in izobraževalne ustanove z roko v roki**

Duhovni izziv
40 *Branka Roškar:* **Blagoslov**
42 *Silvo Šinkovec:* **Prešernov *Credo* v Krstu pri Savici**

Izkušnje
44 *Martina Goričan:* **Projektni teden in ustvarjalnost**
46 *Melita Miklavčič:* **Črpati moč iz dosežkov drugih**

48 **Bralni namig**

49 **Iz življenja DKPS**

51 **Napovedni koledar**

53 **Nova spoznanja**

53 **Summary**

Verska svoboda in javna (državna) šola

Miroslav Mozetič, mag. pravnih znanosti s področja ustavnega prava, je nekdanji sodnik *Ustavnega sodišča Republike Slovenije.*

Prispevek je nastal na podlagi aktivne udeležbe na okrogli mizi v Dornberku z naslovom Avtonomija šolskega prostora. ***Glavna vsebina okrogle mize je bilo vprašanje, kako se odraža pravica do svobode vesti (verske svobode) v povezavi z načelom ločenosti države in verskih skupnosti v javni (državni) šoli.***

Avtonomija šolskega prostora

Pojma avtonomija šolskega prostora ne najdemo v Ustavi[1]. Ta pojem pozna Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju ZOFVI).[2] Če se omejimo samo na vprašanje verskih vsebin oziroma na vprašanje uresničevanja verske svobode (svobode vesti), ugotovimo, da ZOFVI prepoveduje konfesionalno dejavnost v javnem vrtcu ali javni šoli, vendar z dvema izjemama: ena se nanaša na vrtce in šole s koncesijo, druga pa na izvajanje verouka oziroma konfesionalnega pouka v prostorih javne šole ali vrtca, če ni na razpolago drugih ustreznih prostorov.[3] Konfesionalno dejavnost zakon opredeli v petem odstavku; le-ta obsega:

- verouk ali konfesionalni pouk religije s ciljem vzgajati za to religijo,
- pouk, pri katerem o vsebinah, učbenikih, izobraževanju učiteljev in primernosti posameznega učitelja za poučevanje odloča verska skupnost,
- organizirane verske obrede.

Določbe zakona o prepovedi konfesionalne dejavnosti je presojalo Ustavno sodišče RS (odločba št. U-I-68/98 z dne 22. 11. 2001). V odločbi je Ustavno sodišče najprej ugotovilo, da Ustava konfesionalne dejavnosti (v javnih vrtcih in šolah) ne ureja, kar naj bi pomenilo, da je niti ne prepoveduje niti ne zapoveduje. Vendar pa Ustava v 7. členu vsebuje splošno načelo o ločitvi države in verskih skupnosti, na podlagi katerega je država zavezana k nevtralnosti, tolerantnosti in nemisijonarskemu delovanju. To, po odločbi Ustavnega sodišča, na področju šolstva pomeni, da verske vsebine ne morejo biti del javnega pouka, to je niti del pouka v javni šoli niti del poučevanja v okviru javne službe šole, ki ji je država podelila koncesijo.

V nadaljevanju je Ustavno sodišče presojalo, ali je ZOFVI v neskladju z Ustavo tudi v tistem delu, ki prepoveduje konfesionalno dejavnost zunaj opravljanja javne službe v šolskih prostorih. Odločilo je, da ni, kajti javni vrtci in šole so javne (državne) institucije, financirane s strani države, in kot take v bistvu simboli, ki državo predstavljajo navzven in jo delajo spoznavno posamezniku, zato je legitimno, da je tu načelo ločitve države in verskih skupnosti in s tem tudi nevtralnosti države najbolj dosledno ter strogo izpeljano. Glede na to, da javni vrtec in javna šola nista manifestacija države samo pri izvajanju dejavnosti izobraževanja in vzgoje (javne službe), temveč tudi kot javni prostor, načelna prepoved konfesionalne dejavnosti ne predstavlja nedopustnega posega v svobodo vesti niti v pravico staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim verskim prepričanjem, je sklenilo Ustavno sodišče.

Iz odločbe jasno izhaja, da je Ustavno sodišče postavilo splošno načelo o ločenosti države od verskih skupnosti nad pravico do svobode vesti (verske svobode) in pravico staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim prepričanjem. Po tej odločbi splošno ustavno načelo, ki določa »razmerje med državo in verskimi skupnostmi zgolj na načelni ravni, medtem ko se pomen in vsebina navedenega načela šele oblikuje«

Foto: Peter Prebil

(Mnenje US št. Rm-1/02), dopušča hude posege in omejitve verske svobode in praktično povsem osiromaši to pravico. Gre za negativno, izključevalno opredelitev načela ločenosti, ki je do neke mere celo sovražno in kot takšno praktično izključuje verske vsebine iz javnega življenja in poriva izpovedovanje vere v zasebnost. Gre za pristop, ki je blizu načelu ločenosti iz časov bivše socialistične države. Nevtralnost opredeljuje kot zanikanje določenih vsebin, kot izključevanje in ne kot zahtevo po pluralnosti in enakopravnosti. Prav tako je v bistvu zanikalo pravico staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim prepričanjem. Pravica staršev zahteva pluralnost, ne izločanje. Pluralnost je eden od temeljev sodobne demokratične družbe. A odločba Ustavnega sodišča je vseeno tu.

Če pa država zavzame stališče, da šolskega prostora ne bo dala na razpolago verskim skupnostim, mora biti pri tem dosledna in odreči šolski prostor vsemu, kar ni izvrševanje šolskega programa ali programov, povezanih z izobraževanjem.

Svoboda vesti (verska svoboda)

Osebno sem prepričan, da navedena razlaga ne sledi popolnoma načelom nove ustavne ureditve in da načela ločenosti, če jemljemo Ustavo resno, ni mogoče tako strogo in ozko razlagati. Prepričanje temelji tudi na pozneje ratificiranem t. i. Vatikanskem sporazumu in novosprejetem Zakonu o verski svobodi. Oba navedena akta sta prestala tudi presojo Ustavnega sodišča. Zato si bomo v nadaljevanju ogledali nekatera najbolj pomembna stališča Ustavnega sodišča, ki se nanašajo na določitev vsebine in obsega pravice do verske svobode ter načela ločenosti države in verskih skupnosti iz Mnenja št. Rm-1/02 z dne 19. 11. 2003 in odločbe št. U-I-92/07 z dne 15. 4. 2010.

Ustava zagotavlja svobodo vesti (versko svobodo) v 41. členu, ki se glasi: »Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja. Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.«[4]

Foto: Matej Hozjan

Ustava v prvem in drugem odstavku 41. člena izpostavlja versko svobodo (svobodo vere, veroizpovedi), vendar ne določa natančneje, kaj pomeni, katere so njene sestavine in kakšen je njen domet. To je obširno opredelilo Ustavno sodišče v odločbi št. U-I-92/07, s katero je odločalo o ustavnosti Zakona o verski svobodi (Uradni list RS, št. 14/07, v nadaljevanju ZVS).[5]

Ustavno sodišče je, izhajajoč iz Ustave in mednarodnih instrumentov, ki zagotavljajo pravico do verske svobode, to pravico opredelilo kot:

- pravico imeti vero ali svobodno izbrati vero ali prepričanje; pravico ne imeti vere oziroma ne pripadati nobeni veri ter pravico svobodno spremeniti vero (forum internum),
- pravico do svobodnega izpovedovanja svoje vere ali prepričanja, ustno ali pisno, posamično ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, vključno z namenom širjenja vere, s poučevanjem in pravico do izvrševanja vere z bogoslužjem, izpolnjevanjem verskih in ritualnih obredov (forum eksternum).

Svoboda vere se lahko uresničuje individualno (osebno) in kolektivno (v skupnosti, v občestvu), pri obeh oblikah pa je mogoče razlikovati pozitivni in negativni vidik.[6] Ustavno sodišče poudarja, da svoboda vere ni le individualna pravica, temveč ima tudi kolektivno razsežnost. Ustava varuje tako individualni kot kolektivni vidik izpovedovanja vere. Kolektivni vidik se izraža v pravici do svobodnega ustanavljanja in delovanja verskih skupnosti in v zagotavljanju njihove lastne svobode vesti. Ne sicer kot forum internum, ki gre po naravi stvari samo posamezniku, temveč kot pravico, da svobodno in v skladu s svojimi lastnimi pravili izpovedujejo verska prepričanja in opravljajo verska dejanja, poudarja Ustavno sodišče.

Ko govorimo o človekovi pravici do verske svobode in njenem uresničevanju, je zelo pomembno vprašanje, katere dolžnosti ima država pri zagotavljanju verske svobode in ali sploh ima kakšne dolžnosti. To vprašanje je pomembno zlasti v povezavi z našo temo verske svobode in javne šole.

Svoboda vere je predvsem obrambna pravica. Država ne sme nedopustno posegati v razmerja, ki jih ta pravica zagotavlja in varuje. Državi prepoveduje odločati o vprašanjih, ki zadevajo nauk vere ali notranjo avtonomijo verskih skupnosti, prepoveduje ji, da bi zahtevala (določen način) opredeljevanja do verskih vprašanj oziroma vprašanj vesti in da bi nagrajevala ali kaznovala ravnanja, ki pomenijo izpovedovanje (določene) vere ali drugega prepričanja, prepoveduje pa tudi neupravičeno razlikovanje (privilegiranje ali zapostavljanje) posameznikov zaradi njihove veroizpovedi ali drugačnega prepričanja.

V navedeni odločbi Ustavno sodišče izrecno poudarja, da pravica do verske svobode, ki zahteva od države, da omogoča nemoteno uresničevanje verske svobode, terja tudi določene pozitivne ukrepe. Država mora zagotavljati in graditi strpnost med pripadniki različnih ver oziroma prepričanj, preprečiti mora neupravičeno razlikovanje na podlagi vere tudi med posamezniki (npr. pri zaposlovanju, kjer to ni nujno po naravi stvari). Osebam, ki jim je otežen dostop do verske oskrbe, mora v določenih okoliščinah (npr. vojaki, zaporniki, bolniki ipd.) omogočiti dostop do verske oskrbe. Verskim skupnostim, ki to želijo, mora omogočiti tudi okvir za pridobitev pravne subjektivitete.

Eno ključnih vprašanj, s katerim se je Ustavno sodišče ukvarjalo v navedeni odločbi (U-I-92/07), je bilo ravno vprašanje, kako obsežna je dolžnost države pri ustvarjanju (zagotavljanju) pogojev za svobodno uresničevanje verskih potreb. Ali drugače, kaj je država dolžna (mora) storiti in kaj sme oz. lahko stori, čeprav ni dolžna.

Odnos države do verskih skupnosti

Pomembno vprašanje, ki se navezuje na pravico do svobode verovanja, je vprašanje pravnega položaja verskih skupnosti oziroma vprašanje odnosa države do verskih skupnosti. Na načelni ravni to vprašanje ureja 7. člen Ustave, ki se glasi: »Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne, njihovo delovanje je svobodno.«

To ureja tudi 1. člen Vatikanskega sporazuma, ki se glasi: »Republika Slovenija in Sveti sedež potrjujeta načelo, da sta država in Katoliška cerkev, vsaka v svoji ureditvi, neodvisni in samostojni in se zavezujeta k polnemu spoštovanju tega načela v medsebojnih odnosih in sodelovanju pri napredku človekove osebe in skupnega dobrega.«

Sedmi člen Ustave določa tri načela, ki opredeljujejo pravni položaj verskih skupnosti v Republiki Sloveniji: načelo o ločenosti države in verskih skupnosti (prvi odstavek 7. člena Ustave), načelo svobodnega delovanja verskih skupnosti in načelo enakopravnosti verskih skupnosti (drugi odstavek 7. člena Ustave). Ustavno sodišče je poudarilo, da je Ustava razmerje med državo in verskimi skupnostmi določila zgolj na načelni ravni, medtem ko se pomen in vsebina navedenih načel ter njihovo razmerje do 41. člena Ustave šele oblikujejo.

V odločbi U-I-92/07 je Ustavno sodišče po povzetju svojih razlag načela ločenosti iz odločb št. U-I-68/98, U-I-92/01, U-I-354/06 in Rm1/02 oblikovalo doslej najbolj jasen pomen in vsebino tega načela. Ustavno sodišče je sklenilo, da ima načelo o ločenosti države in verskih skupnosti iz prvega odstavka 7. člena Ustave v širšem smislu tri prvine: (1) versko oziroma nazorsko nevtralnost države, (2) avtonomnost verskih skupnosti na lastnem področju in (3) enakopraven odnos države do verskih skupnosti.

Ustavno sodišče posebej poudarja, da čeprav Ustava v 7. členu izrecno določa le ločenost države in verskih skupnosti, nevtralnost države do verskih prepričanj zahteva tudi njeno nevtralnost do drugih svetovnih nazorov. Zahteva po enaki obravnavi verskih in drugih prepričanj izhaja iz prvega odstavka 41. člena Ustave v povezavi s 14. členom Ustave.

Verska oziroma nazorska nevtralnost državo zavezuje, da v svoje delovanje ne vnaša verskih oziroma svetovnonazorskih elementov, da je nepristranska, da religije in drugih svetovnih nazorov niti ne prevzema niti jih ne zavrača in da nobenega od njih ne sme – v nazorskem smislu – niti podpirati niti ovirati.

Zahteva po nevtralnosti (sekularnosti) države seveda ne terja izključitve vere iz javnega življenja: že prvi odstavek 41. člena Ustave izrecno zagotavlja svobodo izpovedovanja vere v zasebnem in javnem življenju.

Zelo pomemben je poudarek Ustavnega sodišča, da načela o ločenosti države in verskih skupnosti ni mogoče vsebinsko napolniti brez razumevanja namena njegovega obstoja. Cilj tega načela je zagotoviti resnično svobodo vesti (in v širšem smislu pluralnost kot bistveno sestavino demokratične družbe) ter enakopravnost posameznikov in verskih skupnosti. Povedano drugače: namen načela o ločenosti ni varovati državo sámo po sebi pred verskimi in drugimi opredelitvami ter njihovimi združenji, ampak z njeno nevtralno držo zagotavljati polno svobodo vesti in enakopravnost vseh ljudi, verujočih in neverujočih. Nevtralna država spoštuje pravico posameznikov do svobodnega, osebnega ali skupinskega izpovedovanja vere ali drugih prepričanj. Pri tem upošteva, da imajo državljani različna verska in neverska prepričanja ali pa jih sploh nimajo in da je odgovorna za zagotavljanje svobode vseh.

Tako razumljena verska in svetovnonazorska nevtralnost države ni ovira za sodelovanje države z verskimi skupnostmi.

Načelo ločenosti prepoveduje državi istovetenje s posamezno vero ali drugim prepričanjem (tudi ateističnim) in zapoveduje enakopraven odnos do vseh ver ali prepričanj.

Verska nevtralnost države ne pomeni potiskanja vere na stranski tir družbe, saj bi to lahko povzročilo prav nasprotno: diskriminacijo na podlagi vere in zanikanje nevtralnosti.

Načelo o ločenosti državi ne preprečuje, da s tistimi verskimi skupnostmi, ki opravljajo tudi splošnokoristne dejavnosti, vzpostavlja pozitivna razmerja, oblike sodelovanja in skupna prizadevanja, kakršna ima v tem pogledu z drugimi civilnodružbenimi organizacijami.

Nevtralnost prav tako državi ne zapoveduje brezbrižnosti do verskih potreb ljudi. Vera sicer ni državna stvar. Vendar že iz 41. člena Ustave izhaja dolžnost države, da v določeni meri upošteva tudi verske potrebe posameznikov in verskih skupnosti, česar se mora lotevati na nevtralen in enakopraven način. Čeprav se torej država ne ukvarja z vsebinskimi vprašanji vere, mora kljub temu priznati pomen vere za posameznike in aktivno ustvarjati pogoje za uresničevanje te človekove pravice.

Ustavno sodišče zaključuje razlago pomena in vsebine načela ločenosti z jasno ugotovitvijo, da je razlaga prvega odstavka 41. člena Ustave ključna za določitev dolžnosti države v zvezi z njeno skrbjo za versko življenje ljudi. Nihče nima pravice zahtevati državne podpore pri izražanju vere, razen seveda, če bi takšna dolžnost države izhajala iz prvega odstavka 41. člena Ustave. To pomeni, sklene Ustavno sodišče, da vse tisto, kar sodi v okvir izvrševanja pravice do svobode vere iz 41. člena Ustave, ne more biti v neskladju z

načelom o ločenosti iz prvega odstavka 7. člena Ustave. Sodelovanje države z verskimi skupnostmi pa z ustavnopravnega vidika ni sámo po sebi nedovoljeno niti tedaj, kadar presega mero, ki jo zahteva 41. člen Ustave, in sicer vse dotlej, dokler je država pri tem versko nevtralna in se z vero ali z verskimi skupnostmi ne istoveti.

Iz razlage Ustavnega sodišča (gre za razlago Ustave, ki ima ustavnopravno težo, tj. gre za razlago tega, kaj je vsebina, obseg in pomen tako 7. kot 41. člena Ustave) jasno izhaja, da s sklicevanjem na 7. člen Ustave (načelo ločenosti) ni dopustno omejevati verske svobode in da načelo ločenosti državi ne preprečuje sodelovanja z verskimi skupnostmi. Načelo ločenosti državi prepoveduje istovetenje s posamezno vero ali drugim prepričanjem (tudi ateističnim) in zapoveduje enakopraven odnos do vseh ver ali prepričanj.

Foto: Matej Hozjan

Sklep

Določbe ZOFVI o avtonomiji šolskega prostora, ki se nanašajo na prepoved konfesionalne dejavnosti v javnih (državnih) vrtcih in šolah, se po mojem prepričanju, ob uporabi načela ločenosti države in verskih skupnosti, kakor ga je opredelilo Ustavno sodišče, ter ob upoštevanju in zagotavljanju pravice do svobode vesti (odločba št. U-I-92/07), izkažejo kot odraz brezbrižnega, tudi izključujočega odnosa do verskih potreb ljudi. Prav tako ne zagotavljajo pravice staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim (verskim) prepričanjem, in ne zagotavljajo pluralnosti.

Ustava (41. člen, svoboda vesti) ne daje niti posameznikom niti verskim skupnostim pravice do zagotovitve javnih sredstev za uresničevanje svobode veroizpovedi, razen v izjemnih primerih. To pomeni, da država ni dolžna zagotoviti šolskega prostora za izvrševanje »organiziranih verskih obredov in za izvajanje verouka ali konfesionalnega pouka religije s ciljem vzgajati za to religijo«. Lahko pa tak prostor tudi v javni (državni) šoli zagotovi po enakih pogojih, kot to velja po zakonu za šole s koncesijo.[7] To ne bi bilo v neskladju z načelom ločenosti, saj se javna šola (država) s tem ne identificira s posamezno versko skupnostjo. Ob tem mora zagotoviti enakopravnost vseh verskih skupnosti. Če pa država zavzame stališče, da šolskega prostora ne bo dala na razpolago verskim skupnostim, mora biti pri tem dosledna in odreči šolski prostor vsemu, kar ni izvrševanje šolskega programa ali programov, povezanih z izobraževanjem.

Ni ustavno sporno in tudi program izobraževanja omogoča izvajanje »nekonfesionalnega« pouka o religijah v javni (državni) šoli. Ni razumljivo, zakaj ni takšen pouk obvezen. Tudi sam sem prepričan, da »konfesionalnega pouka religije s ciljem vzgajati za religijo« glede na načelo ločenosti države od verskih skupnosti ni mogoče izvajati kot del šolskega izobraževalnega programa. Prepričan pa sem, da je mogoče ob upoštevanju načel nevtralnosti, pluralizma in enakopravnosti organizirati verouk v šolskih prostorih ter tako zagotoviti polno uresničevanje svobode vesti in pravice staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu s svojim prepričanjem, ne da bi pri tem prekoračili črto ločitve, tj. ne da bi pri tem postala vprašljiva verska nevtralnost države ali da bi se postavilo vprašanje verske indoktrinacije s strani države oziroma vprašanje istovetenja države s posamezno versko skupnostjo.

Naj na koncu še enkrat pojasnim, kar jasno izhaja že iz samega besedila, da ta prispevek ni teoretičen, temveč temelji izključno na odločbah Ustavnega sodišča. Poskuša pojasniti, kakšen pomen, obseg in domet je dalo Ustavno sodišče s svojo razlago pravici do svobode vesti in načelu ločitve države od verskih skupnosti. Ustavno sodišče je s svojo razlago dalo tem ustavnim določbam vsebino. Zato je treba 7. in 41. člen Ustave vedno brati skupaj z razlago Ustavnega sodišča iz navedenih odločb.

Opombe

[1] Ustava zagotavlja le avtonomnost državnim univerzam in visokim šolam (58. člen Ustave).

[2] 72. člen ZOFVI.

[3] Tretji in četrti odstavek 72. člena ZOFVI.

[4] Pravico do verske svobode zagotavlja in varuje vrsta mednarodnih dokumentov, ki zavezujejo tudi Slovenijo, med njimi so najpomembnejši: Splošna deklaracija človekovih pravic (razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. 12. 1948), Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (začel veljati 1976), Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Listina Evropske unije o temeljnih pravicah.

[5] Ustavno sodišče se je z vprašanjem verske svobode, sestavinami te pravice in njenim dometom, ukvarjalo v številnih odločbah, od katerih so najpomembnejše naslednje: odločba št. U-I-68/98 z dne 22. 11. 2001 (Uradni list RS, št. 101/01, in OdlUS X, 192), odločba št. U-I-92/01 z dne 28. 2. 2002 (Uradni list RS, št. 22/02, in OdlUS XI, 25), mnenje št. Rm-1/02 z dne 19. 11. 2003 (Uradni list RS, št. 118/03, in OdlUS XII, 89), odločba št. U-I-111/04 z dne 8. 7. 2004 (Uradni list RS, št. 77/04, in OdlUS XIII, 54) in odločba št. U-I-354/06 z dne 9. 10. 2008 (Uradni list RS, št. 104/08, in OdlUS XVII, 52), odločba U-I-92/07 z dne 15. 4. 2010 (Uradni list RS, št. 46/10, in OdlUS XIX, 4) in sklep št. U-I-67/14 z dne 19. 11. 2017).

[6] Na ravni izpovedovanja in izvrševanja vere pozitivni vidik verske svobode pomeni, da lahko posameznik svoja verska prepričanja in druge religiozne opredelitve svobodno manifestira v zunanjem svetu. Zunanje manifestacije verskih prepričanj pa niso omejene samo na zasebnost, temveč prvi odstavek 41. člena Ustave izrecno varuje svobodno izpovedovanje vere tudi v javnem življenju. Vera in druge opredelitve so sestavni del javnega življenja oziroma družbe. Negativni vidik svobode vere pomeni, da posameznik ni dolžan imeti vere in da se o tem ni dolžan izreči. Prav tako posameznika ni dopustno siliti k izpovedovanju vere in ima pravico odkloniti sodelovanje pri ravnanjih, ki pomenijo izvrševanje vere.

[7] Glej četrti odstavek 72. člena ZOFVI.

Pravni okviri odnosa med šolo in vero

Tomaž Rozman, mag. manag., je glavni inšpektor na Inšpektoratu RS za šolstvo in šport. S šolstvom se na različne načine ukvarja pretežni del življenja.

Inšpektorat za šolstvo (v nadaljevanju inšpektorat) se ukvarja s preverjanjem prijav v povezavi z izvajanjem učnega programa, implementacijo zakonodaje v šolskem prostoru in odnosi med vsemi deležniki v učnem procesu. 72. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju ZOFVI), ki določa avtonomijo šolskega prostora, prepoveduje opravljanje konfesionalne dejavnosti in dejavnosti političnih strank v šolskem prostoru.

Prijave

V javnosti so nekateri primeri vzbudili nemalo zanimanja in deljenih mnenj. Kljub temu velja izpostaviti, da predstavljajo domnevne kršitve s tega področja, statistično gledano, za inšpektorat manjši delež vseh obravnavanih zadev. V zadnjih štirih letih je inšpektorat obravnaval vsega 8 pritožb, 5 s področja domnevnih kršitev konfesionalnih dejavnosti in 3 s področja delovanja političnih strank.

Verouk v šoli

V okviru domnevnih kršitev konfesionalnih dejavnosti se je inšpektorat ukvarjal s pritožbami s področja izvajanja verouka v šolskem prostoru, ki so se nanašale na v zakonu določeno izjemo glede možnosti izvajanja konfesionalne dejavnosti. ZOFVI določa, da se verouk lahko v šolskih prostorih izvaja, če v lokalni skupnosti ni ustreznega prostora in če se predhodno pridobi soglasje resornega ministra. V zadevah, ki jih je inšpektorat obravnaval, se je verouk začel izvajati prej, ko je prispelo soglasje s strani ministra.

Prepoved organiziranih verskih obredov

Drugi sklop pritožb na inšpektorat, ki je v javnosti bolj odmeval, se je nanašal na absolutno prepoved izvajanja konfesionalne dejavnosti oziroma izvajanja organiziranih verskih obredov, določeno v 3. alineji 4. odstavka 72. člena ZOFVI. Po oceni inšpektorata so zadeve na tem področju, formalno gledano, bolj zapletene. Inšpektorat presoja na osnovi obstoječih predpisov, najprej pa se preveri, ali se je dogodek sploh izvedel v šolskem prostoru. Tu pa se inšpektorat srečuje z dvema težavama.

Šolski prostor

Šolski prostor je v zakonodaji omenjen samo v Zakonu o osnovni šoli, kjer je določeno, da mora lasten šolski prostor določiti šola sama v svojem hišnem redu. V zakonih, ki urejajo npr. delovanje vrtcev, gimnazij, srednjih in višjih šol, te opredelitve ne najdemo. Šolski prostor mora opredeliti ustanovitelj, saj le-ta daje prostor v uporabo šoli in s tem določa namen prostora, najbolje z aktom o ustanovitvi. V več primerih se je inšpektorat srečal z dejstvom, da šolski prostor ni bil dorečen. Težavo predstavlja tudi odsotnost opredelitve, kdaj nek prostor postane šolski. S to težavo so se inšpektorji srečali v vseh dosedanjih in medijsko odmevnih pritožbah. V zakonodaji ni določeno, ali se šolski prostor določi že s spremembo namembnosti nekega zemljišča, s pridobitvijo gradbenega ali uporabnega dovoljenja, z odločbo o vpisu v razvid ali kasneje. Tako inšpektorat ne more odločati, ali predstavlja kršitev omenjenega zakona že npr. sam blagoslov temeljnega kamna. Inšpektorat zastopa stališče, da šolski prostor nastane v tistem trenutku, ko občina oziroma lokalna skupnost z nekim pravnim aktom prenese ta prostor v upravljanje šoli. V vseh primerih, ki so bili medijsko odmevni, je prišlo do obrednega dejanja blagoslova (kot ga poimenuje Zakonik cerkvenega prava) bistveno prej, preden je bil ta prostor prenesen v upravljanje šoli. Zato je inšpektorat vedno zavzel stališče, da ni mogoče govoriti o kršitvi 72. člena ZOFVI. V vseh primerih je bila namreč formalni lastnik prostora in hkrati tudi organizator prireditve občina.

Foto: Matej Hozjan

Najem prostorov

V primerih, ko šola opravlja šolske dejavnosti v prostorih, ki niso šolski in jih za opravljanje dejavnosti najema, ni mogoče govoriti o šolskem prostoru. Inšpektorat meni, da morata namembnost in pogoje uporabe prostora določiti najemnik in najemodajalec v sami najemni pogodbi. Prepoved izvajanja konfesionalne dejavnosti v teh prostorih pa velja v času, ko se tu izvaja javno veljavni program. V osnovni šoli velja za obvezni in ne tudi razširjeni program.

Organizirani religiozni obredi

Ker v zakonodajnih predpisih ni dorečeno, kaj je to organiziran religiozni obred, in ker je v vseh primerih šlo za obred Katoliške cerkve, je inšpektorat Slovensko škofovsko konferenco zaprosil za mnenje, ali se blagoslov razume kot organiziran religiozni obred, kot ga opredeljuje ZOFVI, in pridobil mnenje, da se blagoslov ne razume kot organiziran religiozni obred. Terminologija na tem področju žal ni urejena, ZOFVI govori o organiziranem religioznem obredu, Zakon o verski svobodi govori o verskem obredu, drugje pa ti pojmi niso uporabljeni. Zakonik cerkvenega prava ima popolnoma drugo terminologijo in ne pozna *konfesionalne dejavnosti* niti termina *organiziran religiozni obred*. V Sloveniji je več kot 50 registriranih verskih skupnosti, nekatere niti ne znajo odgovoriti na vprašanje, kaj je to 'organiziran religiozni/verski obred'. Mogoče bi lahko te termine dorekli ob vpisu verskih skupnosti v razvid. V tem primeru bi lahko npr. ministrstvo za kulturo zahtevalo od prijavitelja, da našteje tudi organizirane religiozne/verske obrede, ki bi jih skupnost rada izvajala. Inšpektorat se je na Slovensko škofovsko konferenco za mnenje obrnil tudi glede določbe Zakona o verski svobodi, ki določa, da se država ne sme izrekati o verskih vprašanjih. Vprašanje o opredelitvi organiziranega verskega obreda je inšpektorat nameraval nasloviti na Svet vlade RS za dialog o verski svobodi, do tega pa ni prišlo, ker se je v dotičnem primeru izkazalo, da ni šlo za kršitev šolskega prostora. Zainteresirani pa bi lahko zahtevali tudi avtentično razlago zakona in s tem rešili problem nedorečenosti.

Oddajanje prostorov

Inšpektorat se ukvarja tudi s primeri, ko šola oddaja prostore v najem tretjim osebam, med drugim tudi za t. i. dejavnosti, pri katerih se opravljajo tudi religiozni obredi. Organizatorje dejavnosti vedno opozarja, da ne sme priti do organiziranih verskih obredov. V primeru, če šola sodeluje pri organizaciji prireditev, npr. v sodelovanju z občino, inšpektorat predlaga, da se te dejavnosti izvajajo izven pouka oziroma obveznega programa. V izogib težavam se svetuje, da se o sodelovanju otrok na prireditvah predhodno seznani starše in v primeru, ko bi lahko na teh prireditvah prišlo do domnevnih kršitev 72. člena ZOFVI, pridobi tudi dovoljenje staršev za sodelovanje otrok.

Sankcije kršitev

Za kršitev 72. člena ZOFVI niso predvidene neposredne sankcije, lahko pa inšpektor predlaga, da se na svetu zavoda obravnava odgovornost ravnatelja zaradi izvedenih ali opuščenih aktivnosti.

O sodelovanju med šolo in župnijo

Branko Cestnik, mag., teolog in filozof, duhovnik, pater klaretinec.

Načeli ločenosti in sodelovanja se ne izključujeta, temveč druga drugo podpirata. To je zapisano tudi na pravni ravni: ustava na primer poudari ločenost države in Cerkve, načelo sodelovanja pa je zapisano v sporazumu med Republiko Slovenijo in Vatikanom, ko se dve ustanovi dogovorita za smiselno sodelovanje na vseh ravneh.

Načelo sodelovanja Cerkve in države

Načelo ločenosti Cerkve in države poznamo, saj je iz političnih razlogov vsake toliko časa z vehemenco 'razbobnano'. Politizacija okrog tega načela je tolikšna, da niti ne opazimo, kako naravno in tudi evangelijsko je. Naravno, ker je povsem naravno, da se različne ustanove ne vtikajo druga drugi v delo in notranje življenje. Cerkev je kot ustanova ločena od države, ločena pa je tudi od gasilcev, nogometašev, ribičev, sindikatov, šole, zdravstvenega doma … Načelo ločenosti pa je tudi evangelijsko. Sloni na znamenitem Jezusovem stavku »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega«. Cesarju ne dajemo božjih atributov oz. politike ne obravnavamo, kot da je religija. In obratno, Bogu ne dajemo političnih in državnih atributov oz. religije ne obravnavamo, kot da je država.

Velik poudarek na ločenosti med državo in Cerkvijo, čemur smo priča v Sloveniji, ima svojo zlohotno plat, saj mnogi skozi 'ločenost' pravzaprav plasirajo 'nezaželenost'. Cerkev ni zaželena in vedno znova jo določena politična sfera poskuša celo prikazati kot 'notranjo sovražnico št. 1'.

Krščansko in državljansko je vztrajati na bolj pozitivni drži: mi nismo zato tu, da smo ločeni, temveč zato, da sodelujemo. Vsi vemo, kako neugodno je živeti v soseski, kjer vsak poudarja svoje meje in ločenost od drugih, in kako prijetno je v oni, v kateri vsak kljub obstoječim mejam poudarja sodelovanje in sobivanje. Če gremo v primerjavi naprej: kakor je v soseski lepo sobivati (načelo sodelovanja), ker vsi vemo, kje so naše meje (načelo ločenosti), prav tako je tudi med državo in Cerkvijo možno sodelovanje, in to ravno zato, ker je ločitev jasna. Načeli ločenosti in sodelovanja se ne izključujeta, temveč druga drugo podpirata. To je zapisano tudi na pravni ravni: ustava na pri-

Zdi se, da bi lahko lokalna raven zdravila državno. Na slednji so odnosi veliko bolj ideologizirani, včasih prav zastrupljeni, nemalo vloge pa imajo pri tem veliki kupi denarja in sistem dobro plačanih delovnih mest, s katerim upravlja zmagovalec volitev in koga drugega razen svojih ne bo pustil poleg.

Foto: Petra Duhannoy

mer poudari ločenost države in Cerkve, načelo sodelovanja pa je zapisano v sporazumu med Republiko Slovenijo in Vatikanom, ko se dve ustanovi dogovorita za smiselno sodelovanje na vseh ravneh.

Zdravilna moč lokalne ravni

Na lokalni ravni seveda ni velikih institucionalnih igralcev, kot jih imamo na državni. Na lokalni ravni so odnosi tudi bolj personalizirani. Marsikaj se zgodi, ker je župan Franci dober prijatelj z župnikom Lojzetom, marsikaj čisto po naravni poti steče v redu, ker ravnatelj Anton in župan Franci skupaj delujeta v planinskem društvu. Tudi ideološke razprtije imajo na lokalni ravni manj moči. Zlasti na podeželju znajo biti skoraj povsem odsotne. Na Štajerskem obstaja krajevna skupnost, v kateri večino glasov ves čas po osamosvojitvi dobi desnica, a za predsednika krajevne skupnosti desni svetniki vedno znova izvolijo levičarja, saj se jim zdi najbolj sposoben in izkušen.
Zdi se, da bi lahko lokalna raven zdravila državno. Na slednji so odnosi veliko bolj ideologizirani, včasih prav zastrupljeni, nemalo vloge pa imajo pri tem veliki kupi denarja in sistem dobro plačanih delovnih mest, s katerim upravlja zmagovalec volitev in koga drugega razen svojih ne bo pustil poleg.
Na podeželju redko naletiš na župnika, ki bi se sekiral, češ kako ga drugi lokalni akterji (društva, šola, župan) ignorirajo, puščajo ob strani, odrivajo. Prav tako ne naletiš na zgodbe, češ kako se je kak podeželski župnik prevzel in se začel vtikati v lokalno politiko, življenje društev ali v šolo. Med ljudmi dobre volje in zdrave kmečke pameti se marsikaj uredi samo po sebi, da je vsem prav.

Župnija in šola

Že najbolj preprosto sodelovanje med župnijo in šolo, vključno tam, kjer se akterji dobro razumejo, razrešuje neko zgodovinsko in ideološko breme. Z razsvetljenstvom in sekularizacijo se je zelo ciljalo na izobrazbo in šolstvo. Izobraženost so celo obravnavali kot tisto, ki bo zamenjala religioznost. Ravno zato so laicistični (Francija) in ateistični režimi (vzhodni komunistični blok) v šoli videli ne samo izobraževalnega akterja, ampak nekako novo agencijo etike in smisla, skratka prostor, ki bo zamenjal sakralni prostor župnijske cerkve in polsakralni prostor veroučne učilnice. Šola ni postala od Cerkve ločena ustanova, temveč ustanova z bolj ali manj prikritim proticerkvenim nabojem.
S prihodom demokracije je v naše kraje prišel tudi sproščen odnos med župnijo in šolo. Zlasti tam, kjer se meje župnije in šolskega okoliša pokrivajo, in tam, kjer velika večina otrok obiskuje tudi verouk, so odnosi po naravni poti prijateljski in bolj pogosti. »Gre za iste otroke,« se reče.
Polja sodelovanja so v prvi vrsti bolj tehnične narave. Najprej usklajevanje urnikov. Velikokrat je verouk takoj po pouku, zato se je treba dogovoriti, kdaj kakšen razred lahko pride. Drugo je vprašanje varnih poti od šole do veroučne učilnice, včasih tudi nazaj. Ponekod je vprašanje varnih poti težko rešljivo, zato se cerkvena in šolska stran dogovorita za verouk v šolskih prostorih. Pod bolj tehnična vprašanja spada tudi to, da se otrok, ki so bili na primer čez vikend na duhovnih vajah pred obhajilom, v ponedeljek ne sprašuje. Enako se s spraševanjem ne obremenjuje otrok, ki po novem letu hodijo okrog kot trikraljevski koledniki.
Vsebinskega sodelovanja med župnijo in šolo je seveda manj. Tudi župnija mora upoštevati versko nevtralnost šole in s svojimi programi ali obvestili ne sme siliti v območje šole. Kljub temu se bolj vsebinsko sodelovanje lahko zgodi ali na področju splošne vzgojne ponudbe (npr. skupna nabava zunanjih igral in njihova postavitev na javnem prostoru) ali v okviru ohranjanja lokalnih običajev, ki pa so hočeš ali nočeš povezani z verskimi prazniki (npr. delavnica izdelovanja butar, barvanje pirhov, blagoslov šole …).

Duhovna oskrba v slovenskih bolnišnicah

Janez Zajec, prim., dr. med., je specialist za fizikalno medicino in rehabilitacijo, nekdanji državni sekretar na Ministrstvu za zdravstvo in pomočnik generalnega direktorja UKC Ljubljana.

V državah razvitega sveta so že pred mnogimi leti ugotovili, da je prisotnost osebe, ki skrbi za duhovno počutje bolnikov, nujno potrebna tudi v bolnišnicah. Zato smo lahko v poročilih strokovnjakov, ki so hodili na razna strokovna izpopolnjevanja, redno prebirali, da ima v tujini vsaka bolnišnica prostore za versko dejavnost. Običajno so to kapele.

Kako se je začelo

Pri nas se je sramežljivo vključevanje duhovnika pričelo pred skoraj štirimi desetletji, v začetku še zelo prikrito in ob velikem nasprotovanju vodstev bolnišnic, pa tudi osebja. To ledino je oral salezijanec gospod

Jakob Turšič. Sam mi je pripovedoval, na kakšne težave je nemalokrat naletel. Obstajali so različni pravilniki, ki so omejevali in oteževali duhovnikove obiske pri bolniku. Tako je bilo treba vse zahtevke za obisk duhovnika do določene ure zbrati pri receptorju. Pogosto teh prošenj bolnikov osebje sploh ni posredovalo naprej …

Ko so moči gospoda Turšiča počasi opešale, je bil za bolniškega župnika imenovan mlajši, zelo sposoben duhovnik, gospod Miro Šlibar, ki je imel tudi sam izkušnjo bolnišnice. Zelo aktivno se je vključil v bolniško pastoralo in kaj kmalu ugotovil, da bi v ljubljanskem kliničnem centru nujno morali imeti kak bogoslužni prostor.

Z osamosvojitvijo Slovenije in nastankom nove države, novim ministrom ter kadrovskimi premiki v vodstvu UKC se je zdravstvena politika približala razvitemu svetu tudi na tem področju. Zato si je za enega svojih ciljev zastavila ureditev bogoslužnih prostorov v vseh slovenskih bolnišnicah.

Začelo se je v kliničnem centru v Ljubljani. Spomnim se prve svete maše na božič leta 1990, ki jo je v predavalnici daroval tedanji ljubljanski nadškof, gospod dr. Alojzij Šuštar. Svete maše se je udeležilo veliko osebja, bolnikov in njihovih svojcev ter mnogi predstojniki klinik. Vzdušje je bilo nepopisno. Ob koncu svete daritve sem se zahvalil gospodu nadškofu in izrazil upanje, da bomo v prihodnjem letu našli bogoslužni prostor in da bo slovesnost ob naslednjem božiču že v novi kapeli. Hvala Bogu, to se je tudi uresničilo!

Visoka strokovnost osebja je nujna, vendar ne zadošča; bolnik potrebuje veliko več, potrebuje človečnost in svoje dostojanstvo, potrebuje človeka, ki se bo ustavil ob njem, mu spoštljivo prisluhnil.

Ko sem bil leta 1993 imenovan za državnega sekretarja na ministrstvu za zdravstvo, me je minister zadolžil za koordinacijo med slovenskimi bolnišnicami. Začel sem z rednimi sestanki direktorjev vseh bolnišnic in na enem prvih sestankov smo se dogovorili, da bodo v vseh bolnišnicah poiskali ustrezne prostore za bolnišnične kapele. To se je v naslednjih letih tudi uresničilo.

Foto: Peter Prebil

Vendar pogoji na področju bolniške pastorale še zdaleč niso zadovoljivi. Poglejmo samo v soseščino: v Avstriji, Švici, Italiji in v mnogih evropskih državah so duhovniki, ki skrbijo za duhovno oskrbo bolnikov, enakovredni člani timov in kot taki redno zaposleni v bolnišnicah. Glede na naše družbenopolitične razmere je ta pot pri nas še dolga. Upati pa je, da bo nekoč dosežena v kakem meddržavnem sporazumu med našo državo in Svetim sedežem.

Zakaj je sploh potrebna duhovna oskrba v bolnišnicah

Znanost že dolgo ve, da človek ni samo telesno in duševno bitje, ampak tudi duhovno. Po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) je zdravje dinamično ravnotežje telesnih, duševnih, duhovnih in socialnih prvin, ki se kažejo v zmožnosti neprestanega opravljanja funkcij in prilagajanja okolju. Medicina zna že zelo dobro poskrbeti za telesno zdravje, manj za duševno, popolnoma nič pa za duhovno zdravje. Znanost je v zadnjih desetletjih izredno napredovala tako v medicinskem kot tudi v tehnološkem smislu, žal pa ne tudi v smislu celostnega pristopa k zdravljenju bolnika. Postala je vse preveč razčlovečena, neosebna. Zdravniki nimajo časa. Imajo točno predpisano število minut za obravnavo enega bolnika. Že pregledajo ga težko v tistih minutah, običajno mu nimajo časa razložiti, katere preiskave so potrebne za postavitev natančne diagnoze. Tako mimogrede se omeni še terapija, pa kako obsevanje, kemoterapija. Bolnik ne ve, pri čem je. Skrbi ga, kaj bo z njim. Bo preživel? Ali bo lahko še sam živel? Kaj bo s svojci? Poraja se mu nešteto vprašanj, odgovorov pa ni. Potreben bi bil poglobljen in resen pogovor. Bolnik potrebuje človeka, ki zna prisluhniti in sprejeti del njegovega strahu, jeze … Ko bolnik pride v bolnišnico, je še bolj utesnjen zaradi dnevnega reda, ki ga ni navajen. Tudi negovalno osebje nima časa. Tudi tu so pomembne minute. Bolnik postaja vse bolj predmet obravnave.

Visoka strokovnost osebja je sicer nujna, vendar ne zadošča; bolnik potrebuje veliko več, potrebuje človečnost in svoje dostojanstvo, potrebuje človeka, ki se bo ustavil ob njem, mu spoštljivo prisluhnil. Ob vsem tem se kaže potreba po bolniški pastorali. Duhovnik ima pri tem specifično vlogo. Glede na svoje poslanstvo in usposobljenost je prav on tisti, ki bolniku prinaša tolažbo, mu pomaga premagovati njegove strahove, ga posluša, opogumlja, si vzame čas zanj.

In ne nazadnje: samo duhovnik more bolniku podeliti svete zakramente, mu podeliti Božje odpuščanje in mir, ki ga svet ne more dati. Znana so mnoga pričevanja o moči zakramenta svetega maziljenja. Vse to pa, kot je znanstveno ugotovljeno, bistveno prispeva tudi k izboljšanju telesnega in duševnega zdravja.

Kaj bolniki mislijo o tem, lahko preberemo v knjigi vtisov, ki je na razpolago obiskovalcem kapele v ljubljanskem kliničnem centru.

Zaključek

Iz vsega navedenega sledi, da je prisotnost duhovnika v bolnišnici nujno potrebna in pomembno prispeva k poteku zdravljenja bolnika.

Zato bi duhovnik moral biti v bolnišnici enakovreden član tima, vključen v celoten proces bolnikove hospitalizacije. Da bi se lahko enakopravno vključil v to dejavnost, bi moral biti v bolnišnici redno zaposlen. Njegov prispevek k zdravljenju je neprecenljiv, je pa tudi ekonomsko utemeljen, kar je že zdavnaj ugotovil razviti svet.

Temeljno in neodtujljivo ali sekundarno in terciarno

Jože Plut, dr., duhovnik ljubljanske nadškofije, veteran vojne za Slovenijo, bil je prvi vojaški vikar Slovenske vojske in je to službo opravljal 16 let. Sedaj je kanonik ljubljanske stolne cerkve.

Vse države Nata in mnoge druge s primerljivim številom katoličanov imajo za vojake (in policiste) ustanovljeno vojaško (obrambnovarnostno) škofijo, pred tem pa so v ta namen sprejele ustrezen mednarodni sporazum.

Kaj pa veren državljan v uniformi?

Spominjam se septembrskega klica leta 1999 iz pisarne takratnega ljubljanskega nadškofa, da naj se oglasim pri njem. Taki klici običajno prinesejo kakšne naloge. Sam sem si domišljal, da mi bo nadškof dal kakšno kratkoročno nalogo, saj sem za konec meseca imel njegovo dovoljenje za enoletni študij v Angliji. Pogovor je bil kratek, potekal pa je nekako takole (Franc Rode je vedno slovel tudi po spoštljivi neposrednosti, kar sem mu vedno štel kot kvaliteto): »V pogovorih z državo se je pokazala potreba, da bi se nekdo s cerkvene strani začel intenzivno pripravljati za to, da bi se v Slovenski vojski organizirala duhovna oskrba. Ne mi, v Cerkvi, ne država, nihče nima točnega pojma o tem, kako bi to izgledalo. S škofi smo se pogovarjali, da bi bil ti najbolj primeren. Si veteran vojne za Slovenijo, imaš torej nekaj izkušenj, pa ravno študirat se odpravljaš in boš spremenil vsebino in jo potem dodelal v doktorat. Pogledal boš, kako je v drugih državah, in pripravil model za Slovenijo. Če rabiš kakšno uro časa, si ga vzemi, ampak res ne vidimo drugega kakor tebe,« je strnjeno natresel nadškof. »Aaaa … a kar kaj drugega in to čisto drugega …« (tišina z obeh strani) »Pokorščino sem obljubil … no ja, če ste res tako prepričani, morda bi mi bilo …« je negotovo izhajalo iz mene. »No, Jože, sem vesel, da takoj sprejmeš. Sem vedel, da se lahko zanesem nate …«

Moje oči so ostale odprte, obraz otrpel in precej bled. Februarja sem bil že v Londonu, pa v Cambridgeu ter občasno pri katoliškem vikarju Kraljeve vojske (Royal Army) in pri drugih vojaških duhovnikih. Sledilo je odkrivanje načina zagotavljanja in organiziranosti duhovne oskrbe v skoraj vseh tradicionalno demokratičnih evropskih državah in novih demokracijah, ki so nas pri zagotavljanju duhovne oskrbe že davno prehitele. Spoznaval sem njihovo duhovno oskrbo, vojaške in policijske duhovnike, pravne podlage, specifičnost duhovne oskrbe … Predvsem pa sem videl, da je duhovna oskrba ter pravica vojakov in policistov (državljanov v uniformi) nekaj normalnega, sprejetega in samoumevnega, saj je organizirana duhovna oskrba v vojaški in policijski ustanovi izrazna oblika, ki jo omogoča država, da se državljanom v uniformi zagotovi možnost izražanja človekove temeljne in neodtujljive človekove pravice do izpovedovanja vere individualno in skupaj z drugimi, zasebno in javno in do življenja v skladu s svojo vestjo in prepričanjem (kratko: pravica do izpovedovanja vere). V vseh vojskah demokratičnih držav se možnost uresničevanja te pravice v vojskah in policiji širi in ne oži.

Tako se je začenjal tretji del moje vojaške službe. Prvi je bil v času služenja vojaškega roka v JLA, ko sem zaradi udeležbe pri maši preizkusil tudi zaslišanje in kratek zapor. Drugi je bila vojna za Slovenijo, kjer sem začutil minljivost življenja in izkušnjo pritiska vojne, strahu pred izgubo svojega življenja, življenja soborcev, vprašanja, povezana z umiranjem, smrtjo in večnostjo ali minljivostjo, vprašanja o ljudeh, ki jih imamo radi in bi ostali za nami … Videl sem vojake in častnike, za katere je bil pritisk prevelik, in vojaka, ki je bil alkoholik in je v trenutku prenehal piti. Videl sem, kako vojaki cenijo, da imajo med seboj duhovnika, in izkusil, kako blagodejno je bogoslužje, ki so se ga (prostovoljno) udeležili vsi … Z večino sem se poznal že od prej in vpoklican sem bil kot »teritorialec«. Soborci so me sprejeli kot duhovnika …

Spremembe

Po osamosvojitvi (in demokratizaciji) Slo-

Foto: Nataša Pezdir

Dejstvo je, da duhovna oskrba v Slovenski vojski dobro deluje, dejstvo pa je tudi, da razprave o nadgradnji oblike duhovne oskrbe za vojake katoliške vere kažejo, da smo še v globoki tranziciji.

venije se je zavest o človekovih temeljnih in neodtujljivih pravicah (tudi pravici do verske svobode) z zgolj deklarativne ravni (v bivši državi so bili temeljna načela delovanja države in njenih institucij opredeljena v tajnih uradnih listih – zakonih in izvedbenih aktih) postopno in počasi začela prehajati v življenje. Če govorimo o vojakih (nabornikih), so le-ti kmalu dobili možnost deležiti pri pravici do izpovedovanja vere, stalna (poklicna) sestava pa je bila iz te pravice še vedno izključena. Šele Zakon o obrambi je pravico do duhovno oskrbe na zakonski (splošni) ravni dovolil vsem. Izkušnje z naborniki so bile različne, prisotna je bila pozitivna želja in uresničevanje te pravice, prišlo pa je tudi do zlorab nekaterih posameznikov. Zaradi tega in zaradi odpiranja Slovenije v evropske (Evropska unija) in evroatlantske varnostne organizacije (Nato) se je začelo resneje razpravljati o njim primerljivi organizirani duhovni oskrbi. V zadnjih letih prejšnjega stoletja je nastala *Delovna skupina za uvedbo duhovne oskrbe v Slovensko vojsko*, ki je pripravljala teoretične podlage in preglednice duhovne oskrbe v drugih državah. Vodil jo je dr. Drago Čepar (pozneje polkovnik Jože Majcenovič), s cerkvene strani pa je bil najprej član dr. Borut Košir, nato pa pisec tega prispevka.

Demokratične države namreč zagotavljajo optimum človekovih (temeljnih) pravic. Tudi *Severnoatlantska listina*, na podlagi katere se združujejo države v varnostno organizacijo Nato, poudarja, da so demokratičnost, uresničevanje človekovih pravic in svoboščin ter vladavina prava (pred)pogoj za članstvo. Želja države, da se v ti dve integraciji vključi, ni mogla iti mimo razmišljanja o organizirani duhovni oskrbi, ki je v Natu 'standard'. Smemo trditi, da je bilo začetno prizadevanje za duhovno oskrbo vojakov tudi iskreno in ne samo posledica želje po pridruževanju.

Delovna skupina za uvedbo duhovne oskrbe je opravila svoj del, *Sporazum med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco o duhovni oskrbi vojaških oseb* (21. 9. 2000) in *Sporazum med Vlado RS in Evangeličansko cerkvijo o duhovni oskrbi vojaških oseb* (2. 9. 2000) pa sta omogočala pravno podlago za začetek resničnega dela za vzpostavitev organizirane duhovne oskrbe za pripadnike Slovenske vojske. Prvi vojaški duhovnik je bil tako zaposlen najprej na Ministrstvu za obrambo, po hitri pripravi nujnih izvedbenih aktov pa je bil leta 2001 premeščen v Generalštab Slovenske vojske. Vmes so se že začela spreminjati *Pravila službe v Slovenski vojski*. Pri Generalštabu je bil kot enota za zagotavljanje duhovne oskrbe ustanovljen *Vojaški vikariat*. Dodatni izvedbeni akt, ki je bil potreben za delo v tako specifični organizaciji, kot je vojaška, pa je bil *Pravilnik o delovanju Vojaškega vikariata*. Sistemski in izvedbeni pravni akti so bili tako pripravljeni. Vojaški vikariat ima na podlagi obeh sporazumov o duhovni oskrbi katoliškega vojaškega vikarja (načelnika), katoliškega in evangeličanskega namestnika ter vojaške kaplane in pastoralne asistente (laiški teologi). To osebje je po *ženevskih konvencijah* »versko osebje« s posebnim statusom, oznakami in pravicami.

Nekaj izzivov iz tako imenovanega Vatikanskega sporazuma (med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem), ki predvideva nadaljnje reševanje odprtih vprašanj, in *Sporazuma med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco o duhovni oskrbi vojaških oseb*, ki v 1. čl. predvideva ustanovitev Vojaškega vikariata (posledično trajanje vikariata in sporazuma) le do ustanovitve vojaškega ordinariata (škofije), pa se ni uresničilo. Apostolska konstitucija papeža Janeza Pavla II. *Spirituali militum curae* (1986) namreč predvideva, da se duhovna oskrba vojakov (in policistov) organizira v najvišji cerkveni organizacijski obliki, se pravi ordinariatu (škofiji). Čeprav Sveti sedež ustanavlja vojaške škofije (obrambnovarnostne ordinariate), pri tem vedno upošteva posamezno državo in se drži dogovora, ki je zapisan v ločenem mednarodnem sporazumu med Svetim sedežem in državo (ali pa v konkordatu) o tej tematiki.

Še vedno tranzicija

Vse države Nata in mnoge druge s primerljivim številom katoličanov imajo za vojake

Foto: Matej Hozjan

(in policiste) ustanovljeno vojaško (obrambnovarnostno) škofijo, pred tem pa so v ta namen sprejele ustrezen mednarodni sporazum. Če pogledamo samo dve državi, nastali iz nekdanje skupne države, Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, imata obe sporazum s Svetim sedežem in vojaško škofijo. Hrvaška od leta 1995, Bosna in Hercegovina od leta 2010.

Pri nas so vse razprave na to temo pokazale ideološko ozadje nasprotovanja temu. Ko je bivša obrambna ministrica Ljubica Jelušič na podlagi primerljivih študij na FDV in anket o sprejemljivosti duhovne oskrbe med vojaki strokovno utemeljevala nujnost in potrebo, da se za vojake Slovenske vojske katoliške vere ustanovi vojaška škofija in sprejme ustrezen mednarodni akt, so se rodile debate o potrebnosti duhovne oskrbe in celo zahteva o njeni ukinitvi.

Dejstvo je, da duhovna oskrba v Slovenski vojski dobro deluje, dejstvo pa je tudi, da razprave o nadgradnji oblike duhovne oskrbe za vojake katoliške vere kažejo, da smo še v globoki tranziciji. Že sama razprava o nujnosti, kaj šele o ukinitvi, potrjuje, da del družbe še vedno živi v obdobju, ko želi uresničevanje ene temeljnih in neodtujljivih pravic krčiti in minimalizirati, ne pa razširiti, kar je demokratičen način pristopa in pogleda na človekove temeljne pravice. To upanje v času, ki ga živimo, obstaja in k delu za uresničevanje teh pravic smo poklicani vsi.

Vsakdo je vreden, da je vključen

Naš pogovor: s. Michela Carrozzino

Vanja Kiswarday, dr. defektologije, je docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem in nosilka predmetov s področja razvoja splošnih inkluzivnih kompetenc v okviru študijskih programov Predšolska vzgoja, Razredni pouk in Inkluzivna pedagogika. Je mentorica številnim študentom pri izdelavi zaključnih del na vseh treh stopnjah bolonjskega študija in učiteljica tutorka za študente s posebnimi potrebami.

Michela Carrozzino, klinična pedagoginja, misijonarka in promotorka inkluzije, je vodja raziskovalnega središča, ki so ga ustanovile redovnice Hčere sv. Marije previdnosti, predsednica društva Mediterraneo senza handicap (Sredozemlje brez oviranosti)***, docentka na univerzi*** Libera Università LUMSA ***v Rimu ter predsednica znanstvenega odbora društva*** Oasi Federico***. Sodeluje z italijanskimi in tujimi univerzami ter z drugimi ustanovami, ki si na različnih ravneh prizadevajo za razvoj politike socialnega vključevanja oseb z invalidnostjo, tudi v državah v razvoju. Je avtorica številnih knjig in člankov s področja zgodovine in pedagogike.***

Spoštovana sestra Michela, najprej vas v imenu bralcev revije* Vzgoja *prisrčno pozdravljam in se vam zahvaljujem, da ste si vzeli čas za pogovor in predstavitev svojega dela našim bralcem.

Vesela sem povabila in priložnosti, da vstopim tudi v slovenski pedagoški prostor in predstavim naša prizadevanja na področju širjenja inkluzivnih vrednot.

Že kar nekaj let ste zelo dejavni na področju inkluzije in zagotavljanja pravic do kakovostnega šolanja za vse. Kako se je začela ideja o delovanju društva* Mediterraneo senza handicap*, katerega predsednica ste?

Že od začetka je idejna zasnova tega društva usmerjena v prizadevanje, da bi se v Sredozemlju vzpostavil humanističen odnos do oseb s primanjkljaji, ovirami oz. motnjami in da bi ustvarjali znanstveno-kulturni prostor, v katerem bi se lahko predstavljala in izmenjevala spoznanja in izkušnje različnih zavodov in ustanov s področja učenja, življenja in dela oseb s posebnimi potrebami. Pot se je začela v Tuniziji leta 2001, ko je Hammamet gostil prvi mednarodni kongres, ki je osvetljeval položaj oseb s posebnimi potrebami v tem delu sveta. V zaključnih sklepih konference se je oblikovalo soglasno sprejeto mednarodno stališče, da je treba ustanoviti gibanje oz. društvo, ki si bo v sredozemskem prostoru prizadevalo za povečevanje prepoznavnosti potreb oseb z različnimi vrstami oviranosti in izboljšanje možnosti za njihovo kakovostno vključevanje v družbo.

Eden od ciljev društva je, da bi se v okviru kongresov srečevali raziskovalci in si izmenjali ugotovitve in primere dobre prakse ter tako doprinesli k dvigu kakovosti na področju možnosti za vključevanje oseb s posebnimi potrebami v različne dele vsakodnevnega življenja.

Januarja 2006 je bilo društvo tudi uradno ustanovljeno, med ustanovitelji pa so predstavniki verskih in laičnih organizacij, univerz, nevladnih organizacij in društev, ki si prizadevajo za izboljšanje položaja oseb s posebnimi potrebami v družbi.

Društvo si prizadeva za naslednje cilje:

- spodbujanje raziskav in izmenjave spoznanj na različnih področjih skrbi za izboljšanje položaja oseb s posebnimi potrebami;
- sodelovanje med posamezniki in ustanovami (vladnimi in nevladnimi) iz različnih držav, kultur in verskih prepričanj;
- senzibiliziranje družbe in vladnih politik za prepoznavanje potreb oseb s posebnimi potrebami in omogočanje njihovega polnega vključevanja v družbo;
- spodbujanje splošne prepoznanosti oseb s posebnimi potrebami v vseh sferah družbenega življenja ter ozaveščanje o

Od 24. do 26. maja 2018 bo v Kopru VII. mednarodni kongres *Socialna prepoznavnost oseb v dobi informacijske tehnologije*. Organizirata ga društvo Mediterraneo senza handicap in Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem.
Veselimo se kongresa in vabimo bralce, da se ga udeležijo aktivno ali kot slušatelji: https://upbudi.upr.si/napovednik/socialna-prepoznavnost-in-odnos-do-oseb-s-posebnimi-potrebami/

Obisk v vasi na misijonu v Džibutiju.
(foto: arhiv s. Michele Carrozzino)

preventivi na tem področju;
- spodbujanje priložnosti za uspešnejše vključevanje oseb s posebnimi potrebami v vzgojno-izobraževalni proces, zaposlitev in delo.

Ena od pomembnih razsežnosti delovanja društva je spodbujanje multidisciplinarnosti. Zakaj je v tem timu za vas pomemben člen tudi politika?

Uresničevanje kakovostnega življenja posameznika ni in ne sme biti odvisno zgolj od učinkovitosti enega sistema, na primer zdravstvenega ali vzgojno-izobraževalnega. Celotna skupnost, družba mora biti prežeta z inkluzivnimi vrednotami. Tako ustanove kot posamezniki se morajo zavedati, da je oviranost zaradi motenj, primanjkljajev, posebnosti nekaj, kar ne izbira kulturne pripadnosti, socialno-ekonomskega položaja, političnega konteksta ali svetovnega nazora – pojavi se lahko v vseh skupnostih, v sleherni družini. Le s poglobljenim pogledom na tematiko posebnih potreb pridemo do spoznanja, da so primanjkljaji, motnje in ovire del človeške narave in da moramo zato svoje znanje prečistiti, ga reflektirati ter preoblikovati, da bomo sprejeli in omogočali inkluzijo. Zato je pomembno, da to tematiko obravnavamo celostno, z vso resnostjo in spoštljivostjo in da spodbujamo izmenjavo izkušenj in razvoj različnih storitev na tem področju.

Kako razumete hendikep oz. oviranost; pravite, da je to del posameznika, ki je enako pomemben kot kateri koli drug. Nasprotujete stališču, po katerem bi osebo označili za hendikepirano, in poudarjate, da je treba upoštevati dimenzijo oviranosti, ki jo ima ta oseba. Razložite nam, prosim, pomen razlikovanja med tema dvema pojmovanjema.

Mednarodna klasifikacija funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (MKF, 2006 – slovenska izdaja, op. avtorja), ki jo predlaga Svetovna zdravstvena organizacija in jo uporablja tudi Organizacija združenih narodov v Konvenciji o pravicah invalidov, v pojmovanju posebnih potreb ne izpostavlja nobene določene skupine oseb. Žal pa je javno mnenje še vedno zasidrano v stereotipnem prepričanju, da se osebe s posebnimi potrebami enači s hendikepom, patologijo in posameznikovo nezmožnostjo. Prav nasprotno pa se nezmožnost ne nanaša na posameznika, ampak je stvar odnosa, ki se vzpostavlja med osebo, ki ima posebne potrebe, in okoljem, v katerem ta oseba živi. Prav okolje lahko v veliki meri vpliva na posameznikovo zmožnost ali nezmožnost. Možnost njegove aktivne udeležbe je zelo pomembna, ključno vpliva na pojmovanje kakovosti življenja in preko tega tudi na definicijo in opredelitev kakovosti posameznikovega življenja. Takšna definicija nezmožnosti je pomembna, saj je opisno naravnana in kontekstualna, celostna.

Terminologija, s katero se opredeljuje tako imenovane posebne potrebe oseb, zato potrebuje novo interpretacijo. V zadnjih letih se vse bolj krepi zavedanje, da so osebe s posebnimi potrebami integralni del družbe in da v luči inkluzivne paradigme njihove potrebe niti niso posebne, ampak povsem človeške. Enako kot vsi drugi imajo tudi oni potrebo po tem, da ljubijo, prejemajo pozornost, da pripadajo in so skupaj z drugimi, da se učijo, delajo … Razlika je le v tem, da se je na njihove potrebe treba odzvati z zagotavljanjem prilagoditev, ki jih lahko imenujemo tudi posebne prilagoditve. In predvsem jih je treba najprej prepoznati, da bi potem lahko delovali; tudi s spreminjanjem okolja in družbe, ne le na ravni pomoči in podpore posamezniku. Ključno je omogočanje udeleženosti v družbi, vsak lahko prispeva na različne načine.

Zelo veliko vlogo v razvoju in promociji inkluzije imajo učitelji in vzgojitelji. Kakšna stališča, znanje, spretnosti so pri tem potrebni?

Morda se tega premalo zavedamo, ampak v procesu šolanja se zgodi zelo veliko pomembnih stvari. Vloga vzgojno-izobraževalnega sistema je ključna. V nekaterih okoliščinah je lahko ravno to prvi in celo edini filter, ki omogoča, da se zazna in prepozna ovire in posebne potrebe posameznika ter s svojim delovanjem sporoča inkluzivne vrednote in omogoča kakovostnejši razvoj posameznika. Zato menim, da je vloga vzgojiteljev in učiteljev neprecenljiva in da je zelo pomembna skrb zanje in nenehno vlaganje v njihov strokovni razvoj.

Pedagoški delavci morajo razpolagati s sodobnim znanjem in s povsem praktičnimi spretnostmi, da lahko prepoznajo potrebe otrok in se nanje ustrezno odzovejo, da načrtujejo individualizirane programe pomoči in podpore za čim boljši napredek posameznika. Prav tako je treba učitelje usposobiti za timsko delo in sodelovanje z družinami, saj morajo biti le-te polno vključene v izobraževanje otrok.

V svojih nagovorih pogosto poudarjate »credo pedagogico« (pedagoški kredo). Katera so njegova ključna načela?

Kljub nekaterim specifičnim procesom, ki so se v zgodovini odvijali na družbenopolitični, institucionalni in sociokulturni ravni, so evropske sredozemske države naredile velik in dokaj enoten civilizacijski napredek v smislu priznavanja in zagotavljanja temeljnih pravic oseb s posebnimi potrebami. Tako se je rodil pedagoški manifest, ki združuje vzgojno-izobraževalne in splošne družbene vrednote, ki so skupne narodom, ki vsakega posameznika priznavajo kot človeka.

T. i. pedagoški kredo sestavlja deset vrednot:

1. Vsak človek je vreden spoštovanja.
2. Človek živi od odnosov in v odnosih.
3. Vsak človek je sposoben učenja.
4. Vsak človek ima potencial, ki mu omogoča razvoj.
5. Vsakdo je poklican, da se v težkih okoliščinah odzove zdravo in pozitivno.
6. Vsak človek ima pravico do državljan-

stva v državi, v kateri živi.
7. Ne moremo se ne odzvati na potrebe drugega, saj pripadamo eni družini in smo bratje in sestre.
8. Vsakdo ima pravico, da se hrani s kruhom, človečnostjo, znanjem in duhovnostjo.
9. Vsakdo ima pravico do sreče, ki izhaja iz zadovoljstva z lastnim obstojem na tem svetu, ne glede na ranljivost, šibkost in ne glede na kakršno koli oviranost, motnje ali primanjkljaje.
10. Vsakdo, ki nekaj doprinese k napredku za šibkejše, naredi tudi nekaj za lasten razvoj in razvoj skupnosti.

Po izobrazbi ste klinična pedagoginja. V čem vidite prednosti kompetenc tega profila za kakovostno inkluzijo otrok s posebnimi potrebami? Kako je pravzaprav prišlo do oblikovanja tega pedagoškega poklica, ki ga v Sloveniji ni?

Če želimo, da se v šoli zagotovijo ustrezni in kakovostni pedagoški odzivi na potrebe otrok, mora družba poskrbeti za razvoj profesionalnih kompetenc na različnih ravneh, tako na področju razvoja znanstvenih spoznanj kot specializirane usposobljenosti.

Trenutno stanje je zaskrbljujoče, saj smo priče prevladovanju pretirane usmerjenosti v postavljanje diagnoz, namesto da bi zagotavljali ustrezne spodbude za razvoj otroka. Šole se na vse to še niso odzvale tako, da bi poskrbele za ustrezen profesionalni razvoj učiteljev. Spremembe so šle bolj v smeri spreminjanja zakonodaje in pravilnikov, ki so otrokom z učnimi in razvojnimi težavami dali nove oznake, pri tem pa se je pozabilo na temeljno pedagoško načelo, da ima vsak otrok pravico, da so s strani učitelja njegove potrebe ustrezno slišane in upoštevane in ne zgolj definirane s postopki.

Če se hočemo na ta izziv ustrezno odzvati in se usmeriti v razvoj učinkovitih kompetenc in izkušenj, mora šola prevzeti takšno umetnost poučevanja, ki omogoča, da se v učencu sproži proces učenja. To se zgodi v sodelovalnem ozračju in v samokritičnem in pedagoško reflektivnem (op. a.) zavedanju, da je vsak otrokov neuspeh lahko ogledalo neuspešnega pristopa odraslih.

Otrokove potrebe morajo biti ustrezno prepoznane na vseh področjih njegovega življenja – na fizičnem, čustvenem in socialnem. Gre za pristop celostnega pogleda, ki se osredotoča na otrokove zmožnosti. Klinična pedagogika je samostojna znanstvena disciplina, ki jo je leta 1974 utemeljil profesor Guido Pesci. Pomembno prispeva k celostni obravnavi otrok s posebnimi potrebami v inkluzivni šoli. Na otroka gleda kot na kompleksnega posameznika, ki je unikatna in neponovljiva oseba, ki presega kakršno koli etiketiranje in podajanje vnaprejšnjih oznak; posameznika ne kategorizira in uokvirja v patologijo, ne ustavlja se ob problemih, ampak gleda preko tega v tisti del posameznikove biti, ki pogosto ostane prezrt ali zapostavljen. Stremi h kliničnopedagoškemu odkrivanju številnih učnih in razvojnih potencialov posameznika in je v svojem delovanju dinamična in prilagodljiva, tako kot rast in razvoj posameznika, sploh ko govorimo o otroku v zgodnjem razvoju. S pogledom, ki se usmerja v vire, ustvarja vizijo, ki je daleč od problemov, ne dopušča drugega kot odkrivanje vsakršnih zmožnosti; stremi k odpiranju prostora možnostim za resničen in pristen posameznikov razvoj.

Z uporabo svojih strokovnih kompetenc, ki morajo zaobjemati številne metode, tehnike, pristope, in z uporabo različnih tehnologij in orodij se učitelj lahko odzove na vsak izkazan potencial posameznika in mu omogoča, da bi napredoval, postal boljši in učinkovitejši. Različni instrumenti, opazovalne in ocenjevalne lestvice (iz založbe ISFAR, www.clinicalpedagogy.com) imajo veliko znanstveno in izobraževalno vrednost, ki je pomembna za usposabljanje kliničnega pedagoga.

Te metodološke in znanstvene vsebine strokovnjaku zagotavljajo, da ustrezno pristopa k posamezniku ter ga pripravlja in usmerja v razvoj zmožnosti, ki omogočajo osebni napredek in socialno prepoznavnost.

Inkluzija zahteva celostno delovanje družbe. Kakšen sistemski pristop je potreben, da bi zagotovili čim boljše pogoje za inkluzijo otrok s posebnimi potrebami v sodobni družbi?

Večino profesionalnih usposabljanj v povezavi z inkluzijo je pedagoških. Običajno najprej pomislimo na pedagoško delo z otroki. Pedagoško delo postavljamo v središče, pri tem pa prepogosto pozabljamo ali pa puščamo ob robu dejstvo, da je izobraževanje sad interakcije dveh dejavnikov: človeka (pedagoga) in okolja (fizičnega in socialnega). Zato je prav, da pedagog, ki deluje v procesu inkluzije, deluje po modelu sodelovanja, kot ga opredeljuje Mednarodna klasifikacija funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (MKF, 2006). Oseb s posebnimi potrebami ne moremo obravnavati nepovezano ali celo ločeno od vseh dejavnikov okolja, v katerem živi. Dejavniki okolja lahko omogočajo (pospešujejo) ali pa onemogočajo (celo zavirajo) posameznikov razvoj in vključevanje v družbo. Ko govorimo o dejavnikih okolja, se moramo zavedati, da se le-ti nanašajo na vse vidike zunanjega sveta, ki oblikujejo posameznikov življenjski kontekst in zato pomembno vplivajo na možnosti njegovega delovanja.

Koncept delovanja sicer izhaja iz starega pojmovanja 'ohranjenih zmožnosti', vendar nas usmerja v pozitiven pogled na posameznika. Če izboljšamo možnosti okolja, se bo to pozitivno odražalo na zmožnostih posameznika. Spreminjanje okolja pa je zelo

S. Michela med izobraževanjem.
(foto: arhiv s. Michele Carrozzino)

Vas v Džibutiju. (foto: arhiv s. Michele Carrozzino)

kompleksen, tudi dolgotrajen in drag proces, saj okoljski dejavniki vključujejo vse značilnosti fizičnega okolja, ljudi in medsebojne odnose, vrednote, sistem socialnih storitev, politiko in zakonodajnopravni sistem. Menim pa, da nam model, ki ga priporoča MKF, pomaga v tem procesu spreminjanja delovati sistematično, saj ponuja konkretne smernice, s pomočjo katerih lahko analiziramo okolje in prepoznavamo dejavnike, ki spodbujajo in/ali zavirajo, ter posledično posamezniku omogočamo aktivno vključenost v vsakodnevno življenje.

Prav tako je treba učitelje usposobiti za timsko delo in sodelovanje z družinami, saj morajo biti le-te polno vključene v izobraževanje otrok.

Nekatere evropske države imajo uzakonjeno popolno inkluzijo (tudi Italija), nekatere delno (tudi Slovenija). Kako lahko najbolje poskrbimo za otroke s posebnimi potrebami in njihove družine?

V skrbi za vključevanje oseb s posebnimi potrebami je treba najprej zagotoviti enakost, ki jim bo omogočala aktivno in kakovostno vključevanje. To pomeni, da je treba odstranjevati ovire, ki se pojavljajo in preprečujejo, da bi lahko posameznik v polni meri sodeloval v družbi, se vključeval v različne skupnosti, družbene oblike socialnega življenja in aktivno sodeloval pri razvoju na različnih področjih. Zagotoviti je torej treba enake možnosti.

Društvo* Mediterraneo senza handicap *si prizadeva za razvoj inkluzivne družbe, pri čemer je pomembno tudi raziskovanje na področju pedagogike. Katero področje bi posebej poudarili?

Poleg skrbi za raziskovanje na področju spodbujanja razvoja v vzgoji in izobraževanju je treba poskrbeti tudi za razvoj različnih vseživljenjskih projektov, ki bodo osebam s posebnimi potrebami omogočili kakovostno, polno in – kolikor je mogoče v okviru njihovih zmožnosti – tudi samostojno življenje. Klinična pedagogika je v tem smislu zelo veliko prispevala.

Sodobna tehnologija lahko zelo korenito spremeni pogoje življenja in vključevanja oseb s posebnimi potrebami. Kaj bi pri tem izpostavili?

Zavedati se je treba, da tehnologija vedno lahko deluje ambivalentno, a če jo uporabimo v korist oseb s posebnimi potrebami, lahko bistveno pripomore k vzpostavljanju bolj običajnega vsakodnevnega življenja. Pomislimo na dobrobit, ki jo prinaša umetna inteligenca na primer osebam, ki ne morejo uporabiti svojih rok in lahko preko sodobne tehnologije upravljajo pripomočke in opravljajo vsakodnevna opravila, ki jih sicer nikakor ne bi zmogle. Hkrati pa se moramo dobro zavedati tudi meja in pasti tehnologije, ki ne zmore nadomestiti pristnih medosebnih odnosov.

Kaj si obetate od kongresa, ki bo maja v Sloveniji?

Najpomembnejši doprinos vsakega kongresa *Mediterraneo senza handicap* bi lahko razdelila na dva dela: prvi je povezan s prispevki, z aktivnim udejstvovanjem posameznikov in različnih ustanov z različnih koncev sveta, ki delujejo in raziskujejo na svojem področju in si prizadevajo za predstavitev in medsebojno podelitev pedagoških raziskovalnih spoznanj, drugi pa se nanaša na razvoj in širjenje inkluzivnih vrednot in spoznanj med državami. To je pomembno predvsem za države v razvoju, ki so na kongresih pogosto najprej slušatelji-ce, nato pa se postopoma prelevijo v aktivne udeleženke, ki predstavljajo spoznanja.
Kongres v Kopru bo namenjan ovrednotenju tehnologije, ki deluje predvsem v okviru osebne podpore človeku in ne izven tega. Doslej prijavljeni prispevki obetajo seznanitev z novostmi na področju uporabe IKT v izobraževanju in (kar je enako pomembno) predstavitev pomena izobraževanja za premišljeno in smotrno uporabo novih tehnologij.

Trenutno stanje je zaskrbljujoče, saj smo priče prevladovanju pretirane usmerjenosti v postavljanje diagnoz, namesto da bi trud usmerjali v zagotavljanje ustreznih spodbud za razvoj otroka.

Sestra Michela, iskrena hvala za čas, za znanje in izkušnje, ki ste jih delili z nami. Odpravljate se v Afriko, kjer v zelo zahtevnih okoliščinah uresničujete poslanstvo društva. Kaj vas motivira za delo v tako težkih pogojih? Kako se kažejo sadovi vašega dela?

Moja motivacija za misijon izvira iz prepričanja in vere, da je človek Božja stvaritev in mora biti potemtakem postavljen v središče antropologije, ki prepoznava, spoštuje in ceni vsakršno njegovo zmožnost.
V Džibutiju, obmorski državici v vzhodni Afriki, kjer je 99,9 % prebivalstva muslimanske vere, smo pričeli delati s posamezniki, a smo kmalu spoznali, da izobražujemo celoten narod. Projekt se je začel v nekaj katoliških šolah, ki delujejo v škofiji, se nato razširil v zasebne francoske šole, zdaj pa deluje tudi v javnih šolah, ki so po zgledu prej omenjenih začele sprejemati otroke s posebnimi potrebami. Očitno lahko prav z dobro prakso in predstavitvijo le-te spodbudimo druge k raziskovanju in ustvarjanju novih dobrih praks v drugačnem okolju. Kar se dogaja, bi lahko razložila s prispodobo iz narave, ki se odvija v koncentričnih krogih, ko v vodo vržeš kamen in opazuješ, kako se ti pred očmi množijo krogi. Zato delujte dobro, tudi na mikroravni je to pomembno.

Navdušenje

Skupinsko socialno učenje II

Nevroznanstvena spoznanja potrjujejo vzgojne izkušnje

Jože Ramovš, prof. dr., antropolog, logoterapevt, ima opravljeno specializacijo iz partnerskega komuniciranja, je predstojnik *Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*. Metodo skupinskega socialnega učenja teoretično in praktično razvija v razvojnih programih za kakovostno staranje, lepše sožitje, osebnostno zorenje in terapevtsko reševanje psihosocialnih težav. Napisal je preko dvajset samostojnih knjig, njegova strokovna bibliografija v COBISS obsega nad tisoč enot.

V prvi lanski številki Vzgoje *(marec 2017, št. 73: 12–14) smo prikazali metodo skupinskega socialnega učenja. Z njo uspevamo pri oblikovanju osebnosti in medčloveškega sožitja. Opisali smo jo v primerjavi z intelektualnim, 'vajeniškim', spretnostnim, naključnim učenjem in z drugimi oblikami le-tega. Bistveni razsežnosti te učne metode sta skupinsko delo in učenje iz osebnih izkušenj – dobrih, slabih, vsakdanjih, lastnih in od drugih. V tem članku se bomo ustavili pri navdušenju, ki poganja skupinsko socialno učenje, in ga utemeljili tudi s sodobnimi spoznanji o delovanju možganov.*

Navdušenje

Navdušenje je danes v ospredju pozornosti pedagoško usmerjenih nevroznanstvenikov. Gerald Hüther mu pravi kar doping za duha in možgane. Beseda doping nas sicer usmeri v zlorabo poživil v športu, pri delovanju možganov pa je dopamin eden od peščice spodbujevalnih in nagrajevalnih kemičnih prenašalcev (nevrotransmiterjev) med živčnimi celicami v nevronskih mrežah. Ti človeku dajejo veselje in energijo za vsako delo, tudi za vsako učenje, tako šolsko kakor osebnostno in socialno. Spodbujevalna možganska 'kemija' se odraža v navdušenju, njeno naravno delovanje v možganih spodbuja uspešno delo in dobro vzdušje v skupini. Če v možganih primanjkuje spodbujevalnih prenašalcev, je človek brezvoljen, puščoben sam sebi in drugim. Ljudje so od nekdaj z bistrim opazovanjem ugotavljali, kar danes dokazujejo raziskave možganov – dejali so, da navdušenje ali veselje odpre glavo in srce.

Pri učenju, zlasti pri oblikovanju solidarnega sožitja, imajo pomembno vlogo tudi možganske zrcalne celice. Te omogočajo enačenje z drugim človekom, ki nas navdušuje. Pri tem se v možganih dogaja podoben proces kakor takrat, ko sami delamo nekaj z navdušenjem; v obeh primerih je učenje lahkotno in uspešno. Pri tistih odnosih, ki nas navdušujejo, drug od drugega tako rekoč mimogrede prevzemamo za življenje in sožitje potrebno doživljanje in vedenje. Ta šopek zmožnosti sestavljajo vživljanje v drugega, enačenje z njim in sočutje ali empatija; te zmožnosti so odločilne za oblikovanje kakovostnega medčloveškega sožitja. Če jih ne razvijamo, je zaman vsako znanje o osebnih odnosih in družbenih razmerjih, jalovo je poudarjanje strpnosti in enakopravnosti, zunanji pritisk ali slepo prevzet popularen vzgojni model vedenja dajeta pri oblikovanju medčloveškega sožitja navidezne rezultate, pa še te le na kratek rok. Od vsega navdušenja je torej najbolj življenjsko potrebno navdušenje in veselje nad ljudmi, nad njihovimi konkretnimi dejanji, lastnostmi, izkušnjami in načrti.

Ko nekoga ali nekaj doživljamo z navdušenjem, imamo poleg koristnega učinka na učenje in sožitje tudi organsko korist. Pri tem se nam oblikujejo nove povezovalne možganske strukture, in to ne le v otroštvu, ko se to dogaja z bliskovito hitrostjo, ne da bi otrok za to skrbel, ampak vse življenje. Človeški možgani so plastični, nenehno se oblikujejo in dograjujejo. Nevroznanstvenik Manfred Spitzer (pri nas ga poznamo po prevodu knjige *Digitalna demenca)* jih primerja z gradbiščem, kjer se s tem, kar doživljamo, vzpostavljajo in utirjajo nove nevronske povezave in mreže. Poleg tega, da razvija naše možgane, je sproščeno in navdušujoče veselje tudi dober varovalni dejavnik pred škodljivim stresom, ki povzroča srčno-žilne in druge kronične bolezni.

Možgani in s tem človek se zdravo razvijajo in uspešno vodijo človeka, če jih usmerjamo v svetlo, navdušujoče doživljanje sebe, drugih, narave in kulture. Stranski učinek tega je srečnost – človek je zadovoljen sam in drugi z njim. V tem je skrivnost tistih starih ljudi, ki so prijetni in večno mladostni.

Navdušenje ni pogost strokovni pojem, zato se splača pogledati jezikovni pomen te besede. Njena osnova je pojem 'duša' (duh, sorodna dih), ki označuje človekovo osebno jedro, podobno kakor beseda srce. Vmesni 'v' izraža usmeritev v dušo, predlog 'na' pa v celovito dejavnost, ki se je začela in dosega svoj namen. Ob navdušenju človek vdihuje v svoje človeško jedro (in iz te globine izdihuje) nekaj, kar mu razvija dušo, da je bolj človeški. Izrazi za navdušenje, navdušenost in navduševanje so v drugih evropskih jezikih enakega porekla, torej iz pojmov duh, duša in dih (navdihniti, navdahniti): nemško *Begeisterung*, rusko воодушевление (vooduševlenie), francosko *animación,* angleško *inspired* itd. V vseh teh jezikih je pogost sinonim ali celo prevladujoč izraz *en-*

Foto: Marko Hrovat

tuziazem, ki izvira iz grškega izraza *entheòs – od boga (navdihnjen).*
Sodobna nevroznanost in naše raziskovanje doživljanja kot celostnega dogajanja v človekovi zavesti nam omogočata naslednjo strokovno opredelitev. Navdušenje je celostno doživljajsko dogajanje v človekovi zavesti, ko neka vsebina prodre v njegovo osebno središče tako, da ga na pozitiven način vzburi, prevzame (impresionira), preplavi, nagiba, motivira, dvigne, napolni s poletom, z elanom, ognjevitostjo, ga veseli, mu zbuja zanimanje in občudujoče pritrjevanje, ga navdihne, očara (*fascinira* – iz lat. začarati, očarati), zagrabi. Vse te besede navajajo slovarji in leksikoni evropskih jezikov, ko pojasnjujejo besedo navdušenje.

Navdušenje, veselje, radovednost – vzgojno ozračje pri skupinskem socialnem učenju

Navdušenje je zelo pomembno za vsakdanje življenje, ker ima močan motivacijski in razvojni naboj. Za uspešno učenje je odločilno. Že Aristotel je videl, da je radovednost gibalo učenja – radovednost je navdušenje nad učenjem. Skupinsko socialno učenje, o katerem govorimo, je sodobna metoda za samovzgojo in vzgojo, zlasti vzgojo za lepše medčloveško sožitje v družini, službi in družbi. V skupini, kjer ta metoda uspeva, sta navdušenje in njegov dvojček veselje nepogrešljivi sestavini vzdušja ali ozračja. Zato ni čudno, da je pedagog Valter Dermota navdušenje obdelal kot eno glavnih vzgojnih sredstev. Navdušenje, radovednost in veselje predstavljajo ugodno vzgojno ozračje, v katerem zdravo diha dobra vzgoja.
Metoda skupinskega socialnega učenja pomaga, da je v človeku vse življenje nekaj radovednega, odprtega in veselega otroka. V razmerah današnje civilizacije je usodno, da pri otroku zmožnosti za navdušenje kaj hitro *zasujejo* duševna dogajanja, ki so bodisi navdušenju nasprotna (pretirana kritičnost do vsega in samozadostno stališče do drugih) bodisi človeka usmerijo v bolezensko smer (omamljanje, fanatizem, utapljanje v javnem mnenju …). Namesto da bi človek razvijal in krepil svoje zmožnosti za zdravo navdušenje v odraslosti in na stara leta, mu doživljanje pogosto zakrneva in otopeva ali se usmerja v patološki razvoj. Obe dogajanji sta usodni za duševni, socialni, duhovni in končno tudi telesno zdrav osebnostni razvoj ter za lepo medčloveško sožitje tako v mladosti kakor v srednjih letih in v tretjem življenjskem obdobju. Motivacijo in veselje potrebujemo v vseh življenjskih obdobjih, v srednjih letih in starosti nista nič manj zaželena kakor v otroštvu.
Pri skupinskem socialnem učenju se posebej posvečamo razvijanju metod za usmerjanje pozornosti na lepo in dobro, za oblikovanje pogovorne kulture v skupini s kakovostnim pripovedovanjem in poslušanjem ter zavzemanjem smiselnega osebnega stališča do svojih in tujih izkušenj. Ker vse to pomaga k spodbudnemu vzdušju v skupini, se bomo pri predstavljanju skupinskega socialnega učenja ustavili tudi pri teh metodah.

Literatura

- Dermota, Valter (1970): *Vzgojna sredstva. 1. del: Naravna vzgojna sredstva.* Ljubljana (učna skripta).
- Hüther, Gerald: *Begeisterung ist Doping für Geist und Hirn. Neue Erkenntnisse der Hirnforschung – Wie Eltern lernen können, sich selbst und ihre Kinder zu begeistern.* Pridobljeno 12. 7. 2012 s: http://www.gerald-huether.de/populaer/veroeffentlichungen-von-gerald-huether/texte/begeisterung-gerald-huether/index.php.
- Hüther, Gerald; Blickhan, Daniela: *Lernen mit Begeisterung. Neurobiologische Aspekte.* Pridobljeno 12. 7. 2012 s: http://www.inntal-institut.de/sites/all/files/Lernen%20mit%20Begeisterung.pdf.
- Ramovš, Jože (1990): *Doživljanje, temeljno človekovo duhovno dogajanje.* Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
- Spitzer, Manfred: *Geist & Gehirn, 1–4.* Auditorim Neztwerk, Alpha (4 DVD albumi s 106 predavanji).

Foto: Matej Hozjan

Pišem v prostor in čas skrivnosti

Drago Jančar je slovenski pisatelj, dramatik in esejist. Med letoma 1987 in 1991 je bil predsednik Slovenskega centra PEN, v okviru katerega je veliko pripomogel k slovenski osamosvojitvi. Dobil je več slovenskih in mednarodnih nagrad, med drugim Prešernovo nagrado za življenjsko delo (1993), evropsko nagrado za kratko prozo mesta Augsburg (1994), Herderjevo nagrado za književnost (2003) in nagrado Jean Amery za esejistiko (2007). Leta 2015 je prejel naziv *državljan Evrope*. Je trikratni dobitnik nagrade kresnik. Za francoski prevod romana *To noč sem jo videl* je 2014 prejel nagrado za najboljšo tujo knjigo in bil predlagan za francosko literarno nagrado *femina*, nemški prevod pa je bil razglašen za najboljšo knjigo po izboru avstrijskih kritikov na listi ORF in je bil po mnenju mesta Darmstadt v oktobru 2015 najboljša knjiga v Nemčiji. Je eden najbolj dejavnih sodobnih slovenskih pisateljev.

G. Drago Jančar je bil 19. 10. 2017 gost večera v Društvu katoliških pedagogov Slovenije***. Objavljamo njegov nagovor, pripoved o njegovem pisanju. Podnaslove in naslov smo dodali v uredništvu revije*** Vzgoja***. Spoštovanemu pisatelju se iskreno zahvaljujemo za prijeten večer ter za dovoljenje za objavo tega besedila.***

Vstop v literaturo

Foto: Nataša Pezdir

Sam sem se začel ukvarjati z literaturo, ker so me moja mladostna branja kratko malo omamljala: zgodbe, življenje, junaštva in porazi. Bila je tudi tako daleč od življenja fanta v skromnih razmerah, v kakršnih je živel na Studencih, v delavskem predmestju Maribora. V knjigah je bil svet, v katerem bi res hotel živeti, se bojevati in zmagovati. Kaj bi danes dal, da bi lahko s tisto otroško zaupljivostjo bral Finžgarjev Pod svobodnim soncem; Z ognjem in mečem Sinkiewitza; Robinsona Crusoeja Daniela Defoaja ali Stevensonov Otok zakladov, tudi Jurčičeve romane in zgodbe, skratka vse, kar mi je prišlo v roke in kjer so se odvijale nenavadne, pustolovske, velike stvari sveta.

Potem sem pri petnajstih letih prebral roman Dostojevskega, Idiot, in prvič doumel, da je literatura še nekaj več. Predvsem pa romana nisem razumel. Zakaj je tale knez Miškin tako čuden junak? Vsem hoče dobro, pa vendar ga vsi zaničujejo, izkoriščajo, varajo. A je res idiot ali res ne more ravnati kot kakšen vitez iz mojih dosedanjih branj? Šele zdaj vem, da se mi je takrat prvič nekako podzavestno postavilo vprašanje o tem, kaj je pravzaprav literatura. Slutnja o tem, da je nekaj drugega kot zgolj pustolovščine, velike bitke, boj dobrih junakov, ki zmagujejo proti zlim sovražnikom in njihovim spletkam. Da z opisovanjem življenja pravzaprav odpira tudi velika vprašanja o življenju in svetu. In da, čeprav se dogaja med plemstvom in meščani daljne Rusije v nekem času, ki ga ne poznam, pravzaprav govori o življenju, o dobrih ljudeh in njihovi nemoči in o slabih ljudeh, ki so pogosto močnejši in celo zanimivejši. Se pravi, o življenju, kakršno je bilo v drugačnih okoliščinah tudi okrog mene. To so bile čudne stvari, na katere sem potem, ko sem začel s

prvimi pisanji, nekako pozabil. Takrat je postalo pisanje zame substitut za siceršnje življenjske neuspehe, vrata, ki ti odpirajo pot v življenje: profesorice slovenščine, ki so me pohvalile in na glas brale pred razredom moje spise. In je postalo malo važno, da sem slab nogometaš ali da se tudi sicer ne morem pohvaliti z ničimer. Seveda je bilo navzoče tudi tisto, čemur pravi James Joyce »opisno poželenje« – stavki, besede, podobe, opisi. Toda pisati, tudi že potem s prvimi objavami, je pomenilo predvsem postaviti se v svet: glejte, to sem jaz.

Foto: Matej Hozjan

Literatura je nekaj več

In šele pozneje, ko je bila za menoj že prva knjiga novel, ki bi ji danes rekel »vaje v slogu«, sem se vrnil k nerazumljivi slutnji, ki me je obšla ob Dostojevskem: literatura je vendar nekaj več. Več od mojih malih uspehov s pisanjem, več od opisnega poželenja, več od radosti, ki jo začutim, ko vidim natisnjeno svoje besedilo; v mojem življenju in življenju ljudi okrog mene so še zmeraj odprta enaka vprašanja, kot so se postavljala Dostojevskemu in mnogim drugim avtorjem, ki sem jih občudoval, v devetnajstem stoletju ali v stari Grčiji, kajti takrat so bila za menoj tudi že branja Kralja Ojdipa in Antigone.

In vedel sem tudi že, da umetnik seveda ni filozof, še manj teolog, da bi lahko razumel poslednja vprašanja sveta ali vsaj skušal na ta vprašanja odgovoriti.

Kaj je onkraj

Morda sem bil star štirinajst, petnajst let, se pravi okrog tistega časa, ko me je prvič presunila tista čudna knjiga o človeku, ki ga pehajo sem in tja. Takrat sem se ob pogledu v poletno zvezdno nebo prvič vprašal, kaj je tam zadaj, za zvezdami, kaj je onkraj. Ne vem natančno, kdaj ali kje je bilo, a natančno se spomnim, kako je bilo. Takrat me je prvič do bolečine spreletela slutnja, pravzaprav že kar spoznanje, da na to ne bom nikoli dobil odgovora. Naša zemlja je zvezda, sem razmišljal, prav taka kot one na nebu, prav, tu je Rimska cesta, Mali voz, Veliki voz, vidim ju, prav, ampak če si zamislim, da letim s svetlobno hitrostjo, kaj je na koncu Rimske ceste? Tam so osončja, sistemi, ki jih ne poznamo, neznanske galaksije, boleče veliki prazni prostori, prav, ampak kaj je za njimi? Nič? Že, ampak kaj je to? Nedoumljiva praznina velikega, neskončnega prostora je segala v otroško, a že tudi odraslo dušo z bobnečo tišino temnih praznin, z bolečo votlostjo v prsih in glavi, s skoraj fizično bolečino. In nedoumljivost neskončnega prostora je sama od sebe takoj zatem zastavila vprašanje o času: kaj je bilo pred nami? Recimo, da je na začetku zgodovine Egipt, še prej, kaj vem, paleolitik, prav, diluvij, tudi prav, in tam v neskončno oddaljenem času prapok, iz katerega je nastalo naše osončje. Ampak pred tem, kaj je bilo pred tem? Kdaj je vse to nastalo? In če je Bog ustvaril svet, to sem že vedel, saj sem hodil k verouku, če je ustvaril našo zemljo, galaksije, kaj je bilo pred nastankom sveta? Nedoumljivost, strašna, končna skrivnost, o kateri se je spraševal nebogljen otroški razum, ne da bi slutil, da si zastavlja vprašanje, ki ga je že zdavnaj postavil veliki um Tomaža Akvinskega v delu *De aeternitate mundi*: »Srčika vprašanja je torej v tem, ali obstaja notranje protislovje med postavko, da je Bog ustvaril svet v celoti njegovega bivanja, da pa pri tem njegovo trajanje nima začetka?«

Ali kakor se je o tem vprašanju, veliko let pozneje, ko je bil štirinajstletnik že pisatelj, nekoliko bebasto izrazil neki policaj iz njegove igre *Zalezujoč Godota* po imenu Jožef: »Tam je noga, v nogavici, kosmata moška noga z zavihano hlačnico od pižame, naslonjena na posteljni rob … tu sem jaz, ki to nogo opazujem. Tam noga, tu jaz. Vmes pa cel sistem, ves godos, utripajoče vesolje. In se vprašujem: kdo jo nosi, to nogo, se pravi, koga ta noga nosi? Čemu? In kam je namenjena … Zdaj gre za vprašanje, kaj je tole vse skupaj. Vse. Godos!«

Čas tu ne igra vloge

Ko je izšel roman *Galjot*, sem moral na literarnih branjih in v intervjujih odgovarjati na vprašanje, različno formulirano, ampak v bistvu zmeraj enako: zakaj se ukvarjam z zgodovino? Vpraševalci so običajno začudeni, ko jih spomnim na to, da je Shakespeare pisal zgodovinske drame, skoraj vse se dogajajo mnogo let, cela stoletja pred njegovim časom. Redno vprašanje je, ali je to »beg v preteklost«. Zgodovinska snov, običajno odgovarjam, je zame vedno »zgodovinska«. Če se izrazim v terminih, ki so bili v obtoku v mojih mladih letih, gre zmeraj za vprašanje »esence« in »eksistence«, čas, v katerem se besedilo giblje, igra tu malo pomembno vlogo. Pomembna je, kakor vselej, napetost med sižejem in jezikom, preciznost v spontanosti, preciznost spontane slikarjeve barvne črte, skladateljeve fuge, pisateljeve besede, njenega polnega pomena. Fragment je v celoti in celota v fragmentu, v stavku ali zgodbi paradoksalna dvoumja, v drobcu sveta zmeraj latentno počiva celota, kompleksnost sveta … tako tudi resnica o človeku v drobcu časa, je popolnoma vseeno, ali današnjega ali preteklega. Hudo je, kadar ljudje tega ne razumejo, recimo neki modri mož, ki je pisal debele knjige, ki je menil, da gre v mojih zgodovinskih temah za retradicionalizacijo. Kaj bolj zmotnega bi bilo težko napisati. Johana Otta iz romana *Galjot* si je, upam, mogoče predstavljati tudi, ko blodi po ulicah velemesta. A vseeno: ko stopim v pretekli čas, je prostor imaginacije nekako odprt, naenkrat smo v območju bajke, čiste pripovedi, to ni več naš čas, a tudi ne tedanji, to je nov čas, v katerem se razgiblje prostor izmišljije, v katerem so stvari sveta, na novo ustvarjenega sveta odlepljene od zemeljske in časovno aktualistične teže, v katerem zlahka zadobijo neko lahkotnost in gibljivost. Da, tudi slikovitost, prosto ustvarjanje podob, skupaj s svojimi junaki sem tudi sam postavljen v čas, ki ni moj, v njem se urni kazalci vrtijo s hitrostjo, ki jo sam določam. Je to sploh še postavljenost v zgodovino? Ali ni to vstop v podobe? In če je tako, potem je zgodovina naenkrat tudi sedanjost. Po podobah, skozi oblikovanje, po besedi, intenzivnosti stavka je pisanje naenkrat hkrati sedanjost in preteklost, izmaknjeni čas, drugi čas, nadčasje. Eksistencialna razsežnost je potlej samoumevna: človek je tako ali tako pripravljen do nesmisla obnavljati ista razmerja, ista pogubna dejanja, iste surovosti, ki so večne, kakor so večni ljubezen in smeh, radost in žalost. Umberto Eco si očitno s tem sploh noče beliti glave, preprosto reče: »Če je Manzoni pisal o sedemnajstem stoletju, pomeni, da ga devetnajsto ni zanimalo.« Ali še bolje Marguerite Yourcenar: »Vsi tisti, ki zgodovinski roman uvrščajo v posebno kategorijo, pozabljajo, da je romanopisec zmeraj samo razlagalec, ki s pomočjo metode svojega časa razlaga določeno število minulih dogodkov, zavestnih in podzavestnih spominov, svojih in tujih, stkanih iz istega gradiva kakor Zgodovina … V današnjem času mora biti zgodovinski roman – ali vsaj tisto, kar tako imenujemo – potopljeno v ponovno najdeni čas v nekem notranjem svetu … Čas tu ne igra nobene vloge. Zmeraj se čudim, kako moji sodobniki, ki verjamejo, da so osvojili in preobrazili vesolje, ne vejo, da lahko po svoji volji zmanjšamo razmak med stoletji.«

Pred leti sem se na grobu svoje stare matere Katarine, ki je umrla stara 85 let, naenkrat zamislil nad letnico njenega rojstva, napisano na nagrobniku: 1883. Poznal sem jo, tršato in ukazovalno žensko, ampak ona je bila rojena v času, ko tudi Franc Jožef še ni bil prav star, nekaj več kot deset let po padcu pariške komune, v stoletju, ki se mi je do tistega trenutka zdelo neskončno oddaljeno. Zdaj se mi je nenadoma zdelo čisto blizu: na koncu devetnajstega stoletja je bila stara 17 let. Nekaj dni zatem sem v Münstru v Nemčiji po literarnem branju na pričakovano vprašanje o »zgodovinskem romanu«, o »begu« oziroma »umiku v preteklost« poslušalcem razložil to reč z babico in dodal: Predstavljajte si deset ljudi v vrsti, drugega za drugim, ni treba, da živijo kdo ve kako dolgo, samo teh deset ljudi nas loči od Martina Luthra ali od časa, ko so na zvonik münstrske katedrale v kletki obesili voditelje prekrščevalcev, kletka še zdaj visi tam, večina domačinov je sploh ne opazi, malo jih ve, kaj naj bi tista stvar pomenila, samo deset ljudi pred vami, deseti je že gledal, kako vlečejo njihova trupla v kletki na zvonik. Ob tem ni potrebna več nobena literarna

Foto: Petra Duhannoy

domišljija, deset ljudi v vrsti, deset življenj zapored si je lahko predstavljati. Neka poslušalka mi je po končanem literarnem večeru rekla: »Prav imate, zdaj jih prav zlahka vidim, ljudi tistega časa, zdi se mi, kakor da so tukaj med nami.« In če to vrsto nekoliko podaljšamo, ni več daleč do Kristusovega rojstva ali vstaje v Judeji. Kaj je torej s to zgodovino? Kakšne so te daljave v koprenah preteklosti? Res mi je včasih neskončno dlje in bolj tuj kakšen sodobnik kakor pa, denimo, Primož Trubar.

Pred leti je agencija Associated Press (AP) sporočila: *Britanski učitelj* v *sorodu z jamskim človekom*. Novica ni prišla iz naslova kakšne komedije z brutalnim humorjem, prišla je iz Oxforda, tamkajšnji raziskovalci so vzeli v pretres ostanke človeka iz jame v kraju Cheddar, v znanstvenih krogih znanega kot »Cheddar Man«. Njegov skelet, to so že vedeli, je bil star 9000 let. Mož je v svojem času živel v jami in po jugozahodni Angliji lovil medvede, pobijal volkove in se hranil s srnami. Iz lobanje, natančneje iz zoba te lobanje, so izločili DNK in ga sklenili primerjati z DNK nekaterih učencev in odraslih iz starih družin v tem kraju. Na oxfordskem inštitutu za molekularno medicino so ugotovili, da gre pri učitelju zgodovine Adrianu Targettu za DNK, po katerem je neizpodbitno mogoče sklepati, da sta imela on, učitelj zgodovine, in jamski človek iz Cheddarja skupnega prednika. To je seveda po svoje zabavna znanstvena anekdota, s katero je imel veselje tudi učitelj zgodovine, še bolj pa njegova žena, ki je za AP izjavila, da ima njen mož gotovo kaj skupnega z davnim prednikom, saj ima močno rad krvave zrezke. Vendar nam pove tudi svoje o našem kratkem bivanju na tem svetu. Vse, kar se je zgodilo doslej, se je zgodilo tako rekoč v neposrednem stiku z današnjo resničnostjo našega bivanja. Naša percepcija časa se tudi objektivno spreminja, evangeljske pripovedi niso zgodbe iz onega sveta, ti ljudje so hodili po svetu včeraj in minljivim ljudem oznanjali neskončno božjo navzočnost, spričo katere je dva tisoč let človeške zgodovine samo veriga živečih in izginevajočih življenj, kratka veriga. Ali ni tega vedel že Mark Avrelij: »Tudi če bi ti bilo dano živeti tri tisoč let ali trideset tisoč, vendarle pomni, da nihče ne izgubi drugega življenja kakor tisto, ki ga pravkar živi; in da ne živi drugega kakor tisto, ki ga pravkar gubi! Najdaljše življenje je potemtakem enako najkrajšemu. Kajti pričujoči čas je vsem enak, enak torej tudi izginjajoči. Pa tudi preminuli se zdi pravzaprav kakor en sam trenutek. In niti preteklega niti prihodnjega ne moreš izgubiti, ker česar kdo nima, tega mu nihče niti vzeti ne more … da torej ni razločka, ali gledaš kako stvar sto let ali dvesto let ali tudi brezmejno dobo … da najstarejši starec ali najmlajši mladec s smrtjo enako malo izgubita; zakaj samo pričujoči trenutek je, ki jima uide, ker pač samo njega v resnici imata …«

Prostor in čas skrivnosti

In vendar nam ne filozofa Mark Avrelij in Tomaž Akvinski, ne zgodovinske kronike, še najmanj pa strokovnjaki za molekularno medicino ne morejo pomagati k razrešitvi vprašanja, ki si ga postavlja otrok, ko se prvič z odprtim razumom zagleda v zvezde in nezavedno začuti, razbira svojo nemoč pred koncem, ki ga čaka. In ko postane umetnik, mu ostane vsaj to zadovoljstvo, da je njegova umetnost času in zgodovini iztrgala drobec sveta in ga postavila v imaginarni, a v imaginaciji že tudi realno obstoječi prostor. V človekovi zgodovini, v njegovih revolucijah in tehničnih dosežkih, v sosledju družbenih dogodkov in inovacij, ta drobec – glasbeni, likovni ali besedni – nima več svojega striktno določenega časovnega okvira niti geografsko ali drugače določenega prostora. Ko drobec človekovega dejanja, misli, čustvovanja doseže raven imaginacije in oblikovanja, je že abstrakten, je že nad časom, je že nadzgodovinski, ni več čas pretekli, ne prihodnji in tudi sedanji ne več, je prostor in čas *skrivnosti*. Ki je nedoumljiva kakor neskončni čas. Otroška slutnja in nebogljenost pred neznano neznanskostjo začetka in konca, ki je tudi vednost o človekovi minljivosti, je zgodnja in nezavedna slutnja neznanega obličja smrti. In ta ista slutnja je drzna gotovost umetnika, ki postavlja svoje videnje neke življenjske zgodbe pred čas in zgodovino, celo nasproti svoji lastni umrljivosti. Med njim in časom je skrivnostno razmerje. Vsaka velika poezija ga izraža na svoj skrivnostni, slutenjski, včasih težko razumljiv način. V prozi, ki je pravzaprav že poezija, o tem skrivnostnem razmerju z umetniško slutnjo globoko in močno govori Hermann Broch v *Vergilovi smrti*. Zadnji stavki tega »zgodovinskega romana« (v sijajnem prevodu Jožeta Udoviča) tako zaključujejo Vergilovo življenje, njegov odhod s tega sveta v prostor onostranstva in brezčasja: »... vesoljstvo je minevalo pred besedo, bilo je razkrojeno in odpravljeno v besedi, kljub temu pa ohranjeno v nji, uničeno in na novo ohranjeno za zmeraj, ker ni bilo nič izgubljeno, ker se je konec sklenil z začetkom, prerojen in prerajajoč, beseda je plavala nad vesoljstvom, plavala je nad ničem, plavala je onstran tega, kar je bilo mogoče izraziti in česar ni bilo mogoče izraziti, in on, ki je beseda hrumela čezenj in ki je bil zaprt v hrumenju, je plaval z besedo, in vendar, kolikor bolj ga je zagrinjala, kolikor bolj je prodiral v naraščajoči zvok in kolikor bolj je ta prodiral vanj, toliko nedosežnejša in večja, toliko pomembnejša je postajala beseda in toliko bolj je izginjala, v zraku viseče morje, v zraku viseč ogenj, morsko težak in morsko lahak, kljub temu pa še zmeraj beseda: ni je mogel obdržati in ni je smel obdržati; bila je zanj nedoumljivo neizrekljiva, zakaj bila je onkraj jezika.«

Na vsak način avtoriteta?
Si prepričan? Prava slava?

Potem ne govori »o peščici,
ki slovensko bere«,
ampak o spoštovanju,
tradiciji, ***o veselju***
do vere vase *in v svoje*
čvrste žive korenine.

Vse ostalo – mine
kot postana nesladkana kava.

Golc, Lidija (2017): *Vsakomur iz svoje lepene*. Celovec: Drava, str. 44

Kritično in ustvarjalno razmišljanje

Skupaj se učimo, da skupaj živimo

- **Mateja Centa**, dr., je raziskovalka in asistentka na *Teološki fakulteti* v Ljubljani. Sodeluje v mednarodnih projektih *Ethika* in *Little* ter kot sotrenerka v programu izpopolnjevanja za geštalt pedagogiko.
- **Bruno Ćurko**, doktor filozofije, je docent na *Univerzi v Splitu* (Hrvaška) in predsednik društva *Mala filozofija*. Ukvarja se s srednjeveško filozofijo, filozofijo vzgoje, razvojem kritičnega mišljenja in filozofijo za otroke. Od leta 2007 je vodja hrvaške delegacije na *Mednarodni filozofski olimpijadi*.
- **Ivana Kragić**, magistrica hrvaškega jezika in književnosti, je članica društva *Mala filozofija*, kjer sodeluje v mednarodnih in nacionalnih projektih. Od leta 2008 soustvarja izobraževalna gradiva, orodja in delavnice za otroke ter odrasle.

V sodobni družbi so na voljo številni viri informacij, zato jih moramo biti sposobni ustrezno oceniti in vrednotiti. Pri tem ni težava dostop do informacij, marveč to, kako razumeti in ovrednotiti le-te na način, da jih lahko postavimo v ustrezen miselni okvir in okvir vrednot. Z metodami kritičnega in ustvarjalnega mišljenja lahko pomagate pri razvijanju in spodbujanju teh veščin. V tokratnem prispevku boste izvedeli več o metodah, ki jih lahko uporabite za spodbujanje vedoželjnosti pri učencih, medtem ko jih navajate na to, da razmišljajo kritično in ustvarjalno, utemeljujejo svoja mnenja ter znajo dobro razpravljati o različnih temah.

Kritično in ustvarjalno razmišljanje v učilnici

Kadar razvijamo kritično razmišljanje, razvijamo tudi ustvarjalno razmišljanje. Ko naletimo na problem, se običajno najprej vprašamo, zakaj se je pojavil, od kod izvira ipd. Morda bomo morali problem analizirati s pomočjo več različnih metod. Če pa si pri reševanju težave pomagamo z ustvarjalnim razmišljanjem, ugotovimo, da lahko na problem gledamo iz več zornih kotov ter da nam ta ustvarjalnost omogoča širše iskanje rešitve. Kadar razmišljamo ustvarjalno in kritično, smo odprti za nove rešitve, ali drugače povedano, smo ustvarjalni. Če želimo probleme uspešno reševati, moramo sprejeti to, da so tudi napake del ustvarjalnega razmišljanja in razreševanja problemov.

Kritično in ustvarjalno razmišljanje sicer lahko razlikujemo med seboj, njune povezave in vzajemnosti v procesu razmišljanja pa ne moremo ločiti. »Nekateri zagovorniki jasne ločnice med kritičnim razmišljanjem in ustvarjalnim razmišljanjem zagovarjajo idejo, da sta kritično in ustvarjalno razmišljanje sicer potrebna za vse kompleksne misli, vendar trdijo, da sta ločena tipa mišljenja in da se odvijata na različnih stopnjah. Posameznik najprej raziskuje problem na logičen oziroma analitičen način (kritično razmišljanje), nato pa pusti to kritično presojo za sabo ter poizkuša tvoriti oziroma ustvariti še čim večje število idej (ustvarjalno razmišljanje). Nato se mora na koncu znova vrniti na stopnjo kritične presoje, da oceni predlagane rešitve (kritično razmišljanje)« (Bailin, Siegel, 2003: 187).

V tej misli lahko vidimo, kaj je ustvarjalno in kaj kritično razmišljanje ter kako lahko v miselnem procesu uporabimo ti dve dimenziji razmišljanja. Z razvijanjem kritičnega razmišljanja razvijamo tudi ustvarjalno razmišljanje. Kritično razmišljanje nas bo pripeljalo do dvomov in vprašanj v zvezi z določenim problemom, ustvarjalno razmišljanje pa nam omogoča, da problem raziščemo z različnih gledišč ter najdemo najprimernejšo rešitev. Zato sta ti dve razsežnosti razmišljanja tudi ključni pri soočanju z etičnimi dilemami, temeljnimi družbenimi ali osebnimi vprašanji in ne nazadnje tudi pri procesu odločanja v vsakdanjem življenju.

V nadaljevanju predstavljamo metodo ustvarjanja ugank in igro opredelitev, ki učence spodbujata k radovednosti in navdušenju za kritično in ustvarjalno razmišljanje ter jih vodita k razvijanju lastnih misli in mnenj. Prispevek je del spletnega tečaja za učitelje *Little*.

Ustvarjanje ugank

Dejavnost lahko izvedete posamezno ali v skupini – njen potek je enak. S pomočjo te dejavnosti učence spodbudite k premisleku o reševanju problema z različnih gledišč. Namen vaje ni rešiti problem, ampak najti problem za rešitev.

1. Začnite z odgovorom.

Da bi ustvarili uganko, začnite z odgovorom, okoli katerega boste postavili vprašanja oz. zasnovali uganko. Uganke so lahko kakršne koli, priporočamo pa, da se izognete izbiri zelo abstraktnih tem ali pojmov, ki zahtevajo določeno predznanje (razen če uporabljate svojo uganko za določene ciljne skupine). Predlagamo, da izberete preprost pojem ali predmet, ki ga lahko povežete s pojmovno širokimi področji, kot so na primer fizični predmeti, naravni pojavi, živali itd., tako da pripravite prostor za določeno temo. Recimo, da si za predmet uganke izberete svečo.

2. Opišite predmet s pomočjo vprašanj in odgovorov nanje.

Da bi predmet opisali, razmislite o značilnostih izbranega predmeta. Začnite tako, da na list papirja napišete čim več asociacij, medtem ko odgovarjate in sledite naslednjim vprašanjem, ki jih lahko po želji tudi preoblikujete ali jim dodate nova. Vprašanja, ki jih zastavljate, so odvisna od predmeta, ki ste ga izbrali. Ključno pri tem koraku je, da postavite čim več različnih vprašanj.

Na primer:

- *Kako sveča izgleda* (pridevniki)? Je

dolga, tanka, bela itd.
- *Za kaj jo uporabljamo?* Za romantično vzdušje, razsvetlitev prostora, praznovanja itd.
- *Kje jo uporabljamo?* Na tortah, mizah, v lučeh itd.
- *Kako jo ugasnemo?* S pihanjem, nanjo polijemo vodo, jo pokrijemo itd.
- *Iz česa je narejena?* Iz voska, stenja, drugih vnetljivih snovi itd.
- *Kako jo doživljamo* (občutja)? Ima prasketajoč zvok, vonj po zažganem, je svetla luč, je lepljiva itd.
- *Ali ima kakšno posebno lastnost?* Dlje gori, manjša postaja, spremeni se iz trdnega stanja v tekoče, in če se ohladi, se zopet vrne v trdno stanje itd.
- *S katerimi glagoli bi jo lahko opisali?* Gori, se lepi, se topi itd.

Kadar razmišljamo ustvarjalno in kritično, smo odprti za nove rešitve, ali drugače povedano, smo ustvarjalni.

3. Določite zvrst vaše uganke.

Da bi ustvarili uganko, se odločite za zvrst, npr. ali bo to pesem, zgodba, bo uganka v rimah ali bo pripovedna. Za ustvarjanje ugank je rimanje odlično. Primerno je predvsem za mlajše otroke, saj jim pomaga pri tem, da si lažje zapomnijo besedilo in se osredotočijo na pomen besed. V našem primeru bomo uporabili kratko pesem, ki se rima.

4. Izberite najbolj zanimive odgovore na vprašanja iz točke 2.

Zdaj prosite učence, naj pogledajo na list, na katerem so odgovarjali na vprašanja, ko so opisovali predmet, jih nekaj preberite na glas in se skupaj odločite za tiste odgovore, ki se vam zdijo najbolj zanimivi, ter jih zapišite na tablo. V našem primeru smo začeli s fizičnim opisom sveče:
- *Kako bi opisali svečo?* Je dolga, tanka in bela.
- *Za kaj jo uporabljamo?* Da nam sveti.

Pomembno je, da ste pri vprašanjih in odgovorih zelo natančni, odgovor na prejšnje vprašanje je namreč lahko tudi 'svetilnik'. Če naletite na takšno težavo, si lahko pomagate z dodatnimi odgovori, ki ste jih napisali na list, in izberete drugo možnost. V primeru, da ste izbrali rime za opisovanje predmeta, uporabite besede, ki se rimajo, npr. »sveti in neti« (ogenj) ali »Dlje kot gori, krajša postaja. Zakaj? Ker se topi.«

5. Združite odgovore in ustvarite prvo uganko!

Odgovore (in vprašanja) lahko nato združite in uredite tako, da ustvarite rime. Že imate prvo preprosto uganko:

Na dolgi, tanki in beli nogi stoji.
Sveti, in dlje kot gori, manjša se zdi.
Zakaj?
Ker se topi.

6. Uporabite domišljijo in razvijte uganko v pogovor.

Zdaj je čas, da uporabite domišljijo ter začnete razmišljati s pomočjo metafor, paradoksov, aliteracij in primerjav. Da zadeve malce popestrite, lahko uporabite tudi pooseblјenje (pri ugankah je ta pristop zelo poznan in pomaga učencem, da razmišljajo o predmetu, kot da je živ, da je oseba).
Na primer:
- Če bi bila sveča oseba, k*akšna bi bila videti?* Bila bi ženska z dolgo belo obleko. Bila bi visoka, drobna in imela bi oranžne lase.
- *Kakšna oseba bi bila?* Bila bi srečna in vesela, ker bi razsvetljevala vsak prostor, v katerega bi vstopila.

Lahko pa domišljijo popeljete še malce dlje in poiščete povezave z drugimi živimi bitji ali pravljičnimi liki, njihovimi lastnostmi ipd. Tu se lahko igrate z metaforami, jih spreminjate v prvo osebo ipd. Pomagajte si s postavljanjem različnih vprašanj, na primer:
- Če bi bila sveča žival, katera žival bi bila in zakaj ravno ta žival? Bila bi zmaj, ker zmaj puha ogenj, ali pa bi lahko bila žirafa, ker ima dolg in tanek vrat.
- *Kaj pa zvok? Kakšen zvok ima?* Prasketajoč.
- *Ali ima kakšno supermoč?* Ima. Lahko se popolnoma stopi, in ko se ohladi, zopet postane trdna.
- *In če bi bila naša sveča res videti kot zmaj, kakšno supermoč bi imela takrat?* Lahko bi stopila samo sebe z enim bruhom ognja.

7. Učenci naj poskušajo svoje odgovore utemeljiti.

Ko učenci začnejo razmišljati o sveči z različnih gledišč, jo začnejo tudi doživljati drugače, s tem pa odprejo pot ustvarjalnemu razmišljanju. Učencem dovolite, da odgovarjajo prosto, in jih prosite, naj utemeljijo svoje povezave in metafore. Izogibajte se popravljanju, saj tukaj ni pravilnih in napačnih odgovorov.

Igra opredelitev

V naslednji vaji gre za igro, ki temelji na logiki in argumentaciji. Pri igri učenci raziskujejo posamezen pojem z več različnih stališč. Poglejmo si njen potek ter uporabo v učilnici.

1. Izberite pojem.

Pojem naj bo povezan s področjem, ki ga obravnavate pri etiki oz. drugem predmetu (npr. pravičnost, enakost, demokracija itd.). Pojem lahko izbere učitelj ali učenci. Sčasoma, ko se učenci dobro seznanijo z metodami kritičnega mišljenja, jih spodbudite, da prevzamejo vodilno vlogo.

2. Napišite opredelitev pojma.

Vsak učenec naj ima pred seboj list papirja in pisalo. Povejte jim, da pripravljajo opredelitev izbranega pojma za slovar (npr. etične vzgoje). Recite jim, naj napišejo stavek ali dva o svojem razumevanju tega pojma. Na kratko lahko predstavite tudi osnovna pravila za podajanje dobrih opredelitev. Glede na velikost skupine določite tudi čas pisanja opredelitve, in sicer od 5 do 10 minut.

Kratka pravila za podajanje dobrih opredelitev:

- Opredelitev mora vsebovati glavne značilnosti pojma, ki ga opredeljujete.
- Opredelitev naj ne bi bila krožna (npr. »brezžična povezava je povezava brez žic« je krožna opredelitev).
- Opredelitev ne sme biti preširoka ali preozka. Obsegati mora to, kar obsega tudi pojem, ki ga opredeljujemo. Ne smemo torej izpustiti bistvenih vidikov ali vključiti nečesa, na kar se pojem ne nanaša. Npr.: »Paprika je zelena zelenjava« je preširoka opredelitev, ker obstaja tudi druga zelena zelenjava, in hkrati preozka opredelitev, ker niso vse paprike zelene.
- Opredelitev ne sme biti nejasna. Namen opredelitve je pojasniti pomen pojma, ki je sicer lahko nejasen ali težak za razumevanje, vendar se potrudite ter poiščite

pojme in izraze, ki so preprosti in jasni.
- Opredelitev naj ne bo negativna oz. nikalna. Npr.: »Avtomobil ni drevo« je resnična trditev, ampak slaba opredelitev.

3. Pospravite list z opredelitvijo.

Učencem recite, naj list z opredelitvijo izbranega pojma prepognejo na pol in ga nato pospravijo na mesto, kjer ga ne bodo videli, vendar pa ne smejo pozabiti, kam so list pospravili, saj se bodo k tej prvi opredelitvi vrnili kasneje.

Če želimo probleme uspešno reševati, moramo sprejeti to, da so tudi napake del ustvarjalnega razmišljanja in razreševanja problemov.

4. Razmislite o sorodnih pojmih.

Učencem dovolite, da nekaj časa razmišljajo o izbranem pojmu in poiščejo še druge pojme, ki so povezani z njim. Prepoznati morajo pojme, ki so tesno povezani z glavnim pojmom. Če je glavni pojem npr. prijateljstvo, so z njim povezani pojmi ljubezen, odnos, zvestoba, zaupanje itd. Povabite nekaj učencev, da te pojme naštejejo na glas; zapišite jih na tablo ali na velik bel papir, tako da bodo vidni vsem učencem. S tem nadaljujte, dokler ne boste imeli na tabli napisanih od 6 do 10 pojmov.

5. Postavite vprašanja.

Pri tem koraku boste začeli uporabljati različna vprašanja. Izberite enega izmed pojmov na tabli in prosite učenca, ki ga je predlagal, da pojasni, zakaj ga je izbral, zakaj je ta pojem tako poseben. Nato naj poskuša pojasniti, kaj pomeni ta pojem in kako je povezan z glavnim pojmom. V razpravo povabite tudi druge. Ko sem vam zdi, da ste pojem z vprašanji že dovolj izčrpali, vprašajte učence, ali je pojem bistveno povezan z glavnim pojmom ali ne. Odgovorijo tako, da dvignejo roko, če se strinjajo, če pa se ne strinjajo, roke ne dvignejo. Če se več kot polovica učencev strinja, da je pojem povezan z glavnim pojmom, ta ostane napisan na tabli; če dvigne roke manj kot polovica učencev, pojem s table izbrišite. Dovolite dovolj časa za razpravo in ponovite korak 4 za vsakega izmed napisanih pojmov. Ob koncu razprave boste morali nekatere izmed pojmov izbrisati. Hkrati lahko na tej točki učenci predlagajo tudi nove pojme, ki so se jim utrnili ob razpravi. Ob vsakem pojmu ponovite postopek utemeljitve in glasovanja.

6. Vzemite list z opredelitvami iz točke 2 in napišite eno opredelitev na tablo.

Učence na tej točki prosite, naj vzamejo svoje opredelitve na prepognjenem listu, ki so jih prej pospravili, in jih vsak zase ponovno preberejo. Vprašajte jih, ali se po tej razpravi, ki ste jo ravnokar imeli, še vedno strinjajo s prvotno opredelitvijo ali bi jo želeli spremeniti. Vprašajte učence, ali bi svojo opredelitev popolnoma spremenili. Nekateri učenci bodo želeli svojo prvotno opredelitev spremeniti, drugi pa bodo s svojo opredelitvijo zadovoljni. V vsakem primeru jim pustite nekaj časa, da premislijo o tem. Vprašajte tiste učence, ki so spremenili opredelitev, zakaj so to naredili. Kako se opredelitvi razlikujeta med seboj? Na koncu prosite enega učenca, da prebere svojo opredelitev, in jo napišite na tablo, tako da jo bodo vsi videli.

7. Uredniški odbor in opredelitev glavnega pojma

Ostali učenci zdaj postanejo 'uredniki' in razpravljajo o opredelitvi. Na tej točki učitelj nevsiljivo pomaga učencem najti in razločiti primerne dele opredelitve od neprimernih. Razred kot uredniški odbor pa na koncu skupaj odloči, kaj bo v opredelitvi ostalo in kaj ne. Najmanj polovica učencev se mora strinjati s tem, kaj bo ostalo kot del opredelitve in kaj ne. Če uredniški odbor predlaga spremembo v opredelitvi, morajo to spremembo natančno utemeljiti. Dovolite tudi, da učenci, ki se z opredelitvijo ne strinjajo, to pojasnijo. Učenci morajo utemeljiti, zakaj mora določen del opredelitve ostati ali ne. Učitelj oziroma vodja igre mora z razpravo nadaljevati tako dolgo, da se pogovorite o vseh delih opredelitve in da se z opredelitvijo strinja večina razreda. Takrat boste z razredom prišli do opredelitve glavnega pojma.

Odpraviti strah pred napačnimi odgovori

Z ustvarjanjem ugank vadimo ustvarjalno mišljenje na način, da raziskujemo svoje razumevanje pojmov. Takšno celostno doživljanje predmeta nam omogoči, da ga doživimo na drugačen način, kot smo ga poznali in doživljali do sedaj. Uganke lahko ustvarjamo o čemer koli, zato je to odlična metoda, ki jo lahko uporabite pri vsakem predmetu v šoli, od matematike in zgodovine do umetnosti in slovenščine. Namen druge vaje ni, da najdete idealno opredelitev izbranega glavnega pojma, marveč to, da o tem pojmu učenci kritično razmišljajo, da poslušajo stališča drugih in da si dovolijo spremeniti svoje stališče glede na to, kaj so slišali v razpravi. Osnovna vzgojno-izobraževalna metoda v igri opredeljevanja je sokratski dialog. To pomeni, da med igro učenci podvomijo v to, kar mislijo oz. vedo, iščejo odgovore skozi razpravo in spreminjajo ali opuščajo določene opredelitve ter s tem hkrati potrjujejo druge. Pri spodbujanju kritičnega in ustvarjalnega mišljenja oz. pri obeh vajah je pomembno, da učencem pomagamo odpraviti strah pred tem, da bi napačno odgovarjali ali delali napake.

Projekt *Learn together to live together – Skupaj se učimo, da skupaj živimo* (LITTLE*) je mednarodni projekt, v katerem sodelujemo: irsko združenje šol Educate Together, Teološka fakulteta Ljubljana, društvo *Mala filozofija* s Hrvaške in inštitut STEPS iz Italije. Glavni cilj projekta *Little* je okrepiti sposobnosti in veščine učiteljev za naslavljanje tem s področja etike in vrednot v okviru predšolske in šolske vzgoje. Pri tem sledimo usmeritvam EU, ki spodbuja aktivno državljanstvo in gojenje skupnih vrednot svobode, strpnosti in nediskriminacije, h krepitvi družbene kohezije in k nudenju pomoči mladim, da postanejo odgovorni, odprti in aktivni člani naše raznolike in vključujoče družbe. Več o projektu in morebitnem sodelovanju najdete na spletni strani http://ethicaleducation.eu/.

* Projekt je sofinanciran s strani Evropske komisije in irske nacionalne agencije za program Erasmus+. Vsebina prispevka je izključna odgovornost avtoric ter v nobenem primeru ne predstavlja stališč ali odgovornosti Evropske komisije.

Razredništvo – poslanstvo, odgovornost, izziv

Zdenka Sušec Lušnic, prof. slovenščine in družboslovja, na *Srednji šoli Ravne na Koroškem* poučuje slovenščino, družboslovje ter umetnost. Poučuje na vseh stopnjah izobraževanja, kjer se srečuje z zelo različnimi dijaki. Vsakdanje delo z dijaki jo bogati ter od nje zahteva nenehno izpopolnjevanje.

Ljudje smo po navadi člani večje ali manjše skupine. Pri tem imajo nekatere skupine pomembnejši vpliv, kot je npr. družina, od koder se posameznik odpravi v vzgojno-izobraževalne ustanove, ki predstavljajo začetek socialnega in družbenega življenja (vrtec, šola). Vključitev v razred kot umetno oblikovano skupino je lahko za vsakega posameznika drugačna; nekateri se vključijo brez težav, nekateri potrebujejo nekaj časa, da sprejmejo to novo skupnost. Pri vsem tem pa ima vsekakor zelo veliko vlogo razrednik.

V vlogi razrednika

Razredniki so največja skupina učiteljev s sorodnimi nalogami na šoli. Mnogi učitelji, ki sprejemajo vlogo razrednika, se tega zavedajo in to vlogo sprejemajo odgovorno; so skrbni in prizadevni. Marsikateri razrednik uspešno povezuje obe vlogi in v 'svojem' razredu ustvarja klimo in pogoje za dobro sodelovanje, za uspešno spopadanje z uspehom v šoli ter s problemi razreda oz. posameznega dijaka (Marinček, 2003: 10).
Vsem učiteljem vloga razrednika ne leži. Včasih se sicer uspešen razrednik ne ujame z določenim razredom. Tu bi kazalo prisluhniti učitelju in dijakom, mogoče je rešitev tudi v zamenjavi razrednika; ne kot kazen, pač pa kot dogovor (Marinček, 2003: 12).

Prijetne razredne ure

Le kdo si ne želi prijetne razredne ure? Učitelj, da lažje opravi svoje delo, učenec oziroma dijak, ker se mu ni treba bati ocenjevanja znanja. Razredna ura naj bi bila ura posebnega pričakovanja, prijetna tako za učitelja kot za dijaka, ura, ko se posvečamo vsebinam, ki nas zbližujejo in povezujejo. Naj bo ura humane komunikacije. Takšne razredne ure pa lahko postanejo samo skrbno načrtovane ure, načrtovane z vsebinami in tokom dogajanja, ob sodelovanju učencev oziroma dijakov (Marinček, 2003: 13).

Posameznik v razredu

Vsak učitelj in vsak dijak sta 'svet zase'. V šoli je teh 'svetov' zelo veliko; vedno novi in novi prihajajo in odhajajo. Da bo odhajanje mladih uspešno in kakovostno, je pomembno, da je učitelj pozoren na posameznega mladega človeka, ki sedi pred njim v razredu. To je včasih pri pouku zelo naporno, je pa več možnosti za to v okviru razrednih ur. Reševanje problemov terja veliko časa in napora. Mnogi problemi v šoli niso enostavni in nekateri razredniki so z njimi močno obremenjeni (Marinček, 2003: 25).

Osnovna in srednja šola

Biti razrednik v osnovni ali srednji šoli na organizacijski ravni ne pomeni tako velikih razlik, pač pa so razlike v nekaterih objektivnih, od razrednika neodvisnih dejstvih. V petem razredu osnovne šole se razrednik sreča z otrokom v predpubertetnem oziroma pubertetnem obdobju. V zaključnem razredu srednje šole pa se srečuje z odraslim mladim človekom. Vmesno sedem- ali osemletno obdobje pa je intenziven proces telesnega in osebnostnega odraščanja.
Tudi prehod iz osnovne v srednjo šolo za razredništvo pomeni veliko spremembo. Osnovna šola je obvezna, srednja ni. V osnovni šoli se razrednik srečuje z enakomerno spolno porazdelitvijo deklet in fantov. V srednji šoli le-ta skoraj izgine. Prevladujejo oddelki s prevladujočo moško ali žensko populacijo. V osnovno šolo prihajajo otroci iz določenih šolskih okolišev, kjer se jih večina pozna med seboj. V srednjo šolo pa prihajajo mladi iz različnih okolij, večina se med seboj ne pozna. Neformalna socialna kontrola je manjša. Posebno vprašanje je vpis v srednjo šolo. Motivacija za učenje v šoli, ki ni želena, je lahko velik problem, ob tem gre pogosto še za slabši učni uspeh v osnovni šoli. Nekatere srednje šole sprejemajo pretežno tovrstne dijake. Ob tem pa gre pogosto še za vprašanje sodelovanja oziroma nesodelovanja staršev. In vse to zadeva razrednika (Marinček, 2003: 31).

Iz prakse

Pišem o razredu kot središču vrstnikov, o skupnosti dijakov približno enake starosti, v kateri posamezniki zavzemajo določene vloge, razvijajo odnose, se ravnajo po pravilih in normah, razrednik pa je tisti, ki bdi nad njimi.

Razredna ura naj bi bila ura posebnega pričakovanja, prijetna tako za učitelja kot za dijaka, ura, ko se posvečamo vsebinam, ki nas zbližujejo in povezujejo. Naj bo ura humane komunikacije.

Na Srednji šoli Ravne na Koroškem poučujem že štiriindvajseto leto in vsa ta leta

Foto: Matej Hozjan

opravljam tudi vlogo razrednika, lahko torej rečem, da sem njihov 'vodja'. Vseskozi sem razredničarka v 'poklicnih razredih' oz. v srednjem poklicnem izobraževanju. V vseh teh letih mojega razredništva sem se marsičesa naučila, predvsem pa tega, da v določenih situacijah ne opravljaš samo vloge razrednika, ampak velikokrat tudi vlogo starša, varuha oziroma nekoga, ki se mu lahko mlad, odraščajoč človek tudi zaupa, kadar je v težavah.

Naša šola že nekaj let uveljavlja prakso, da imajo dijaki vsak teden na urniku razredno uro. Pri tem moram kot razredničarka razmisliti o delu in osmisliti dejavnosti pri teh urah. Seveda potek in vsebine teh ur prilagajam sredini, s katero delam.

Zavedam se, da če želimo biti učitelji kot razredniki uspešni, moramo s svojim dijaki razviti nek odnos, ki bo temeljil na zaupanju, varnosti in avtoriteti.

Pred dvema letoma sem bila razredničarka razredu, kjer je vladala velika nepovezanost in zaprtost med posamezniki. V razredu je bila kar ena tretjina dijakov iz Albanije in Bosne. Imeli so težave z vedenjem, jezikom, razumevanjem podane snovi in s sporazumevanjem z ostalimi sošolci. Vse to je precej vplivalo na ostale dijake in nekateri so se po njihovem zgledu začeli obnašati zelo podobno. Tako so ure pouka postajale precej naporne, včasih skoraj neznosne, zato sem morala poiskati ustrezno rešitev. Zadala sem si cilj, da bom naredila vse oziroma uporabila vse možne načine ter poti, da bi postala delo in klima v razredu takšna, kot morata biti, torej obvladujoča, humana in pozitivna.

Tako sem pri razredni uri na primer skupaj z dijaki pripravila lističe, izžrebali smo člane in oblikovali naključne skupine. Med seboj smo se veliko pogovarjali in igrali razne družabne igre, ki so jih nekateri prinesli od doma. Čez nekaj časa smo na novo oblikovali skupine, tako da so se lahko med seboj dijaki res dobro spoznali. Pri igranju iger so se veliko pogovarjali, si pomagali, se vzpodbujali, če je bilo potrebno. Ker sem opazila, da jim je tak način dela všeč, da to radi počnejo, smo to izvajali celo leto, in to najmanj dvakrat na mesec.

Pri naslednji igri je vsak dijak v skupini na listek napisal imena ostalih, ki so bili v isti skupini, in ob vsakem imenu pripisal eno dobro in eno slabo lastnost. Ob koncu so vsi prebrali, kaj so napisali, in ob tem komentirali lastnosti, ki so jim jih pripisali ostali člani skupine. Pri tem se je razvila prava razprava o tem, kaj je za nekoga dobra in kaj slaba lastnost in kaj bi moral posameznik storiti, da bi to slabo lastnost odpravil ali pa jo spremenil v pozitivno. Tudi ta igra se mi je zdela učinkovita, zato

smo jo večkrat izvajali.
Pri razredni uri smo naredili tudi tako, da so člani skupine skušali odigrati posamezne konfliktne situacije, npr. dijak se je pritožil zaradi nesramnega odnosa do njega, učitelj se je pritožil zaradi vedenja dijakov … Tudi v tej vlogi so se dijaki dobro znašli. Vsakokrat, ko je prišlo do kakšne nezaželene situacije v razredu, so dijaki skušali to nazorno prikazati. Tako so lahko ponovno doživeli in se tudi vživeli v dano situacijo. Ob tem smo se pogovarjali, kaj je bilo prav in kaj narobe, in s tem sčasoma dosegli, da je bilo konfliktnih situacij v razredu vedno manj.
Ker poučujem slovenščino, sem pri tem predmetu izkoristila čas, da sem tudi skozi literaturo lahko našla možnost pripraviti dijake, da popravijo in izboljšajo svoj odnos do pouka. Pri uri smo brali razne zgodbe, ki so se nanašale oziroma so me spominjale na dogajanje v mojem razredu. Najbolj se je dijakov dotaknila zgodba koroškega pisatelja Lovra Kuharja - Prežihovega Voranca, ki nosi naslov Potolčeni Kramoh. Ko so zgodbo slišali prvič, še niso prav razumeli njenega globljega pomena. Ob večkratnem branju in pogovoru o prebranem pa sem začutila, da počasi dojemajo bistvo zgodbe in da se je nekaterih posameznikov v razredu zgodba glavnega junaka močno dotaknila, kar se je več kot očitno odražalo na njihovih obrazih. Vesela sem bila, da sem dosegla, kar sem si zastavila, to pomeni, da so postopoma začeli razmišljati, da morajo sami pri sebi nekaj spremeniti, kar bo pozitivno vplivalo na sovrstnike oziroma na dogajanje v razredu.

Vloga razrednika v zadnjih letih me je prisilila v to, da je komunikacija med mano in starši nujna. In to kadar koli in kjer koli, v nekaterih primerih tudi vsak dan.

S takšnim načinom dela sem dosegla, da je zadržanost nekaterih dijakov postopoma plahnela, postajali so zgovornejši, kmalu so med sabo lepo komunicirali, zlasti manj odločni dijaki so si okrepili samozavest. Počasi se je začelo v razredu ustvarjati pozitivno vzdušje, ki se je kmalu odražalo tudi pri ostalih predmetih. Vlogo razrednika, ki sem jo vseskozi dojemala kot velik izziv,

Foto: Petra Duhannoy

sem opravila tako, da sem bila zadovoljna s končnim rezultatom.
Poudarila bi tudi, da so pri tem imeli pomembno vlogo starši mojih dijakov, saj je nenehna komunikacija med njimi in mano zelo pripomogla k temu, da se je situacija začela izboljševati. Sprotno reševanje konfliktnih situacij je najučinkovitejša metoda, s katero pripomoremo k temu, da gredo stvari v pravo smer. To v veliki meri prakticiram tudi danes, saj sem se v letih mojega razredništva namreč naučila, da se morajo za pozitiven odnos v ta proces obvezno vključiti tudi starši. Spomnim se, da na začetku mojega razredništva s starši pravzaprav nisem dosti sodelovala oziroma vsaj ne tako pogosto, kot moram danes. Nekako ni bilo potrebno, saj so bile generacije pred petnajstimi, dvajsetimi leti očitno precej drugačne, kot so danes. A vloga razrednika v zadnjih letih me je prisilila v to, da je komunikacija med mano in starši nujna. In to kadar koli in kjer koli, v nekaterih primerih tudi vsak dan. Prejšnja generacija mojih avtoserviserjev, ki so bili izjemno zahtevni tako po učni kot po vzgojni plati, me je tako rekoč prisilila v to, da sem bila v nenehnem stiku z njihovimi starši. Sedaj ko imamo na šoli že nekaj časa tudi e-Asistenta, je to bistveno lažje. Te vrste sporazumevanja se danes pravzaprav poslužujejo vsi starši in z gotovostjo lahko trdim, da je takšna praksa komunikacije med mano in starši dokaj učinkovita.
Poudarila bi rada tudi, da na kakovost učnega procesa oziroma dela v razredu zelo vpliva tudi število dijakov, ki sestavljajo razredno skupnost. Še posebej se to odraža v poklicnih razredih. Moja letošnja generacija namreč šteje devetindvajset avtoserviserjev in reči moram, da je tako poučevanje kot tudi razredništvo v tako številnem razredu precej zahtevno. Dijaki prihajajo v prve letnike z različnim predznanjem, iz različnih socialnih okolij, z različnimi vzgojnimi percepcijami, to pa posledično lahko negativno vpliva na vzdušje v razredu. In ker je razred precej številčen, je situacijo v razredu včasih kar težko obvladovati. Menim, da bi bilo delo v razredu veliko lažje in posledično tudi učinkovitejše, če bi bil v prihodnje normativ števila dijakov v srednjem poklicnem izobraževanju nižji; okoli dvajset dijakov v razredu bi bilo ravno pravšnje število za prijaznejši in boljši pouk.
Pred mano je zopet nova naloga, nova odgovornost oziroma nov izziv, da tudi ta razred najprej sprejmem takšnega, kot je, ga dodobra spoznam, da dijakom pomagam, jih usmerjam in pripravim do tega, da se bodo v življenju znašli in krenili na pravo pot.
Rečem lahko, da so ustvarjalnost, inovativnost, pozitivizem pri delu in iznajdljivost v nepredvidenih situacijah naši vsakodnevni spremljevalci v razredu. Če pa ob tem kot razredniki dijake še česa naučimo, se s svojo toplino dotaknemo njihovih duš, smo svoje poslanstvo opravili z odliko in tako v življenje pospremili mlade ljudi z vsem intelektualnim, čustvenim in socialnim bogastvom.

Literatura

- Marinček, Antonija (2003): *Humano razredništvo: razredniki za humano razredništvo*. Celje: Cilian.

Otrok lahko hitro postane žrtev spletnih zlorab

Neža Miklič, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli* na *Policijski akademiji*.

V prejšnjih številkah revije Vzgoja *smo predstavili nekatere tipe storilcev zlorab otrok preko spleta, da si lažje predstavljamo razsežnost in pomen poznavanja tematike. Lahko bi nadaljevali in predstavljali v nedogled, saj so storilci tako specifični, kot je specifična zloraba otroka, vendar to ni naš namen. S kratko predstavitvijo smo želeli zrušiti tabuje ter hkrati utrditi spoznanje, da je zloraba otroka tudi preko oziroma s pomočjo spleta del realnosti in sedanjosti. Mi smo tisti, ki lahko s svojim znanjem otroku pomagamo, in če imamo z njim pristen stik, se bo takrat, ko mu bo res hudo, obrnil na nas.*

Otrok je zgolj otrok

Otrok ni pomanjšan odrasli, je zgolj otrok, čeprav je morda pri svojih 12 ali 13 letih celo višji od vas. Govori pogumno in samozavestno; zdi se, da veliko ve in da se bo znal odzivati, da se bo znal zaustaviti, ko bo to potrebno. Naj vas njegova ali njena zunanja podoba in izrečene besede ne zavedejo. Še vedno je otrok in v resnici vas 'mladiček' še kako potrebuje. Nikoli namreč ne pozabite, da se otrok od vas, odraslih, razlikuje po življenjskih izkušnjah. Vi jih že imate, tako dobre kot slabe, otrok jih šele pridobiva in tudi zato ne ve, kako ravnati in kako se odzvati. Ujet je v vrtinec odraščanja in hormonov ter se ves čas išče. Ni mu lahko. V mislih in teoriji izraža, da še kako ve, kaj je prav, v resnici pa 'tu in zdaj' ostaja otrok, ki potrebuje oporo in varen pristan odraslih. Če bi namreč vedel, bi spletnega storilca prepoznal in zlorabo preprečil sam. Tega preprosto največkrat ne zmore, ker ne pozna pasti spleta. Pozna le prednosti in sladkosti spleta.

Virtualni svet

Splet je zelo vabljiv in varljiv. Ponuja anonimnost, navidezno zasebnost in s tem tudi intimnost. Za svojo tehnološko napravo je otrok/najstnik lahko to, kar meni, da v resnici je. Za svojo napravo si upa več. Več, kot si upa v realnem fizičnem svetu. Ko je sam s svojim pametnim telefonom, v zatišju svoje sobe, kamor starš ne vstopa več tako pogosto, se zdi, da obvladuje prostor in čas. Zdi se mu, da ni javnosti, ni občinstva, ni množice. Nikogar ni, ki bi ga obsojal. Fizično res ne, zato se zdi vse še toliko bolj enostavno. Toda le zdi se tako. Še kako je ranljiv, kajti občinstvo je v resnici obširno in seveda globalno. Otroci se fotografirajo in snemajo. Taisti otroci/najstniki, ki si poleti ne bodo upali na plažo, ker jih bo strah, da bi jih kdo videl in ocenjeval njihovo telo, nos, noge, barvo in še in še, so hkrati tisti, ki se bodo pred spletno kamero brez težav zelo hitro slekli, se tudi samozadovoljevali in posnetke svojega telesa pošiljali popolnim neznancem. Kako je to mogoče?

Prevara

Storilci zlorab otrok so izjemni 'psihologi'. Svoje delo opravijo zelo dobro in temeljito. Tako otrokom kot storilcem je tehnologija nadela plašč nevidnosti. Če se je moral v preteklosti storilec izjemno potruditi, da je prišel do otroka, z njim vzpostavil odnos, potem pa ta odnos dlje časa gradil, da je nekoč nekje otroka tudi fizično in spolno zlorabil, mu je zdaj veliko lažje. V zavetju svojega doma, še raje na javnem prostoru, ostaja skrit v množici. Otrok ne išče več na ulici, na igriščih, v parkih in šolskem okolju, ker jih tam ni več. Otroka poišče na spletu, saj so otroci tam. Spretno izkorišča 'instant' svet sodobne družbe in množični pojav družabnih omrežij. Zaveda se, da so otroci v poplavi 'šovov'

Foto: Nataša Pezdir

sprejeli ali celo ponotranjili sporočilo, da lahko vsak uspe hitro, brez truda in dolgotrajnega trdega dela – zgolj zato, ker obstaja, če pa ima še kakšen talent, toliko bolje.

Za otroke in najstnike šteje zgolj število 'všečkov'; množica, ki jih v trenutku dviguje na val navidezne popularnosti in s tem navdušenja. Za otroke in – bodimo zelo realni – tudi za večino odraslih šteje le število virtualnih prijateljev. Tehnologija omogoča, da smo vedno bolj povezani. Pa smo res? Koliko svojih virtualnih prijateljev otrok dejansko pozna? Se morda z njimi dobiva, pogovarja? Ne, otroci

se tako ne pogovarjajo več. Ker pa komunikacijo nujno potrebujejo, se vedno pogosteje pogovarjajo zgolj s pomočjo tehnologije. Kratka sporočila, omejeni znaki in slike ter posnetki jim zadostujejo. Imeti številne prijatelje je vaba, ki jo otrok zagrabi z obema rokama. Zato sprejme prijateljstvo od kogar koli. Važno je število 'prijateljev' in ne to, ali te osebe res poznajo, jih videvajo in se z njimi srečujejo. Storilci to zelo dobro vedo. Ko pogledajo otrokov spletni profil, vidijo vse, kar otroke zanima; katere hobije imajo, kaj si želijo in po čem hrepenijo.

Nikoli ne pozabite, da se otrok od odraslih razlikuje po življenjskih izkušnjah. Vi jih že imate, tako dobre kot slabe, otrok jih šele pridobiva in tudi zato ne ve, kako ravnati ali kako se odzvati.

Vsi, prav vsi si želimo biti všečni, želimo si biti ljubljeni, zato je storilcem še lažje. Osamljeni si v svetu številnih prijateljev želijo pozornost. In jo dobijo. Končno se nekdo zanima zanje, mu je mar. Zanima ga, kdo je, kaj počne in česa si želi. S pomočjo tehnologije si povesta 'vse'; no ja, vsaj otrok pove vse. Iskreno in odkrito. Otroku se zdijo virtualni prijatelji pravi prijatelji. Piše jim o svojih strahovih, željah in skrivnostih. Tako se nehote vzpostavlja most zaupanja in otroci imajo končno občutek, da so našli 'sorodno dušo'. Ne pomislijo, da na drugi strani ni nujno tista oseba, za katero se izdaja. Če je na drugi strani npr. slika mladega in privlačnega dekleta, otrok, največkrat fant, verjame, da se pogovarja z dekletom. Če oseba navaja še, da je stara toliko kot on ali je vsaj njegovih let, še toliko bolje.

Ko je 'odnos vzpostavljen', je čas za naslednji korak. Storilec zelo hitro zaprosi za preprosto fotografijo – in jo dobi. Ko fotografijo pohvali (vedno jo pohvali), je otrok navdušen. Pogosto začuti simpatijo, naklonjenost, lahko tudi zaljubljenost. Do posredovanja naslednjih fotografij ne mine dolgo in samo vprašanje časa je, kdaj bo storilec zaprosil za fotografije, na katerih je otrok pomanjkljivo oblečen in nato še gol. »Kok si dobr« otroka navdaja s ponosom, zato opogumljen pošilja še, več in hitreje. Otrok si upa vedno več. Vse skupaj je zanj vznemirljivo in skrivnostno. Spolnost je še vedno tabu, zato si preko spleta upa početi stvari, o katerih si sicer ne bi upal govoriti, kaj šele jih razkriti. Vse, kar v realnosti skriva pred drugimi, otrok s pomočjo tehnologije razdaja brez sramu in strahu. Prepričan je, da je vse skupaj še vedno le njuna skrivnost in da za to ne vedo starši, učitelji, strokovni delavci …

Otrok ne prekine komunikacije, dokler ni prepozno. Šokiran je, ko z druge strani ne dobiva povratnih fotografij, za katere zaprosi. Otrok, največkrat fant, si prav tako želi videti to dekle, s katerim komunicira preko spleta. Po njegovem scenariju je to igra »jaz pošljem tebi, ti meni«. Kar dobiva, so zgolj prošnje za več z 'njene' strani. Šele takrat zazna, da je nekaj narobe. Sprva je presenečen, nato šokiran. Želi si le prekiniti komunikacijo. V sebi že ve, da je nekaj narobe. Storilec se s prekinitvijo komunikacije ne strinja; zahteva več fotografij in pokaže svoj pravi obraz. Prične groziti! Jasno sporoči, da hoče več golih fotografij in/ali posnetkov, ter doda, da če jih ne bo dobil, bo na otrokovem družabnem omrežju objavil vse, kar že ima. Otrok je v precepu. Strah ga je, da bo storilec svoje grožnje uresničil. Sram ga je, saj noče, da bi fotografije in posnetke videli njegovi sošolci, znanci, sosedje. Kaj bodo rekli? Kaj bo sledilo? Ponižanje, poniževanje. Kako se bo soočil s starši? Kaj jim bo rekel? Jim bo sploh lahko povedal, kaj je počel pred kamero, in to pred (očitno) popolnim neznancem?

Otrok se boji sramote, zato vztraja in še naprej pošilja fotografije in posnetke, s čimer se dokončno ujame v storilčevo zanko. Otrok je zlorabljen fizično ali spolno ter še simbolno. Zlorabljeno je njegovo zaupanje. Spozna, da na drugi strani ni prikupna vrstnica, temveč popoln neznanec (največkrat odrasel moški), ki ga brezkompromisno izsiljuje. Otroka vse skupaj pahne v krizo. Zdaj dvomi vase, poleg krize identitete se lahko pojavi še kriza spolne identitete. Otrok doslej ni niti pomislil, da oseba na drugi strani ni oseba, za katero se je predstavljala. Niti pomislil ni, da je na drugi strani storilec zlorab otrok preko spleta. V mislih sliši stavek, ki ga je že mnogokrat slišal na raznih delavnicah: »Zelo hitro se lahko zgodi tudi vam.« A nikoli ni pomislil, da bo to postalo njegova realnost.

Če smo omenjali otroka v fantovski podobi, skočimo na drugo stan. Samo predstavljajte si stisko izjemno simpatične in mimogrede učno zelo uspešne 16-letnice, ki se sooča z razkritjem, da se na drugi strani ne skriva dekle, s katero si je zadnje leto dni in pol delila najintimnejše misli, fotografije in posnetke. Spozna, da to ni dekle, za katero misli, da je celo zaljubljena vanjo. Za dekletom se v resnici skriva moški, ki je zgolj lažno oblikoval Facebookov profil, da je navezoval stike z mladoletnicami. Za 16-letnico, razumsko dekle, ki je zgolj verjelo, pomeni spoznanje, da niti ena napisana beseda ni resnična, da niti ena prejeta fotografija z njegove strani ni resnična, ponižanje in težko preizkušnjo. Od kod potem vse tiste slike, se sprašuje. Od otrok, dejavnih na spletu. Je bilo vse zlagano? Da. Vse je bila laž. Zloraba se zavrti v krogu in lahko je še huje. Spletne spolne zlorabe so globalni finančni posel.

Reci ne!

Za 'simpatičnim dekletom', ki smo ga opisovali, se lahko skriva spletni 'finančni' izterjevalec. Otroka zvabi, da mu pošlje fotografije, posnetke, na katerih je gol, nato pa od njega zahteva denar. Grozi, da bo v nasprotnem primeru fotografije objavil. Četudi otrok plača zahtevani znesek, se veriga ne prekine; spletni izterjevalec ponovno zahteva denar. Primeri, ko otrok ni zdržal in je sodil samemu sebi, niso osamljeni, zato danes poglejte svojega otroka ali učenca v oči, z njim odkrito govorite, sebi in njemu pomagajte tudi s spletom, ki osvešča in pojasnjuje. Vsak zase in skupaj si oglejta kampanjo Europola in slovenske policije s sloganom *Reci ne!*. Še naprej se izobražujte in bodite 'on-line' z znanjem, potem pa se pogovorite brez tabujev in z zavedanjem, da ni prepozno. Otrok konec koncev želi vas in kanček vaše pozornosti. Otrok sam pri sebi razume, da moramo biti starši ali vzgojitelji 'tečni in nadležni'. V primeru, če ali ko se zgodi, pa ohranite mirno kri. Brez zgražanja in nervoze. Otrok ne zmore sam. Umirite se, otroku povejte, da ste tu zanj in da mu boste pomagali po svojih najboljših močeh. Nikar mu ne pozabite povedati, da ga imate radi, da vam veliko pomeni!

Povezava: https://www.youtube.com/watch?v=gKsOquoWvkI&feature=youtu.be ali v spletni brskalnik vtipkate *Reci ne!*

Starši, hvala, da ste

Rihard Režek, mag. ekonomskih in poslovnih ved, ima naziv svetovalca, zaposlen je na srednji šoli kot profesor strokovnih predmetov in predavatelj odraslim. Ima 15 let pedagoških izkušenj, večino časa je tudi razrednik. Delal je tudi z mladimi v prevzgojnem zavodu. V prostem času je z velikim veseljem sogovornik mladostnic in mladostnikov ter njihovih staršev na poti odraščanja.

Ko sem razmišljal, o čem bi pisal v tokratni Vzgoji*, so se moje misli poigravale z različno literaturo. Skoraj sem se že odločil, a sem si še pred odločitvijo premislil. Ne. Odločen ne nizanju znanstvenih dognanj tega in onega strokovnjaka, povezovanju te in one teorije v nek nov zaključek. To niso moji dijaki. To niso starši mojih dijakov. To nisem jaz. Sodelujoči v vzgojno-izobraževalnem procesu potrebujemo stališča, potrebujemo izkušnje, potrebujemo konkretno akcijo. In najboljši poganjalci premikov v pravo smer smo lahko le mi in naše izkušnje – tukaj in zdaj.*

Se spomnite Martina, o katerem sem pisal septembra lani (Vzgoja 75)? Ja, tistega ranjenega, osamljenega Martina, ki smo ga spregledali. Tistega, ki je hodil po istem šolskem hodniku skupaj z nami, upal na stik, upal na toplo besedo. Spregledali smo ga ali celo obrnili glavo, ker … Se spomnite razmišljanja o spoštovanju med sodelujočimi v izobraževalnem procesu, spoštovanju, ki je predpogoj, da se sploh gremo izobraževanje? Pogled nase. Pogled na dijaka. Pogled na kolega. Pogled na starša. Ustavimo se tukaj. Pri starših se ustavimo.

Večina izmed nas ima izkušnjo odnosa s svojimi starši, marsikdo ima izkušnjo, ko vlogo starševstva živi sam, nekateri pa se s starši srečujemo še poklicno. Ko povežem svojo pedagoško pot s starševstvom, se mi kaj hitro naniza nekaj imen tudi meni zaupanih dijakinj in dijakov. Spomnim se marsikaterega razredništva in res prijetnega sodelovanja s starši. Uh, kako smo bili skupaj močni. Pa ni bilo vedno lahko. Ni bilo vedno lepo. Gore smo premikali. In še jih. In še jih bomo. Kako nam je to uspelo? Kako nam to uspeva? Ne vem prav dobro. Vem pa, da vselej, kadar sprejmem razredništvo, napišem 'svojim staršem' posebno vabilo. V njem jih prosim, naj se sestanka zanesljivo udeležijo, ker jih zares želim spoznati. To naredim zelo zgodaj, ko še ni slabih ocen, ko ni neopravičenih ur, ko ni klicev na pomoč, ko lahko njihovega otroka prikažem takšnega, kot bi ga moral poznati v šolskem sistemu vsak starš: edinstvenega, perspektivnega, pomembnega, željnega novih izzivov, pričakovanj, otroka, na katerega bodo kot starši ponosni, če bo le delal in sodelo-

Foto: Benedikt Lavrih

val. Prosim jih za pomoč, saj jim jasno povem, da jih njihov otrok v času šolanja močno potrebuje. Potrebujem pa jih tudi jaz.

Zakaj? Otrok zato, da v vsakem trenutku ve, da ni sam, da ga nekdo podpira, da je ob njem vedno nekdo, ki ga ima rad in ga sprejema. Zato, da mu pomaga ujeti ravnovesje, da ne bi padel, če se spotakne. Če pa do padca pride, da mu poda roko in ga tudi s svojo močjo pobere. In takrat so s skupnimi močmi na nogah pripravljeni na nov korak. In zato, enako pomembno, če ne celo še bolj, da ga pohvali vselej, ko si to zasluži in ko to potrebuje. Vselej. Pohvala dela čudeže. In zakaj jaz potrebujem starša? Zato, da mi pomaga. Vzgoje ne zmorem sam. Tudi šolske ne. Pretežka je. Prekompleksna. Nujno potrebujem starša, da mi pove, kako on vidi otroka, kako je z otrokom doma, da mi iskreno pove, kako otrok vidi mene, kaj v šoli pogreša, kaj bi lahko še storil zanj … Da se ne bi slučajno tudi v 'mojem' razredu znašel kakšen Martin, ki bi ga spregledal. Tega si ne bi oprostil. Kar predstavljamo si lahko, kako vesel je Martin, ko spozna, da ni sam, in kako vesele so Špele, Azre, Ive, Maje, Mateje, ko spoznajo, da so spoštovani in ljubljeni. Da niso sami.

Spomnim se marsikaterega razredništva in res prijetnega sodelovanja s starši. Uh, kako smo bili skupaj močni. Pa ni bilo vedno lahko.

Drage mame, dragi očetje, hvala, ker se odzovete mojemu vabilu. Vaši otroci, moje dijakinje in dijaki, so vam neizmerno hvaležni. Zagotovo. In hvaležen sem vam tudi sam. Zagotovo. Drugače vas ne bi vabil.

Cerkev kot slikarska realnost in duhovni privid

Jošt Snoj: Rim, 2008

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

V osrčju slike Jošta Snoja Rim *dominira zabrisani privid osvetljene cerkve, ki se dviga v temino večernega neba iznad perspektivično nakazanega enako modrega, a rdeče prežarjenega platoja. Očitno gre za rimsko cerkev sv. Petra, lahko pa bi ob njej pomislili, vsaj na prvi pogled, tudi na privid Kapitola v Washingtonu ali kakega parlamentarnega sedeža posvetne oblasti, na katerem dominira po cerkveni arhitekturi povzeta zanosna kupola s sijočo svetlobnico na vrhu kot najsvetlejšim likovnim prebliskom slike, kajti motiv v nadrobnostih ni jasneje razviden.*

Slikar je prizor z rimsko cerkvijo doživel kot skrivnostno vizijo, kot duhovno središče ali svetišče svetlobe, obdano s prividi na zemlji in na nebu. Kljub zemeljskemu izhodišču celotna zgradba plamení v ognjeni atmosferi, ob straneh se izvijajo iz slikovito impulzivnih barvnih nanosov neotipljive silhuete baročno vznesenih fasadnih svetniških kipov. Fasado pa z obeh strani obliva dinamika rdeče svetlobe, kot bi se kulisa cerkve prikazala med odstiranjem slikovito vznemirjenih, organsko oživelih teatrskih zaves. Iz njihove rdečine tu in tam zaslutimo celo obličja ali dlan v ognjeni halji, ki jo podčrtuje kaka nemirna vijuga ali krepkejša sunkovita črta, slutnje postav pod mestnimi stavbami na desni strani slike so videti kot hiteče sence, ki jih prav tako le tu pa tam prestreže temnejša poteza, vse na sliki pa hiti k svojemu središču, ki ga simbolizira presvetljena cerkev. Prav tako se kot dinamični oblaki ali nebeške krošnje prižigajo prividi tudi na nebu, kjer obdajajo cerkveno kupolo kot ožarjeni oblaki. Iz sunkovitega ritma potez je v njih moč zaslutiti zamahe angelskih kril s tanko zarisanimi peresi ali slutnje neznanih bitij, ki oblivajo duhovno svetišče Večnega mesta le kot atmosferski fantomi.

Taka podoba je umetnikov duhovni privid svetega mesta, četudi v jedru temelji na realnosti motiva, saj je v bistvu predvsem izraz avtorjevega ponotranjenega doživetja. V prizorišče duhovne veličine je med slovenskimi slikarji krščanski Rim že v 19. stoletju v navzven drobni skici umetniško najprepričljiveje povzdignil Janez Šubic, ko ga je nakazal le s kupolami pod mogočnimi baročno vzkipelimi oblaki, in isti slikar je med avdienco skiciral tudi papeža na prestolu in o tem vzneseno poročal svojemu vernemu očetu, cerkvenemu slikarju Štefanu Šubicu. Cerkveni slikar Jošt Snoj pa je podobo Petrove cerkve naslikal v času, ko je že po končanem študiju slikarstva in zatem teologije bival v Rimu, kjer je na univerzi Gregoriana pri teologu in slikarju patru Marku Ivanu Rupniku študiral krščansko umetnost vseh obdobij. Očitno je tak odnos do Svetega mesta zaživel tudi v njegovi prav tako skicozni in v vznesenem trenutku porojeni podobi.

Slika je izraz izrecno duhovnega doživljanja, hkrati pa je polna življenjske bujnosti in vizualnega bogastva, kot bi umetnik vase vtisnil podobo Rima, kakršno je dojel skozi njegovo starodavno umetnost. V njeni dinamiki lahko zaslutimo baročno pompozno vznesenost in v eterični mehkobi mistično dojeto občutenje, kot bi gledali kraljevske jaslice z božjim spremstvom nevidnih angelov v nemirni toploti vsepovsod razprostrtega, docela onstranskega sijaja, ki nadvse rad razvnema človeška čustva.

Slika je nastala v času, ko je bil umetnik še katoliški duhovnik, in v zanj prelomnem času, ko je prav pred desetletjem zapustil Rim. Slikarstvu pa se je želel docela preda-

Pred praznikom delovni dan.
Po prazniku delovni dan.

Praznik ni prazen, ***polna je blagoslovljena košarica*** *sočutja, miru, darovanja, preprostega ustavljanja, začudenega ogledovanja, hvaležnega blagrovanja.*

Pavle Jakob pove:
brez kruha upanja ne gre.

Golc, Lidija (2017): *Vsakomur iz svoje lepene*. Celovec: Drava, str. 73

ti, ker se je v svoji ustvarjalnosti, vsaj kot jo je občutil, vse intenzivneje srečeval z Bogom. V publikaciji *Moja slikarska pot* je ob lanski življenjski 50-letnici že zgodaj porojeno primarno željo po ustvarjanju imenoval »iskra od zgoraj, navdih, prebujenje«. Kot svoj prvi slikarski ideal je označil Groharjevo mistično krajinsko sliko *Hribček* z njeno 'presežno', zanj že kar 'onstransko svetlobo'; svojo lastno umetnost, v kateri figure pogosto nihajo »med vidnim in nevidnim«, medtem ko mu plamenenje ognja v pokrajinah predstavlja Svetega Duha, pa je doumel kot »eshatološko preoblikovanje stvarstva«. Takó je mogoče tudi v tej Snojevi sliki začutiti duhovni zanos, ki v eno zliva slikarjevo predano razmerje do Cerkve kot simbola zanj središčne duhovne ustanove, in njegov ognjeviti odnos do slikarske umetnosti, ne le do rimskega baroka, saj je v svoji impulzivni slikovitosti strnil tudi spomine na slikarske prijeme nekdanjega impresionizma. Te pa je, tako kot vse drugo v svoji umetnosti, prav tako docela usmeril v duhovno vizijo, podobno kot sta kmalu po Groharju pri nas storila ponekod že prav baročno ekspresivni Rihard Jakopič in njegov duhovni učenec, mladi Božidar Jakac.

V Snojevi rimski sliki pa je opazen tudi močnejši pečat fantastike, ki slikarsko, s čustvenim stopnjevanjem barve in zanosom risarske geste, ne preobraža le že videne resničnosti, marveč bolj ali manj razvidno sega tudi v nadnaravno: v angelske sfere duhovnih videnj, ki se ponekod prikazujejo kot v bujen svetlobni metež potopljene in v popolno imaterialnost razblinjene angelske perutnice. V svojo vznemirjeno sliko umetnik kliče neotipljivo navzočnost mističnih bitij, ki pa so hkrati, kakor koli jih že razbiramo, lahko tudi samo čudežni atmosferski pojavi, kakršni so bili v baroku na primer ognjeni oblačni stolpi; lahko pa jih dojamemo predvsem kot rajske krošnje iz nebeških vrtov, prirasle nad majestetično arhitekturo renesančno-baročnega Rima.

Vatikanska država, ki jo predstavlja cerkev sv. Petra s svojim okolišem, in njen duhovni impulz sta se na tej sliki v umetnikovem duhovnem pogledu docela prelila v eno. Slikar Jošt Snoj se je predal dojetju Rima, ki je zanj hkrati zgodovinska prestolnica umetniške veličine in religiozne svetosti. Zato je njegova slika, ki je v osnovi, po svojem motivnem izhodišču, le mestna veduta s cerkvijo sv. Petra, v resnici mnogo bolj kot topografska upodobitev podoba eksotične eksaltacije mističnega doživetja, izražene skozi ponotranjeni pogled do kraja poduhovljenega ustvarjalca. V ustvarjalni duši Jošta Snoja je postal naslikani motiv ustvarjalno prizorišče snujočega Božjega duha, ki v ognjenem siju slikarjevih mističnih doživljanj razkriva svetlo vizijo nebeške Cerkve.

Igralnica: prostor, poln vsebine

Vesna Jarh, dipl. vzgojiteljica predšolske vzgoje, je zaposlena v *Vrtcih občine Žalec*.

Vzgojiteljičino pedagoško delo se ne začne šele s prihodom v vzgojno skupino in z neposredno komunikacijo z otroki, ampak takrat, ko pripravi prostor, namenjen otrokovi igri, dnevni rutini in usmerjenim učnim dejavnostim. Vzgojitelji težko prebijemo omejitve, ki nam jih postavljajo prostorski pogoji, pravzaprav ne znamo kakovostno izkoristiti prostorskih potencialov.

Dnevne situacije nas silijo v rutino in hitre rešitve. Rutina daje občutek varnosti in predvidljivosti skozi ponovitve in kmalu postane samoumevna. Kotički so odlično izhodišče za oblikovanje primernega prostora v igralnici. Njihova značilnost je prepoznana skozi dejavnosti, ki se prepletajo v njih.

Dejavnost vrtca je pogojena s prostorom, v katerem se izvaja vzgojni program. Prostor mora omogočati raznoliko rabo, ki ustreza željam in potrebam otrok. Organiziranje in nudenje prostora, ki je za otroka spodbuden in ga močno motivira za odzivanje (v igri in učenju), je pomemben dejavnik, ki ga premalokrat strokovno ocenimo in ponudimo otroku. Prostor v načrtovanju puščamo neizkoriščen, ga v praksi premalokrat ali sploh ne spreminjamo, kar pa pomeni, da otroku postaja samoumeven, včasih tudi nezanimiv.

Bela knjiga (2011) opredeljuje prostor in pravi: »Otrok s pomočjo prostora in v prostoru vstopa v aktiven odnos z okoljem; prostor in način, kako je le-ta urejen, otroku daje možnosti za gibanje, socialne stike, izbiro prostora ter izbiro in menjavo dejavnosti, umik v zasebnost.«

Kroflič (2016) interpretira opredelitev načrtovanja prostora in pravi: »Domišljeno načrtovanje prepletanja mnogoterih učnih prostorov je imperativ kakovostne vrtčevske vzgoje!«

Izvedbeni kurikul oddelka izvajam v skladu s *Kurikulumom za vrtce* (1999). Ustvarjam prostor, ki »v veliki meri sodoloča kakovost življenja otrok v vrtcu« (Kurikulum za vrtce, 1999). Pri oblikovanju prostora upoštevam zagotavljanje fleksibilnosti, intimnosti, zasebnosti in aktivne udeležbe otrok. Veliko razmišljam o prostoru in v izvedbi usmerim strokovni pogled v pravo smer ter oblikujem prostor na podlagi dragocenih dejstev, ki jih dobim ob opazovanju otrok. Poskušam se odzivati na njihove namige in njihova sporočila. Pozorna sem, da prostorska ureditev igralnice vsem otrokom ponuja odgovarjajoče prostore za dejavnosti, v katere se vključujejo individualno, v paru ali v skupini. V svoji igralnici organiziram:

Foto: arhiv Vesne Jarh

- fizične prostore (igralnica, kotički, skupni prostori),
- socialne prostore (vzgojiteljice, pomočnice in drugi pomembni odrasli, vrstniki),
- simbolne prostore (pravila in tiha osebna pričakovanja, moralne norme ter uveljavljanje osebnih izbir),
- domišljijske prostore (prostori za igro, umetniško doživljanje in ustvarjanje).

Fizični prostor

Fizični prostor predstavljajo kotički. Oblikujem tako stalne kot občasne dnevne kotičke, ki so spodbuda za učenje, nudijo možnosti za preverjanje idej in ustvarjanje novih rešitev, možnosti za ustvarjanje različnih socialnih stikov ali umik. Konsistentna organizacija prostora daje otrokom priložnost za predvidevanje, kje bi se radi igrali in kaj bi radi počeli z materiali, ki so na voljo. Razpoložljivost materialov jim omogoča, da se sproščeno osredotočajo na proces in interakcijo v igri.

Socialni prostor

To v vsakdanu pomeni igro in učenje otrok v manjših skupinah. Idealnega socialnega prostora seveda ni, a sama pri urejanju kotičkov stremim k temu, da prostor ni samo urejen in prijeten, temveč socialen in odprt, saj kot tak spodbuja razvoj individuuma posameznega otroka. V socialnem prostoru se vzpostavijo odnosi v različnih položajih (socialnih interakcijah: otrok – otrok, vzgojiteljica – otrok). Kroflič (2016) pravi, da otrok svojo kolektivno identiteto gradi s pomočjo opazovanja in vstopanja v različne socialne vloge.

Simbolni prostor

Ta je tesno povezan s socialnim prostorom, vključuje pa dogovorjena pravila in tiha osebna pričakovanja tako odraslih kot vrstnikov. Pravila so povezana z zahtevami, omejitvami, pa tudi z možnostjo svobodnega odločanja. Kroflič (2016) poudarja, da uravnoteženje in ustrezno argumentiranje posamezne vrste družbenih pričakovanj

omogoča preseganje večne dileme, koliko svobode pustiti otroku ter kje in kako postavljati meje. Otrokom omogoča odkrivanje lastne identitete in lastnih sposobnosti v odnosu do vrstnikov in seveda tudi do prostora. Otrok deluje v odnosu do stvari, ki jih lahko zazna v igralnem prostoru: materialov, odraslih ljudi, vrstnikov, idej ... Funkcioniranje otrok je proces nenehno potekajočih dejavnosti, v katerih otroci razvijejo delovanje v številnih situacijah, s katerimi se soočajo.

Domišljijski prostor

Domišljijski prostor je prostor igre in doživljanja ter ustvarjanja. Domišljijski prostor pomembno vpliva na kognitivni, socialni, emocionalni in fizični razvoj otrok. Domišljijske prostore otrok v veliki meri sooblikujemo odrasli z izbiro in ponudbo igrač, materialov in zgodb, ki jih pripovedujemo. Domišljijski prostor s ponudbo spodbuja otroke, da uporabljajo svojo domišljijo, spodbudi njihove čute in radovednost, omogoča interakcijo z drugimi otroki, z odraslimi in s sredstvi v igralnem prostoru.

V današnjem času mora praksa nujno temeljiti na predpostavki, da oblikovan, premišljeno opremljen in večfunkcionalen prostor uči in vzgaja. Urejenost prostora, v katerem preživijo do devet ur na dan, naj otrokom omogoča dobro počutje, pozitivne odnose in ponuja ustrezne izzive za vse vrste učenja. Če otroci zrastejo v kakovostnem okolju, ki se ga naučijo prepoznavati, uporabljati, čutiti in spoštovati, si bodo za njega prizadevali tudi, ko bodo odrasli.

Trojica – skriti kurikul (samoumevnost, rutina in hitre rešitve), vzgojitelj in prostor – je močna in zelo vplivna trojica, ki ji velja posvetiti več razmisleka, saj ima močan vpliv na oblikovanje otroka v odraslega človeka.

Foto: arhiv Vesne Jarh

Literatura

- Barši, Janja (1996): Pomeni prostora v vrtcu. V: Bahovec, Eva D.; Kodelja, Zdenko: *Vrtci za današnji čas*. Ljubljana: Center za kulturološke raziskave pri Pedagoškem inštitutu in Društvo za kulturološke raziskave.
- *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Kroflič, Robi (2016): *Mnogoterost učnih okolij v sodobnem vrtcu*. XXII. strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev vrtcev: Otrok v učnem okolju 21. stoletja, 17. in 18. oktober 2016. Portorož.
- *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Tomšič - Čerkez, Beatriz; Zupančič, Domen (2011): *Prostor igre*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Fakulteta za arhitekturo.

Podjetja in izobraževalne ustanove z roko v roki

Strokovno usposabljanje in dvig poklicnih kompetenc učiteljev v podjetju

Vesna Trančar, dr. znanosti s področja ekonomije in poslovnih ved, je predavateljica na *ŠC Ptuj*. Je avtorica znanstvenih in strokovnih člankov s področja financ, podjetništva, tehnike in drugih teorij.

Kako ustvariti aktualno izobraževalno okolje in kako v izobraževalnem procesu prepričati mlade, da so znanje, ustvarjalnost, proaktivnost, vztrajnost in čustvena inteligenca tiste lastnosti, ki vplivajo na človeški potencial in odločajo o zaposljivosti, zlasti generacij Z, je vprašanje vsakega pragmatično usmerjenega učitelja. Da pa učitelj lahko razvija kompetence pri učencih, se jih mora tudi zavedati in jih poznati. Najlaže jih na učeče se prenaša takrat, ko izhaja iz svojih izkušenj in refleksij o delu v podjetju in o poučevanju na šoli.

Vzgojno-izobraževalne ustanove niso edini tvorec znanja

Pomembna komponenta, na katero že leta opozarjajo vzgojno-izobraževalne ustanove, je, da šola ni edini tvorec znanja, zato je povezanost med teoretičnim in praktičnim znanjem nujna.

Povezovanje teoretičnega in praktičnega znanja lahko sicer dosežemo z interdisciplinarnostjo, avtentičnim poukom in problemskim učenjem, vendar se poraja vprašanje, ali je trenutno delovanje v šolskem okolju, pri katerem je največji poudarek eksplicitno znanje, dovolj, da mlade pripravimo na dejanske življenjske situacije. Zaposljivost danes ni več odvisna zgolj od

Foto: arhiv Vesne Trančar

trenutnega znanja posameznika, temveč od tega, kar bo najbolj verjetno, da se bo posameznik naučil v najkrajšem času. Pravilna kombinacija ljudi, znanja in tehnologije je namreč ključ do uspeha tako za podjetja kot tudi za tiste, ki v njem delujejo. Zaradi slednjega je treba v sam pouk vključevati aktualne probleme iz okolja, skrbeti za implementacijo praktičnih izkušenj v teoretični del izobraževanja in ohranjati izmenjavo znanja med podjetji in izobraževalnimi ter razvojno-raziskovalnimi ustanovami. Navsezadnje se je treba zavedati, da informacijska postmoderna družba poleg uporabnosti znanja poudarja tudi védenje, kako pridobiti potrebno znanje. S transparentnim uvajanjem praktičnih novosti in dobrih praks izpeljanih projektov v izobraževalne procese lahko dijaka oz. študenta izoblikujemo v kompetentnega, kreativnega in odgovornega posameznika, ki bo na svetovnem trgu delovne sile lahko konkuriral pri hitrem preizkušanju in razvijanju svojih znanj in spretnosti.

Trajno medsebojno sodelovanje med podjetji in izobraževalnimi ustanovami obstaja v sekundarnem in terciarnem izobraževanju v obliki delovne prakse, ki predstavlja tudi redno študijsko obveznost dijaka oz. študenta. Tako se pospeši prenos znanja, krepi razvojno delo dijakov in študentov ter se jih pripravlja na samostojno karierno pot. Povezanost izobraževanja z delovnim okoljem je že v času študija pomemben del pridobivanja in razvijanja specifičnih strokovnih kompetenc, ki so usmerjene k večji zaposljivosti diplomantov, saj omogočajo prenos pridobljenega znanja in informacij v prakso. Praktično usposabljanje v podjetjih in drugih ustanovah nadgrajuje že pridobljeno teoretično znanje in razprostira možnosti preizkušanja avtentičnih učnih situacij, vpogleda v realne delovne razmere in pogoje dela. Obenem omogoča presojo podjetja skozi oči učečega se dijaka oz. študenta, kar vpliva tudi na poznejše odločitve o izbiri poklicne poti. Neposreden stik dijaka oz. študenta z realnimi delovnimi nalogami in operacijami nedvomno omogoča prepoznavnost kompetenc, znanj in veščin, ki jih trg potrebuje, in preko njih tudi možnost samoocenjevanja.

Dvig poklicnih kompetenc učiteljev

Ker danes velja, da je vse nestabilno in dinamično in da je nekaj, kar smo se v času izobraževanja naučili, v stvarnosti hitro zastarano, se mora učitelj tej dinamiki prilagoditi. Biti mora konstruktiven in se nenehno učiti. Postati mora vzvod za iskanje novega, boljšega, usmerjenega v prihodnost. Prepoznati mora motive za učenje določenih vsebin in jih čim bolj slikovno umestiti v učne vsebine.

Kakšne možnosti za kakovostno obvladovanje družbenih sprememb in sledenje sodobnim poslovnim praksam pa ima učitelj? Veliko možnosti za kontinuirano vključevanje v realne, praktične in aktualne projekte v podjetjih učitelji srednjih poklicnih in strokovnih šol nimajo. Boniteto iz tega naslova uživajo profesorji na univerzah; sodelovanje med univerzo in gospodarstvom je bolj poglobljeno, ciljno usmerjeno in trajnostno naravnano. Na univerzitetni ravni se lahko cilji za soustvarjanje in povezovanje znanosti, izobraževanja, gospodarstva ter širšega družbenega okolja z aktivnim, inovativnim, kreativnim in podjetniškim sodelovanjem ne le študentov, temveč tudi profesorjev uresničujejo na nacionalni in mednarodni ravni. Tako sledijo prepričanju naprednih multinacionalk, da je v družbi znanja človeški kapital najpomembnejši.

Slika 1: Učiteljevi viri znanj in kompetenc
Vir: Educational Technology (2017)

Usposabljanje učiteljev, ki strokovno plemeniti znanje in nadgrajuje kompetence učiteljev srednjih poklicnih in strokovnih šol, ponuja t. i. program *Dvig poklicnih kompetenc učiteljev*. V programu je izpostavljen cilj, ki se kaže v pridobivanju novega znanja in možnosti za povezovanje učne snovi s primeri iz prakse ter v pridobivanju novih izkušenj, zlasti socialnega kapitala za širjenje zaposlitvenih možnosti vseh v program vključenih udeležencev. Izhodišče programa je povezovanje izobraževanja in gospodarstva na temelju posebne oblike krožnega zaposlovanja. Ta učiteljem srednjih poklicnih in strokovnih šol omogoča, da se usposabljajo v realnem delovnem okolju; tako laže ohranjajo korak z razvojem tehnologij, novih organizacijskih oblik in metod dela ter sledijo spremembam na strokovnem področju in temu prilagajajo poučevanje. Le z nadgradnjo kompetentnosti, strokovne usposobljenosti učiteljev in drugih nosilcev izobraževalnega procesa lahko trajno zagotavljamo kakovost izobraževanja v srednjih poklicnih in strokovnih šolah ter

ohranjamo dinamičen koncept učenja. Usposabljanje v realnem delovnem okolju ima med drugim tudi sinergijske učinke. Na eni strani učitelji ob permanentnem vključevanju v nacionalne projekte, izobraževanje in aktivnosti mednarodnih razsežnosti nadgrajujejo, dopolnjujejo in osvežujejo svoje znanje. To ne velja zgolj na pedagoški ravni, marveč tudi na strokovni. Na drugi strani pa imajo podjetja, ki so odprta za partnersko sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami in sprejemajo učitelje tudi na večmesečno usposabljanje, idealno priložnost za izpeljavo specifičnih projektov, pri katerih se potrebuje več akademskega znanja in veščin. Podjetja imajo pri sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami idealno priložnost, da lahko učitelju neposredno podajo svoja priporočila o tem, katera znanja, veščine, kompetence, spretnosti pričakujejo pri dijakih oz. študentih in katerih novodobnih mehkih veščin jim najbolj primanjkuje.

Slika 2: Ključni koraki pri izobraževanju in poklicnem življenju mladega človeka
Vir: Prirejeno po Bedürftig (2015)

Namesto sklepa

Današnja družba in gospodarstvo dajeta prednost hitrim rezultatom, ki jih je mogoče predvsem tržno izkoristiti. Da lahko tej hitrosti sledimo, so potrebne kompetence, spretnost in prilagodljivost nenehnim spremembam, prav tako pa sposobnost agilnega razmišljanja in vseživljenjska zavezanost posameznika k učenju in učljivosti. Adekvatno temu se zahtevnost pedagoškega procesa in dela učiteljev povečujeta, saj je učitelj prvi in pogosto edini, ki pri učencih razvija oz. nadgrajuje omenjene veščine, jih pripravlja na fleksibilnost in prilagodljivost v delovnem okolju. Da bo lahko učitelj pri učencih udejanjil razvoj tako formativnega kakor tudi neotipljivega oz. tihega znanja, mora v pedagoški proces kontinuirano vnašati praktične izkušnje, poizkuse in novosti. Za slednje je treba imeti tudi stik z realnim delovnim okoljem, to je s podjetji in razvojno-raziskovalnimi ustanovami. Ob tem je treba opozoriti na dejstvo, da je to možno le, če uresničimo določene pogoje, med katere zagotovo spadajo izboljšanje odzivnosti vzgojno-izobraževalnega sistema na potrebe trga dela, omogočanje lažjega prehoda iz izobraževanja v zaposlitev ter krepitev kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja tudi z dopolnitvijo učnih načrtov, metod dela in razvojem sistemov za učenje na delovnem mestu. Navsezadnje bodo v skladu z razvojem digitalizacije in spremenjenim načinom poslovanja v podjetjih nujni tudi hitri premiki na področju kreiranja novih poklicnih profilov ter prilagoditve novih izobraževalnih programov. Npr.: izobraževanja za naziv direktorja digitalnega razvoja še ni, čeprav potreba v hitro razvijajočih se panogah že obstaja.

Če bomo sledili partnerskemu sodelovanju med gospodarstvom in izobraževanjem, bomo s skupnimi močmi premikali meje razvoja in uspešnosti delovanja družbe, gospodarstva in posledično vsakega izmed nas.

Foto: arhiv Vesne Trančar

Literatura in viri

- Bedürftig, Malte idr. (2015): *How business and government can bring young people into work*. Pridobljeno 27. 3. 2017 s: http://www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/how-business-and-government-can-bring-young-people-into-work.
- Blignières-Légeraud idr. (2002): *Validation of competences and the professionalisation of teachers and trainers*. Luksemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- *Educational Technology. Connected Teaching Builds New Competencies and Expertise*. Pridobljeno 23. 3. 2017 s: https://tech.ed.gov/netp/teaching-prepare-and-connect/.
- Jerina, Barbara (2011): *Konstruktivistične vzgojno-izobraževalne prakse*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kunter, Mareike (2013): Professional competence of teachers: Effects on instructional quality and student development. *Journal of Educational Psychology*, št. 105(3), str. 805–820.
- Peklaj, Cirila (2009): *Učiteljske kompetence in doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev v šoli*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Univerza v Ljubljani (2017): *Sodelovanje z gospodarstvom in širšim družbenim okoljem*. Pridobljeno 17. 3. 2017 s: https://www.uni-lj.si/sodelovanje_z_gospodarstvom_in_sirsim_druzbenim_okoljem/.
- Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto (2013): *Priročnik za mentorje študentom na strokovni praksi*. Pridobljeno 12. 1. 2017 s: http://fupi.vsnm.si/uploads/pripone/razno/prirocnik_za_mentorje_studentom_na_strokovni_praksi.pdf.
- Žnidarič, Helena idr. (2015): *Poročilo o izvedbi programa Dvig poklicnih kompetenc učiteljev*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

Blagoslov

Branka Roškar, prof. geografije in teologije, je učiteljica geografije na *OŠ Radlje ob Dravi*.

Etimološko blagoslov pomeni 'blaga', 'dobra' beseda. Izgovarjati dobro besedo pomeni priporočati se, blagoslavljati torej pomeni priporočati se Bogu, še posebej v času preizkušenj ali nevarnosti. Blagoslov kliče dobro.

Kaj pomeni beseda blagoslov?

Beseda blagoslov ponovno postaja aktualna in prav je tako. Nekoč jo je Slovenec velikokrat uporabljal. Poleg pogostega 'bogdaj' in 'boglonaj' se je slišalo tudi 'bogžegnaj'. Besede so bile kasneje 'prevedene' v modernejšo obliko: 'dober dan', 'hvala' in 'dober tek'.

Če povzamem SSKJ, blagoslov pomeni prošnjo za Božjo naklonjenost. Blagoslov pomeni Božje varstvo, bližino ali skrb. Etimološko blagoslov pomeni 'blaga', 'dobra' beseda. Izgovarjati dobro besedo pomeni priporočati se nekomu. Blagoslavljati torej pomeni priporočati se Bogu, da nam ostaja naklonjen, še posebej v času preizkušenj ali nevarnosti. Besedo bolje razumemo, če pogledamo njeno nasprotje, to je prekletstvo. Nekdo, ki preklinja in kliče prekletstvo, kliče zlo nad druge ljudi ali stvari. Blagoslov pa kliče dobro.

Blagoslov v Svetem pismu

Prvi blagoslov v Svetem pismu zasledimo že na prvi strani, v petem dnevu stvarjenja sveta, ko Bog ustvari živa bitja, ki mrgolijo v vodi, in ptice, ki letajo nad zemljo pod nebesnim obokom (prim. 1 Mz 1,20). Naslednji blagoslov podeli Adamu in Evi (prim. 1 Mz 1,28) ter jima zaželi rodovitnost in daje v roke vse, kar je sam ustvaril. Bog blagoslovi tudi sedmi dan, dan počitka (prim. 1 Mz 2,3). Vse, kar je na Zemlji živega in je bilo ustvarjeno po Njegovih rokah, je deležno Božje naklonjenosti.

Kasneje vidimo, da ljudje drug drugemu želijo naklonjenosti Boga. Abrama blagoslovi duhovnik, ki nad njim izreče: »Blagoslovi naj te, Abram, Bog Najvišji, ki je ustvaril nebo in zemljo« (1 Mz 14,19). Takih primerov je v Svetem pismu veliko.

Foto: Petra Duhannoy

Blagoslov v literaturi

Blagoslov je močno prisoten tudi v slovenski literaturi. Zelo dobro sta ga poznala velikana slovenske pisane besede Prešeren in Cankar. France Prešeren je v drugi kitici Zdravljice zapisal: »Bog našo nam deželo, / Bog živi ves slovenski svet« (Prešeren, 2014: 29). Pesnik kliče blagoslov nad našo deželo, ker jo ima rad in ve, da največje dobro lahko pride od Najvišjega.

Ivan Cankar je videl začetek dežele kot neizmeren blagoslov, kot naklonjenost Stvarnika, zato je v Kurentu zapisal: »O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in je rekel: "Tod bodo živeli veseli ljudje." /…/ Božja setev je pognala kal in je rodila – vzrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti; zakaj goré in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiž za domovino vesemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi« (Cankar, 2012: 16–17).

Vera ljudi

Naši predniki so klicali Božje varstvo nad vse, kar jim je bilo drago. Mnogokrat so živeli v pomanjkanju in z veliko odrekanja. Pričakovali bi, da je bilo njihovo življenje stresno, pa zgodovinski viri ne poročajo o depresijah, o delavnicah in treningih soočanja s stresom in izgorelostjo. Je bilo to zato, ker so bili brezčutni, ker jim ni bilo mar za življenje, za imetje in prihodnost? To vsekakor ne drži. Ali matere ni skrbelo, ko je poslala svojega petletnika za pastirja k sosedom? Ali sodobna mati pošlje svojega petletnika samega k sosedom, da se tam igra? Dvomim. V čem je razlika? Zaupanje in vera v Boga, ki ju povezuje blagoslov, zaupanje v Božje varstvo. Ljudje so vsako delo

blagoslovili in živeli v prepričanju, da jim bo Bog ostal naklonjen v slehernem naporu. Blagoslovili so jed, da jih bo nasitila in jim povrnila moči. Blagoslovili so polja v zaupanju, da jih bo Božja roka varovala pred točo, viharjem, poplavami in da bi obilno obrodila. Blagoslovili so otroke in jih tako predali v Božje varstvo – zvečer pred spanjem in zjutraj, ko so šli od doma. Starši so z zaupanjem, da bo z otroki vse dobro zaradi Božjega varstva, lahko mirno opravljali svoje delo. Pred nevihto so na ogenj polagali blagoslovljeni les in prosili, da bi Bog odvrnil strelo. Ob velikih krščanskih praznikih so še posebej blagoslavljali svoje domove, živino in jedila. Je bila to samo navada? Ne, to je bila vera. Notranje védenje, da ni vse odvisno od človeških rok, ampak da je vse odvisno tudi od Božje moči. In kjer je svetost, se mora zlo umakniti.

Tudi danes blagoslavljamo svoje domove na tri svete večere v božičnem času; na cvetno nedeljo nesemo k blagoslovu zelenje; na veliko soboto blagoslovimo jedila, v jutru pred tem pa ministranti raznesejo po hišah blagoslovljeno gobo. Marsikje so spet telovske procesije, s katerimi prosijo za blagoslov kraja. Blagoslavljamo konje, avtomobile, stanovanja, temeljne kamne …

Ta dejanja lahko razumemo kot lep krščanski običaj, ki smo ga prevzeli od prednikov. Zdi se nam, da s tem negujemo svojo slovensko krščansko tradicijo. Toda za naše prednike blagoslov ni bil le lep običaj, ki ohranja identiteto. Zanje je bil to izraz žive vere. Zavedali so se, da niso sami, da jih Bog vedno spremlja. Vedeli so, da se morajo nadvse potruditi in hkrati tudi vse izročiti v Božje roke ter nad vse klicati Božji blagoslov. To jim je velikokrat omogočalo preživetje. Psalmistov stavek »Tudi če bi hodil v temni dolini, ne bom se bal hudega, ker si ti z menoj« (Ps 23,4) so pogosto doživljali dobesedno na svoji koži.

Če izgubimo stik z bistvom blagoslova, te običaje prednikov imenujemo navada, ki predstavlja 'krščanski etos', neko kulturo, ki bi ji lahko celo rekli 'etnološka zanimivost'. Ker blagoslavljanje nima vsebine, postane prazno in naslednji hip odveč, zato prenehamo blagoslavljati.

Nauk Cerkve

Teološko gledano spada blagoslavljanje med zakramentale, ki se od zakramentov ločijo po tem, da »so to sveta znamenja, ki nekako posnemajo zakramente ter označujejo predvsem duhovne učinke, katere zaradi priprošnje Cerkve po njih prejemamo« (KKC 1667). Zakramentali »vedno vsebujejo molitev, ki jo pogostokrat spremlja določeno znamenje, na primer polaganje roke, znamenje križa, pokropitev v blagoslovljeno vodo« (KKC 1668). Tako kot zakramenti imajo tudi zakramentali v sebi svetost in Božjo moč, zato z blagoslavljanjem prikličemo Božje varstvo.

Foto: Marko Hrovat

Kdo lahko blagoslavlja

Vsak krščenec je poklican h 'krstnemu duhovništvu', k temu, da bi sam bil »blagoslov« in da bi »blagoslavljal« (KKC 1669). Blagoslavlja lahko vsakdo, ki ima pri sebi sredstva za blagoslavljanje (npr. blagoslovljeno vodo, blagoslovljeno sol ali kadilo) in to dela v veri, da kliče Božje varstvo. Duhovnikova bistvena naloga je posvečevati, to je prinašati svetost na ta svet, blagoslavljati tudi vodo in sol. Duhovnik vedno znova blagoslavlja; vsako sveto mašo, na primer, konča z blagoslovom vernikov, vsak bogoslužni obred vključuje blagoslov.

Posvečevati svet

Z blagoslovom, v takšni ali drugačni obliki ga poznajo vse religije, ne škodujemo nikomur in ničemur. Ko z dobro mislijo in dobro besedo nekoga objamemo, s tem odstranimo slabo, jezo ali drugo nelagodje ter ustvarjamo prostor za dobro, v krščanstvu za Božjo prisotnost.

Če je kristjanova naloga, da posvečuje svet, kot nam naročajo dokumenti II. Vatikanskega koncila, je ena od oblik posvečevanja tudi blagoslavljanje. Blagoslavljajmo ljudi (družinske člane, prijatelje, sodelavce, sosede ...), kraje in delovna mesta. Naj Bog objame vse, s katerimi si delimo življenje, vse, ki so nam bolj ali pa tudi manj pri srcu. Če drži, da blagoslov prinaša Božje varstvo in nas povezuje z Božjo močjo, drži tudi to, da bodo vsa naša prizadevanja obrodila večji sad, če jih blagoslavljamo. Kjer je blagoslov, je tudi manj bolezni, manj stresa in manj izgorelosti. Kristjan, ki blagoslavlja, je sol in kvas za ta svet.

Viri

- Prešeren, France (2014): *Poezije*. Tržič: Učila International.
- Cankar, Ivan (2012): *Kurent*. E-knjiga: URN:NBN:SI:DOC-3750VHXR v: https://www.dlib.si.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod* (2017). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- *Katekizem katoliške Cerkve, Kompendij* (2013). Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca, Družina.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ). Pridobljeno 1. 2. 2018 s http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=blagoslov&hs=1.
- *Slovenski etimološki slovar*. Pridobljeno 1. 2. 2018 s http://www.fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/4285135/blagosloviti?FilteredDictionaryIds=193&View=1&Query=blagoslov.

Prešernov *Credo* v Krstu pri Savici

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja,* duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Lani spomladi sem poslušal recital Krst pri Savici, ki ga je izvajal gledališki igralec Anatol Štern v Vrbi. Prešernova hiša je bila polna poslušalcev. V zraku je bilo vznemirljivo pričakovanje. Od Prešerna smo se že malo oddaljili, ker mislimo, da ga dobro poznamo. V spominu nam je ostal Uvod v Krst, saj smo se ga v osnovni šoli učili na pamet. Bo nocoj eden tistih dogodkov, ki ob poslušanju znanega besedila prebudi nekaj nostalgije po starih časih? Bo kaj novega?

Vstopil je igralec, tiho premeril sobo, pogledal skozi okno in sedel. Beseda nas je popeljala v Prešernov svet. To ni bila recitacija, bila je gledališka igra. Staro besedilo je zadihalo na nov način in odstiralo Prešernovo misel, pesnikovo iskanje, njegov dvom, trpljenje, stisko. Tega smo vajeni. Toda izstopili so tudi odgovori na vprašanja, rešitev iz stiske in trpljenja. Pesnikovo obzorje, ki odpira pot navznoter. Ta večer je bil zame prehod iz *Uvoda* v *Krst*.

Po predstavi se je razvil pogovor. Anatol je v svojih upokojenskih dneh odkril velikana naše poezije. Prevzel ga je in sedaj se mu posveča. Igra njegovo poezijo. Ta večer nas je navdušil. Rodile so se zamisli o ponovitvah igre. V naslednjih mesecih sem še štirikrat poslušal njegovo pripoved. Vsakič je izstopilo kaj novega. Nazadnje sem se odločil, da nekatere vidike pesnitve, ki sem jih doživljal zadnje mesece, tudi opišem.

Duhovni mož

Prešeren po ustih Bogomile predstavi misijonarja, ki je prišel v našo deželo oznanjat evangelij. To ni bil duhovnik uradnik, klerik, nekdo, ki ima svoj položaj in moč v Cerkvi, ampak »mož bogaboječi«. Nekdo, ki ima Boga res za Boga, Najvišjega, in ga časti, mu tiho in skromno služi. Za Prešerna je podoba duhovnika zelo izčiščena. Poznal je tudi duhovnike, ki niso bili duhovni možje, ki so bili bolj oblastniki, z malo vere in ponižnosti, zato tudi nepreprič̌ljivi v svoji službi. Prešeren prepoznava, da lahko le človek, ki je sam »duhovni mož«, vero predaja drugim in je verodostojen pričevalec, zato zapiše, da »učil ljudi je mož bogaboječi, / duhovni mož, ki zdaj ga vidiš z nami«.

Prešernova *Summa theologiae*

Kaj je bistvo misijonarjevega oznanila? Prešeren neverjetno spretno in na kratko povzame dva velika dela bogoslovja (Tomaž Akvinski je za to porabil celo svojo *Summa theologiae*) – teologijo stvarjenja in teologijo odrešenja:

»… kako nas vstvaril vse je Bog narveči,
kak greh prišel na svet je po Adámi,
kak se je božji sin zato učlovečil,
de bi otel naróde in osrečil.«

To je najkrajši povzetek zgodovine odrešenja. Bog je vse ustvaril, toda človekov greh, človeška ošabnost in upornost so uničili rajsko blaženost in človeka pahnili v kruto zgodovino, ven iz raja. Zato se je Bog zavzel za človeka in na svet poslal svojega Sina, da bi odrešil padlega in od zla tepenega človeka. Kajti Bog želi, da se vsak človek reši (1 Tim 2,4). Prva Prešernova predstavitev Boga je torej teološka: Bog je stvarnik in kot stvarnik vsega je »narveči«. To je bistvo Boga. Ni večje moči, kot je njegova, ni večje energije, kot je njegova, ni večje svetosti, kot je njegova svetost. Preprosto »narveči«. Boga Stvarnika pa Prešeren doživlja tudi v naravi. V njegovih opisih naše dežele žari pesnikovo doživljanje lepote:

»… kar svetla zarja
zlatí z rumenmi žarki glavo trojno
snežnikov kranjskih sivga poglavarja,
dežela kranjska nima lepšga kraja,
ko je z okolšno ta, podoba raja.«

Foto: Marko Hrovat

Tudi teologija odrešenja je predstavljena jedrnato in bistveno. Bog je Odrešenik. Bog, ki spremlja vse, kar je ustvaril, želi vse *oteti* iz teme, pripeljati v svetlobo svojega bivanja, v kraj večne sreče, »*da bi* otel narode in osrečil«.

Osebna izpoved vere

Prešeren pa tudi bolj osebno predstavi svojega Boga in izpove svoj *credo* (izpoved vere). O Bogu imamo različne predstave. O predstavah o Bogu zanimivo spregovorita avtorja neteologa v knjigi *Neumne in razumne o Bogu*[1]. Humorno in teološko dovolj natančno predstavita naše zamisli o Bogu. Kaj vse ljudje projiciramo v Boga in si izmišljujemo, kdo da je in kakšen da je. Svoje prestave potem pogosto jezno napademo in obtožimo ter krivimo, da je zaradi takega Boga naš svet tako krut. In v 'svojega Boga' nočemo več verovati. Ravno te predstave nas zadržijo pred pragom spoznanja

resničnega Boga. Vsak človek je tudi teolog, saj ne moremo mimo tega, da si ne bi ustvarili svoje podobe Boga, ker se z vprašanjem o Bogu prej ali slej srečamo. Zanimiva vzporednica s Prešernovo izpovedjo vere je Pavlov *credo*. Ko Pavel nastopa v različnih krajih, v nagovorih predstavlja svojo vero. V takih odlomkih najdemo kratko izpoved Pavlove vere. Tak govor je imel na primer v Atenah na Areopagu, v temelju posvečen vsem bogovom (Apd 17,22–31). Pavel predstavi Boga kot stvarnika, kot edinega gospodarja nebes in zemlje: »Bog, ki je ustvaril vesolje in vse, kar je v njem, on, ki je neba in zemlje gospodar.« Vse ustvarjeno najde bivanje v njem: »Sam vsem daje življenje in dihanje in vse.« Še več, vse obstoječe išče svoj vir bivanja. Želi, »da bi Boga iskali in se morda do njega dotipali in ga našli«, kajti resnično srečo ustvarjene stvari in ljudje najdejo le v Viru življenja. Po Pavlu ta Bog ni monada sama v sebi, kot si ga predstavlja kak filozof, češ da če že obstaja in je ustvaril svet, je nanj pozabil, biva nekje daleč in se ne meni za nas. Za Pavla je Bog prav blizu, ves čas prisoten, brez njega nič ne obstaja, zato Pavel pravi, da »v njem živimo, se gibljemo in smo«. Pavel svari tudi pred namišljenimi bogovi, ki si jih človek sam ustvari, zato to niso bogovi, ampak maliki, lažne in prazne predstave. *»Ne smemo misliti, da je božanstvo nekaj, kar je podobno zlatu ali srebru ali kamnu, ki sta ga izoblikovali človeška umetnost in domiselnost.«* Pavel napove poslednjo sodbo, ki bo zaupana Kristusu. Na tisti dan se je treba pripraviti s poštenim življenjem: »Ko bo vesoljnemu svetu pravično sodil po možu, ki ga je za to izbral in pred vsemi potrdil tako, da ga je obudil od mrtvih.« Kratka predstavitev podobe Boga pomaga bralcu, da si sam ustvari predstavo o tem, kaj avtor misli z besedo Bog. Podobnih odlomkov je pri Pavlu veliko (Apd 14,15ss; Rim 8,31ss; Ef 1,3–14 itd.).

Bog ljubezni

Kako si torej Prešeren predstavlja Boga? Poglejmo, kako ga predstavi v *Krstu pri Savici*:

»De pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
de ljubi vse ljudi, svoje otroke,
de zemlja, kjer vijó viharji jezni,
je skušnje kraj, de so naš dom visoke
nebesa, de trpljenje in bolezni
z veseljam vred so dar njegove rôke,
de čudno k sebi vód' otroke ljube,
de ne želi nobenega pogube.
De ustvaril je ljudi vse za nebesa,
kjer glorja njega sije brez oblaka,
oko ni vidlo, slišale ušesa
veselja, ki izvoljene tam čaka …«

Med mnogimi podobami o Bogu Prešeren pravi, da je »pravi Bog« lahko le »Bog ljubezni«. To zapiše apostol Janez v svojih pismih. V Katoliški cerkvi to definicijo za Boga (kot 'uradno ime' za Boga) uporabi šele papež Benedikt XVI. v svoji encikliki. Prešernu je jasno, da Bog »ljubi vse ljudi, svoje otroke«. Vse, ki jim je dal življenje, tudi ljubi in z ljubeznijo spremlja. To je svetopisemska predstava o Bogu, toda tudi zelo osebna Prešernova izpoved.

Foto: Benedikt Lavrih

Kaj pa je zemlja?

To »je skušnje kraj«. Čas bivanja na zemlji je čas preizkušenj, čas učenja. Duša, ki pride na ta svet in roma po njem, se uči. Učenje poteka preko težkih enačb in rebusov, preko preizkušenj. Prešeren se zaveda, da »trpljenje in bolezni z veseljam vred« prihajajo iz Božjih rok. Bog ve za vse in nas ves čas spremlja; nič se ne zgodi brez njegove vednosti. Prešeren zaključi, »de čudno k sebi vód' otroke ljube«. Besedo '*čudno*' bi danes nadomestili z besedo 'skrivnostno'. Podobno tudi Job, stoletja pred Kristusom, ni mogel doumeti, zakaj mora pravični trpeti, in je na koncu prepustil vprašanje Bogu. Tudi če on, Job, ne razume trpljenja, On, Bog vsemogočni, že ve, kako je s tem. Job sprejme v veri, verjame in zaupa Bogu Stvarniku. To je vera. Tudi Prešeren pravi, da Bog 'skrivnostno', nedoumljivo vodi k sebi svoje otroke, tudi skozi preizkušnje. Bistveno pa je, da On, Bog ljubezni, ne želi, da bi se kateri koli človek pogubil. Vsakega z vezmi svoje ljubezni priteguje k sebi. Hkrati pa Bog vsakemu daje svobodo, da se sam odloči. Kajti ljubezen je mogoča le v svobodi.

Veliko veselje

»Naša domovina je v nebesih,« pravi Pavel (Fil 3,20) in hrepenimo, da bi »prišli domov, h Gospodu«, v nebesa (2 Kor 5,8), kajti »imamo hišo, ki je večna, v nebesih« (2 Kor 5,2), zato »*iščite to, kar je zgoraj, kjer je Kristus*« (Kol 3,1). To so Pavlove besede. Prešeren jih ponovi za njim v svojem jeziku, »de so naš dom visoke nebesa«. Zemeljsko romanje, čas preizkušenj, vodi na končno postajo, v nebesa. Na koncu poti se bo v vsem uresničil Božji načrt, ki je sedaj skrit. Prešeren je tako podoben Pavlu. Prešeren, kot mnogi mistiki, nebesa opiše kot kraj Božje slave, blaženosti, velikega veselja, »kjer glorja njega sije brez oblaka, / oko ni vidlo, slišale ušesa / veselja, ki izvoljene tam čaka«. V nebesih nas čaka nekaj za našo zemeljsko izkušnjo nepredstavljivo lepega.

Opomba

[1] Shevack, Michael; Bemporad Jack (1999): *Neumne in razumne o Bogu*. Celje: Mohorjeva družba.

Projektni teden in ustvarjalnost

Martina Goričan je profesorica zgodovine in geografije na *Srednji šoli Ravne* v Šolskem centru Ravne.

Družba znanja zahteva vseživljenjsko izobraževanje in pridobivanje najrazličnejših kompetenc. Projektno delo je ena od oblik izobraževanja, ki dijakom omogoča, da znanje širijo drugače kot pri klasičnem pouku. Projektne tedne že vrsto let vključujemo v naš šolski letni delovni načrt, saj imamo z njimi dobre izkušnje, prav tako so zelo dobri tudi rezultati dela. Projektno delo je zanimivo, raznovrstno, polno zanimivih in neprecenljivih izkušenj, ki jih pri tem pridobimo vsi udeleženci.

Radi sodelujejo

Na Srednji šoli Ravne na Koroškem že osmo leto izvajamo projektne tedne, ki so iz leta v leto boljši, zanimivejši in bogatejši. Dijaki jih imajo radi, ker jih projektno delo bolj privlači kot klasični pouk, z veseljem jih pričakujejo ter pri njih sodelujejo. Na leto imamo dva projektna tedna. Cilj projektnega tedna je, da dijaki o posamezni temi usvojijo kar največ znanja oziroma pridobijo čim več podatkov, in sicer na podlagi lastnih izkušenj ter skupinskega dela. Rezultat projektnega tedna je torej predstavitev na sklepni prireditvi, na kateri dijaki svojim sošolcem, učiteljem in drugim navzočim poročajo o svojih izkušnjah, novih spoznanjih ter o vsem, kar so se novega naučili. Nekatere skupine izdelajo zanimive izdelke. Tokrat smo se s skupino dijakov odločili za izdelek, in sicer za uro iz das mase.

Projektno delo

Projektni tedni so del obveznega programa, pri čemer učenci spoznavajo konkretne življenjske situacije in rešujejo probleme. Pri tem jim je v pomoč teoretično znanje, ki so ga usvojili pri pouku. V času projektnega tedna iščejo informacije, odkrivajo probleme in jih po svojih močeh ter s pomočjo profesorjev rešujejo. Iz spoznanj in izkušenj črpajo nove pobude za nadaljnje učenje. Marentič Požarnik (2003) pravi, da je kakovostno učenje tisto, ki dijake celostno, miselno in čustveno aktivira. Uvidijo smiselnost medpredmetnega povezovanja in ga znajo izkoristiti. Razvijajo pozitiven odnos do tehniških dosežkov, raziskujejo njihov izvor in zgradbo. Navajajo se na timsko delo in skupaj zbirajo podatke na terenu. Svoje ugotovitve primerjajo s podatki iz strokovne literature, ki jo znajo poiskati v knjižnici ali na spletu. S pomočjo novih informacijskih tehnologij predstavijo svoje videnje teme, s katero so se ukvarjali, pri tem upoštevajo pravila slovnice, pravopisa in govornega nastopanja.

Cilj projektnega tedna je, da dijaki o posamezni temi usvojijo kar največ znanja oziroma pridobijo čim več podatkov, in sicer na podlagi lastnih izkušenj ter skupinskega dela.

Projektni teden Vse o urah

Kot mentorica sem prevzela skupino devetih dijakov drugega letnika elektrotehnikov, s katerimi smo se odločili, da bo naše projektno delo osredotočeno na temo ur. Učitelj ima pri projektnem delu pomembno usmerjevalno in intervencijsko vlogo (Bahovec idr., 2007). Najprej smo se pogovorili o temi in naredili načrt dela.

Delo v projektnem tednu smo razdelili na tri dele: izdelava knjige o urah, izdelava ure iz das mase, priprava elektronskih prosojnic za predstavitev našega dela.

Cilji

Cilji našega projektnega tedna so bili:

- seznaniti se z zgodovino urarstva;
- zbrati gradivo o urah;
- izdelati knjigo o urah;
- izdelati uro iz das mase;
- pripraviti predstavitev na elektronskih prosojnicah.

Potek projektnega dela

Ponedeljek:

- pogovorili smo se o temi;
- izmenjali smo predloge in ideje;
- naredili smo načrt dela po dnevih;
- razdelili smo si podteme;
- oblikovali smo osnutek knjige;
- začeli smo iskati podatke.

Razdelili smo si podteme – podnaslove za našo knjigo z naslovom Vse o urah: Uvod; Zgodovina ur; Na splošno o urah; Urni mehanizmi; Vrste ur; Postopek izdelave ure iz das mase.

Dijaki so na spletu iskali gradivo za posamezno poglavje v knjigi. Ko so imeli gradivo zbrano, so ga po elektronski pošti poslali dijakoma, ki sta bila zadolžena za oblikovanje knjige (kazalo, fotografije, tabele …).

Glede na želje in zmožnosti smo določili, kdo bo oblikoval elektronske prosojnice in kdo bo oblikoval knjigo. Vsak posameznik je prispeval svoj delež in s tem razvijal pozitivno samopodobo.

Torek:

- delo na terenu: obiskali smo Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem;
- iskali smo podatke na spletu in v knjigah;
- oblikovati smo začeli knjigo.

Sreda:

- pripravili smo ves potreben material za uro iz das mase;
- začeli smo izdelovati uro (štirje dijaki);
- pet dijakov je nadaljevalo z oblikovanjem knjige.

Četrtek:

- do konca smo oblikovali knjigo;
- pobarvali in polakirali smo uro;
- izdelali smo elektronske prosojnice;
- pripravili smo se na predstavitev.

Petek:

- na sklepni prireditvi smo svoje delo v projektnem tednu predstavili drugim skupinam;
- predstavili smo tudi svojo knjigo in pokazali izdelano uro.

Razvaljamo maso

Izdelava ure iz das mase

Potrebujemo: das maso, vodo, nitrolak, valjar, slamico, kozarec za vlaganje, čopiče različnih debelin, konturno barvo za steklo, tempera barve, vrvico, košček lepenke, gobico, zlato akrilno barvo, škarje, kos čipkastega blaga, polivinil, flomaster, urni mehanizem, lepilno pištolo, kuhinjski nož.

Opis postopka:

- Das maso dobro pregnetemo in jo z valjarjem razvaljamo na poljubno velikost debeline 0,5 centimetra.
- Ko smo maso zvaljali na želeno velikost, jo prekrijemo s čipko in z valjarjem povaljamo čez čipko, da dobimo njen odtis.
- Robove poljubno zavihamo in zgladimo z vodo.
- Na sredino odtisnemo kozarec, ki ga uporabimo le kot vzorec.
- Z vodo gladimo nastali krog toliko časa, da se stanjša na približno 2 milimetra. Debelina je odvisna od urnega mehanizma. Če je masa predebela, se bodo kazalci zatikali.

Naredimo vzorec s flumastrovim pokrovčkom

- Na sredini kroga s slamico zvrtamo luknjico, ki ne sme biti premajhna, zato da lahko skoznjo vtaknemo mehanizem.
- S flomastrovim pokrovčkom naredimo vzorec.
- S kuhinjskim nožem dodatno okrasimo uro. Pustimo jo na polivinilu, in ko je dovolj suha in trdna, jo lahko obrnemo, da se posuši še na spodnji strani.

Vzorec s konturno barvo

- Ko je masa suha, uro postaramo tako, da jo patiniramo. Za to uporabimo črno tempera barvo, ki jo z gobico nanesemo na izpostavljene dele. Ko se črna barva posuši, postopek ponovimo še z zlato akrilno barvo. Ko je tudi ta suha, uro polakiramo z nitrolakom.
- S konturno barvo narišemo vzorec.
- Uro pobarvamo s tempera barvami. Ko se tempera barve posušijo, vzorec še enkrat prelakiramo z nitrolakom.
- Na hrbtno stran z lepilno pištolo zalepimo urni mehanizem in košček lesa z žebljičkom.
- Polakiramo še zadnjo stran.

Polakiramo

Končana ura

Sklepna misel

Ustvarjalnost, inovativnost ter odprtost so bistvene prednosti projektnega dela, vsem udeležencem nudijo izziv ter vsekakor obogatijo šolsko leto, izdelki pa krasijo našo šolo. Projektno delo je velik izziv tako za dijake kot tudi učitelje. V projektne tedne vložimo veliko truda in dela, zato je pomemben rezultat dela; ta je večinoma dober in je nagrada za vse udeležence, saj ga s ponosom predstavijo. Ob evalvaciji projektnih tednov, ki smo jih v zadnjih letih izvedli na naši šoli, ugotavljamo, da so dijaki s takšno obliko dela veliko bolj zadovoljni in jih je lažje motivirati, saj gre za zelo razgibano delo, v katerem se lažje znajdejo in pri katerem tudi bolj sodelujejo. Najraje imajo teme iz vsakdanjega življenja, ob katerih se lahko veliko naučijo.

Literatura

- Bahovec Irena, Bezić Tanja, Slivar Branko, Zupanc Breda (2007): *Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Marentič Požarnik, Barica (2003): *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Črpati moč iz dosežkov drugih

Melita Miklavčič, univ. dipl. inž. kemijskega inženirstva, v Šolskem centru Novo mesto že 19. leto poučuje kemijo in ostale strokovne kemijske teoretične in praktične predmete. V poseben izziv ji je, ko se z dijaki pripravljajo na tekmovanja.

Motivirati mlade za dodatno delo je dandanes težko, pa naj bo to v domačem okolju ali v šoli. Vsak učitelj, ki resnično rad poučuje, se veseli dosežkov dijakov, ki jih uči. Še toliko bolj veseli pa smo učitelji, ko uspemo koga od mladih nagovoriti, da se udeleži kakšne dodatne dejavnosti ali tekmovanja.

Foto: arhiv Melite Miklavčič

Vsakemu učitelju je velik izziv prepoznati dijaka, ki izstopa po spretnostih, po čutu za določeno dejavnost, po znanju ali drugačnem pristopu oz. pogledu na reševanje nalog ali problemskih situacij. Vendar pa je prepoznavanje takšnega dijaka šele prvi korak. Sledita usmerjanje in priprava na določeno dejavnost ali tekmovanje, ki tako od dijaka kot od učitelja zahtevata veliko mero angažiranosti. Poleg rednega dela je treba najti energijo za dodatne naloge, za dodatno usvajanje novega znanja in piljenje spretnosti. Mentor in dijak sta lahko uspešna vsak v svojem delu, če se med njima vzpostavi sinergija, ki temelji na strokovnosti in zaupanju.

Na *Srednji zdravstveni in kemijski šoli* v Šolskem centru Novo mesto se je že drugo polovico preteklega šolskega leta začela tkati zgodba o uspehu, zgodba sinergije in skupnega sodelovanja med dijakom, starši, učitelji in zunanjimi mentorji iz gospodarstva.

Državni prvak med kemijskimi tehniki Jan Šiler Hudoklin se je med 9. in 14. oktobrom 2017 udeležil 13. evropskega tekmovanja *Grand Prix Chimique*, ki je potekalo v Petnici v Srbiji. Na tekmovanju je sodelovalo 20 tekmovalcev iz 10 evropskih držav. Zaradi različnih šolskih sistemov v sodelujočih državah so med tekmovalci kar precejšnje razlike tako v starosti kot tudi v obdobju izobraževanja za kemijski poklic ter s tem v izkušnjah s praktičnim delom v laboratoriju. Tekmovalci so bili stari od 18 do 24 let.

Jan se je v močni konkurenci odlično izkazal. Žirija je bila nad njegovim delom, natančnostjo in organiziranostjo zelo navdušena. Jana so zelo pohvalili. Pokazal je, da je res dober kemik, da ve, kaj dela, in da to dela pravilno, po načelih dobre laboratorijske prakse. Nekajmesečna priprava, ki se je začela že februarja, se mu je obrestovala.

Poleg intenzivnega dela z mentorico in laborantko v šolskih prostorih se je izpopolnjeval tudi v enem največjih podjetij s področja kemije, kjer je lahko delal z aparaturami, ki jih v šolskih laboratorijih nimamo. Zaposleni v tem podjetju so z veseljem delili znanje in izkušnje z njim ter ga dodatno usposabljali za delo v laboratoriju.

Ne gre prezreti dejstva, da so rezultati, ki tekmovalce uvrstijo na določeno mesto, pomembni, a še pomembnejša je zavest, ki jo učitelji skušamo približati dijakom: pomembno je dati od sebe največ, kar zmoreš.

Veselje in samozavest sta se kmalu začela zrcaliti tudi na obrazu dijaka. Spoznanje, da drži rek, da je v znanju moč, je dobilo nov pomen. Jan je napredoval ne le v stroki, ampak je celostna pomoč, ki mu je bila nudena, botrovala temu, da je problemske naloge sprejemal kot izziv. Izziv pa je vedno nekaj, kar si vsakdo želi razrešiti ali razumeti.

Pohvale za predstavitev naše države, me-

Foto: Peter Prebil

sta, šole in sebe so mu izrekli mnogi udeleženci tega evropskega srečanja. Ni štelo le znanje, niso štele le spretnosti, ampak posameznik kot celota, kot enovita osebnost; vse to je tkalo zgodbo o uspehu. Ne gre prezreti dejstva, da so rezultati, ki tekmovalce uvrstijo na določeno mesto, pomembni, a še pomembnejša je zavest, ki jo učitelji skušamo približati dijakom: pomembno je dati od sebe največ, kar zmoreš. Pri tem ne gre le za znanje, spretnosti, ampak za človečnost, ki jo odraža osebnost vsakega posameznika. Vzgojni moment, vrednote, v katere posameznik verjame in s katerimi se lahko poenoti z učiteljem, so tiste, ki štejejo.

Po analizi končnega dela se je Jan zavedal napake, ki mu je na koncu odnesla 1. mesto in s tem naziv evropskega prvaka, a osvojil je odlično 9. mesto in za najboljšim zaostal le za nekaj točk. Vendar pa se je Jan veselil zmage prvouvrščenega, znal je preseči golo tekmovalnost in to je tisto, kar kot njegova mentorica toplo pozdravljam. To ga dela še večjega, še boljšega dijaka.

Kolikšna je njegova vrednost, izpričujejo povratne informacije vseh, s katerimi je Jan sodeloval; z njegovim delom in zavzetostjo ter željo po učenju so bili izjemno zadovoljni. Povedali so mu, da so mu odprta vrata v podjetje, kjer se je že pripravljal na tekmovanje. Kot mentorici mi je v veliko zadoščenje in ponos, da se znamo danes še veseliti uspehov drugih – to je eden pomembnih naukov za življenje.

Marsikdo me je vprašal, ali se je trud glede na ure dela, vložene v pripravo dijaka na tekmovanje, obrestoval. Sprva sem se ob vprašanju začudila, a kmalu spoznala, da dokler tega nekdo ne doživi, ne more vedeti in čutiti, kar vem in čutim sama: ponos nad Janovim uspehom. Ponos nad uspehom vseh mladih, ki jih ni malo, ki se kljub rednim šolskim obveznostim vedno znova odločajo, da bodo tekmovali, da bodo poskušali dati od sebe največ, kar lahko. Ob tem pa jim vedno znova naročam, da je to največ, kar lahko naredijo zase in za družbo, v kateri živijo. Tako ji v še večji meri vračajo, kar prejemajo.

In jaz? Deležna sem bila velikega veselja in zadoščenja nad uspehom našega dijaka, ki je dosegel odličen rezultat, s svojo osebnostjo pa je na vse prisotne in name naredil izjemen vtis. Izkušnja je spremenila njega in mene kot učiteljico. Upam, da bo tudi vse nas – s primerom dobre prakse. Če se torej vprašamo, ali se splača, ali se nekaj da, se odgovor ponuja na dlani: splača se in da, to je mogoče. Samo upati si moramo, močno delati in delovati skupaj. Uspeh je tako zagotovljen. Zadoščenja pa so deležni vsi, ki so odprtega duha.

Jože Ramovš

Sožitje v družini

Celje: Mohorjeva družba, 2017

530 strani, cena: 23,50 €

Sožitje je celostna življenjska povezanost z drugimi ljudmi; običajno tudi skupno življenje. Če iščemo značilnosti pri kolikor toliko lepem ali skladnem sožitju, najdemo skupno življenjsko usmeritev – vsi imajo podobne vrednote, norme, način življenja in navade, skupno doživljanje dobrega in hudega ter kolikor toliko uspešno sodelovanje. Potreba po lepšem sožitju v družini je danes bolj pereča kakor kdaj koli doslej. Neuspeh, ki ga ljudje doživljajo v zakonskem in partnerskem sožitju, mnoge posamezne pare in družine, prav tako pa našo razvito družbo vodi v različne slepe ulice. S tem ko izboljšamo družinsko sožitje, odpiramo tudi izhod iz družbene slepe ulice v lepše sožitje in sodelovanje med različnimi skupinami, skupnostmi in narodi.
Družinsko in vsako drugo sožitje ima tri glavne sestavine: vloge vsakega od družinskih članov, komuniciranje in sodelovanje med družinskimi člani ter vzdušje v družini – slednje najbolj odloča o tem, kako prijetno se počutimo v družini.
Vsako poglavje knjige je samostojna enota, obenem pa knjiga predstavlja celoto. Prvi del nudi miselno orientacijo po bistvenih sodobnih spoznanjih o družini in sožitju v njej. V drugem delu so poljudnoznanstveno prikazane sodobne metode za učenje sožitja, zlasti komuniciranja in opravljanja družinskih vlog. V tretjem delu avtor piše o prelomnicah v polstoletnem razvoju družinskega sožitja – od zaljubljenosti mladega para do njune smrti.
Vsako poglavje knjige skuša združevati današnje teoretično znanje o sožitju in praktične odgovore za konkretno vsakdanje sožitje v družini. V več poglavjih so tudi navodila za vaje. Knjiga prinaša dobro, toda zahtevno sporočilo, da se danes lepšega družinskega sožitja lahko naučimo, vendar pa ne z lahkoto, mimogrede ali spontano.

Adele Faber, Elaine Mazlish

Na pomoč, moji otroci se kregajo!

Ljubljana: Družina, 2018

248 strani, cena: 24,90 €

V knjigi boste na primerih iz resničnega življenja, v učnih situacijah, ki so narisane kot stripi, ter v ključnih povzetkih izvedeli: kako med otroki spodbujati sodelovanje namesto tekmovalnosti; kako dejavno spodbuditi dobre odnose med njimi; kako lahko otroke obravnavate neenako, pa ste še vedno pravični; kako otroke usposobiti, da bodo spore reševali sami in umirjeno.

Elisabeth Lukas

Osnove logoterapije

Človeška podoba in metode

Celje: Mohorjeva družba, 2017

368 strani, cena: 27,50 €

Logoterapija resno upošteva človekovo svobodo in odgovornost. Človek ni svoboden od nujnosti, ampak se nujnosti lahko zaveda in zavzame do nje svoje zavestno stališče. Dojema pa tudi možnosti tega trenutka, se zanje odloča in jih udejanja. Logoterapija ne sledi ideološkim iluzijam, da je vse možno. Njen prispevek k večanju človekove svobode in odgovornosti je skrb za to, kar človeku kaže realno pot v tem trenutku in v tej situaciji, da se njegovo življenje ter sožitje z drugimi in naravo smiselno razvijata.
Najbolj znana učenka Viktorja Frankla nam v knjigi sistematično predstavi temeljne ideje, načine delovanja ter pristope logoterapije. Teoretična izhodišča za boljšo ponazoritev podkrepi s primeri iz prakse. Predstavi logoterapevtsko usposabljanje in ta psihoterapevtski pristop umesti v širši okvir skrbi za javno duševno zdravje. Učbenik, ki je v izvirniku doživel že štiri izdaje, je kljub strokovnosti napisan berljivo in tako dostopen tudi laikom.

Tine Debeljak, Mihael Glavan

Šopek Cankarjevih pisem iz Slovenskih goric na Rožnik

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018

182 strani, cena: 29,99 €

Šopek Cankarjevih pisem Nini Bergmanovi in njeni družini je slavospev Rožniku, izraz hvaležnosti ljudem, pri katerih je Cankar živel, in dragoceno pričevanje o pisateljevi človeški podobi.
Nova izdaja Šopka Cankarjevih pisem, petinsedemdeset let po prvi izdaji v letu 1943, ohranja študijo Tineta Debeljaka, dopolnjeno z novimi pojasnili. Faksimilirane enote Cankarjevih pisem spremljajo lahko berljivi prepisi z najpotrebnejšimi opombami. V tretjem delu knjige je podrobneje izrisano Cankarjevo življenje na Rožniku in usoda Franzotove družine, s katero je bil v tistem času tesno povezan. Njeni sedanji rodovi so za pričujočo knjigo prispevali nove dokumentarne fotografije.

Lidija Golc

Vsakomur iz svoje lepene

Celovec: Drava, 2017

205 strani, cena: 29,99 €

V naslovu tretje pesniške zbirke je avtorica ime slovenskega naselja Lepena na avstrijskem Koroškem zapisala z malo začetnico in ga s tem spremenila v simbolični pojem. V svojevrstnih liričnih premišljevanjih jo je povezala z osebnimi spomini in doživetji. Zelo obširna zbirka je razdeljena na enajst tematskih sklopov. Pesmi Lidije Golc delujejo na videz preprosto, skorajda kot ljudska poezija, vendar se za njenim zapisovanjem drobnih življenjskih trenutkov skriva nekaj več – celovito osebno doživljanje sveta.

Naročam letno naročnino na revijo Vzgoja:

Ime in priimek oz. naziv ustanove: _____

Naslov (ulica in hišna št.): _____

Poštna številka: _____ Pošta: _____

E-naslov: _____

ID za DDV (za davčne zavezance): _____

Datum in podpis: _____

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno.
Naročnina za leto 2018 je samo 19,80 €.

Naročilnico pošljite na naslov:
Revija VZGOJA
Ul. Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana.

Ann Voskamp

Tisoč darov

Živeti bolj polno življenje prav tam, kjer ste

Ljubljana: Družina, 2018
214 strani, cena: 22,90 €

Arlene K. Unger

Sreča

50 vaj čuječnosti in sproščanja, da bomo vsak dan dobre volje

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018
160 strani, cena: 14,99 €

Elisabeth Lukas

Tvoje življenje je tvoja priložnost

Spodbude, kako oblikovati življenje s smislom

Ljubljana: Novi svet, 2017
147 strani, cena: 14,90 €

Elisabeth Lukas

Vse se uglasi in izpolni

Logoterapija v poznejšem življenjskem obdobju

Celje: Mohorjeva družba, 2017
110 strani, cena: 15 €

Iz življenja *DKPS*

Na januarskem večeru o obvladovanju stresa

OS Ljubljana je v četrtek, 18. januarja 2018, pri Sv. Jakobu pripravila predstavitveno predavanje z naslovom *Podpora pedagoškim delavcem – dobro obvladovanje stresa.*
Predavateljica, višja fizioterapevtka ter inštruktorica za Brain Gym in BBS Marjeta Krejči Hrastar, nam je pripravila več kot predavanje. Najprej je na zanimiv način predstavila svoje delo, opisala vrsto izkušenj z otroki in mladimi ter z njihovimi primanjkljaji, težavami in motnjami. Nato nam je predstavila izkušnje z odraslimi in najrazličnejše oblike stresa, ki ga doživljamo.
Predavanje je bilo teoretično poglobljeno: predavateljica je opisala vrsto dejavnikov, ki vplivajo na razvoj možganov, njihove funkcije in vlogo pri odzivanju, impulzih in celotnem delovanju otroka in odraslega človeka. Praktična vrednost predavanja pa je bila delavnica, v kateri smo se učili prepoznavati občutja v stresni situaciji in predelali vrsto zanimivih telesnih drž in vaj za premagovanje stiske in stresa.
Udeleženci – okrog 20 nas je bilo – smo predavateljici hvaležni za informacije in izkušnjo vaj. Z njimi bomo lahko pomagali sebi in predvsem učencem v raznih težavnih situacijah. Predavanje in delavnico priporočamo tudi drugim območnim skupnostim. Stik s predavateljico lahko dobite preko pisarne DKPS.

Helena Kregar

Srčna hvala že tretjič!

V četrtek, 25. januarja 2018, je v Antonovem domu na Viču v Ljubljani potekal **3. dobrodelni koncert** Človek za druge. Glasbeni gostje so bili skupina Eni od sedmih milijard, godalni kvartet Ars Lumina, skupina Proper z Lukom Seškom in Aleksander Mežek z Akademiki. Srčna hvala vsem, ki ste kot sodelavci, nastopajoči, sponzorji, donatorji ali kot obiskovalci podprli koncert in naš program.
Sponzorji in donatorji koncerta: Picerija Na Placu Vipava; Posestvo Burja: Kamnoseštvo Tavčar; Zaslon, digitalni medij: tiskarna Grafis Trade; Pizzeria FoculuS; Žito, Podravka; Mlinotest; Sitik d.o.o., Cistercijanska

Foto: Žiga Lovšin

Koncert Človek za druge

Kot prostovoljka pomagam na koncertu. Kuham čaj, pripravljam hrano in se veselim mladih prostovoljcev, zaljubljenih v boljši svet. Dve uri na teden prostovoljno darujejo, da bi bilo več upanja med ljudmi.

Magda

opatija Stična: Sputnik Svetovna kavarna; Združenje SAZAS.
Zbrana sredstva bodo namenjena za podporo nadaljnjemu delovanju prostovoljcev, ki pomagajo paraplegikom, slepim, starim, beguncem, otrokom na rehabilitaciji, mladim s posebnimi potrebami, otrokom v vrtcu in učencem z učnimi težavami.

Kristina Lepen

Vuzenica – o delu s težavnimi sogovorniki

V soboto, 27. januarja 2018, je v Vuzenici potekal seminar dr. Silva Šinkovca z naslovom *Obvladovanje stresa in krepitev osebnostne čvrstosti pri delu s težavnimi sogovorniki*. Udeleženke, ki smo se v Slomškovi Vuzenici zbrale iz domala cele Slovenije, smo se spraševale, kdo je težaven sogovornik, kateri dejavniki nam pogosto povzročajo stres ter kaj lahko same storimo na tem področju. Predavatelj je poudaril, da sta kljub vsem modernim metodam dela najmočnejši orožji beseda in pogovor. Ključna je pravilna komunikacija. Seveda smo se udeleženke preizkusile v pravilni komunikaciji in ugotovile, da potrebujemo še veliko vaje. Pri vsem tem pa so nam v veliko pomoč osebnostna čvrstost, samozavest in zavedanje, da zmoremo delati velike reči, če le zaupamo.

Branka Roškar

Postno duhovno branje

Ob torkih ob 17.00 se v Ljubljani zbiramo k duhovnemu branju ob knjigi Ramon Cue: *Moj polomljeni Kristus*. Kako lepo je skupaj s prijatelji poslušati brana besedila, se o njih pogovarjati in razmišljati.

Magda Jarc

Odmevi na mini svetopisemske maratone

Po območnih skupnostih (OS) DKPS so konec januarja in v začetku februarja potekali mini svetopisemski maratoni (MSM):

- **OS Sv. Hieronim, Postojna**

Začeli smo ob 18.00 s sv. mašo v župnijski cerkvi v Postojni in ob 22.00 radostni in deležni blagoslova prebrane in slišane Božje besede zaključili s prijetnim druženjem. Branje je začel dekan in župnik mag. Jožef Koren, nas z uvodom pripravil na branje Markovega evangelija in nas vseskozi aktivno spremljal. Prebrali smo Markov evangelij in Petrovi pismi. Sodelovalo je 17 bralcev, v dvorani pa je bilo še nekaj poslušalcev. Zaključek Petrovega pisma »Ker torej to vnaprej poznate, ljubi, se varujte, da vas blodnja pokvarjenih ne bo potegnila za sabo in da ne odpadete od svoje utrjenosti. Rastite pa v milosti in spoznanju našega Gospoda in Odrešenika Jezusa Kristusa. Njemu slava zdaj in do dneva večnosti! Amen.« (2 Pt 3,17–18) nas bo spodbujal pri soočanju z izzivi. (*Eva*)

- **OS Kranj**

Svetopisemski maraton smo začeli ob 16.00 in ga zaključili pred sv. mašo ob 18.00. Prebrali smo dve Pavlovi pismi: Rimljanom in Galačanom. Sodelovalo je 8 bralcev, v dvorani pa je bilo še nekaj poslušalcev in skupina birmancev. (*Marjeta*)

- **OS Zahodna Dolenjska**

V Kočevju smo imeli MSM že v soboto, 20. januarja 2018, od 19.00 do 22.00. Prebrali smo Markov evangelij in prvih 9 poglavij Apostolskih del. Sodelovalo je 12 bralcev. Med nami je bilo tudi nekaj poslušalcev in dobre pol ure mladinska veroučna skupina. Med bralci sta bila tudi po dva predstavnika adventistične in evangelijske Cerkve. Razšli smo se nagovorjeni in polni Božjega dotika in miru. Čutiti je bilo, da se ob letu osorej spet srečamo v topli župnijski kapeli ob Božji besedi. (*Slavka*)

- **OS Celje**

MSM je v župniji Zreče potekal v petek, 2. februarja 2018, od 17.00 do 18.15. Brali smo različne izbrane odlomke iz Svetega pisma. Na koncu se je izkazalo, da smo si vsi izbrali besedila iz Nove zaveze. Poleg bralcev so se dogodka udeležili še številni poslušalci. Sledila je večerna sveta maša, ki je bila posvečena svečnici, Jezusovemu darovanju v templju in blagoslovu sveč. To je tudi dan, ko redovnice in redovniki praznujejo dan Bogu posvečenega življenja. Gospod župnik Peter Leskovar nas je povabil k vsakodnevni molitvi zanje ter k molitvi drug za drugega. Dogodek so organizirale župnija Zreče, Kolpingova družina Zreče in DKPS, območna skupnost Celje. (*Martina*)

- **OS Tolmin**

Branje Svetega pisma je potekalo tri dni po večerni sv. maši, in sicer dve uri, do 21.00. Brali smo Lukov evangelij in Apostolska dela. Sodelovale so molitvene skupine: Frančiškov svetni red, Živi rožni venec, Prenova v duhu, Binkoštna dvorana, biblična skupina, kateheti in pedagogi ter zakonske skupine. Bralcev je bilo dovolj in se niso podvajali. Uvod in zaključek sta podala duhovnika, gospod Niko Koren in gospod kaplan Marko Subotič. Večeri so bili dobro obiskani. Zaključili smo s pesmijo ob kitari in blagoslovom. (*Marija*)

- **OS Mozirje**

V Mozirju smo imeli MSM v četrtek, 22. januarja 2018, od 19.30 do 24.00. Brali smo Evangelij po Mateju. Branju Božje besede se je pridružilo 30 bralcev, med njimi mnogi člani DKPS. (*Jelka*)

- **OS Ljubljana**

Mini svetopisemskega maratona OS Ljubljana se je udeležilo 9 bralcev. Ob Božji besedi in medsebojnem srečanju nam je bilo lepo. (*Helena*)

- **OS Trebnje**

MSM v župniji Trebnje letos praznuje že peto obletnico. Vsako leto ga pripravimo

z veseljem in zaupanjem v moč Božje besede. V soboto, na predvečer nedelje Svetega pisma, smo v kapeli prebirali Matejev evangelij, iz katerega je vzeto tudi letošnje geslo maratona: Čujte in molite. Po vsakem prebranem poglavju smo se ustavili in g. župnik Jože Pibernik je podal razlago in odgovarjal na naša vprašanja. Dve uri sta hitro minili in hvaležni smo bili za milost globljega spoznavanja Božje besede in tega, da nas vsako leto več sodeluje. V nedeljo smo farane nagovorili pri vseh treh sv. mašah, govorili o osebnih izkušnjah z branjem Svetega pisma ter opisali potek maratona. Božjemu vabilu se je bilo vredno odzvati. (*Jasna*)

- **OS Novo mesto**

Na MSM v Novem mestu nas je bilo kar nekaj bralcev in poslušalcev. Seveda niso bili vsi prisotni tri ure, nekatere žene pa smo vztrajale. (*Marta*)

- **OS Ljutomer**

MSM smo v Ljutomeru izvedli 21. januarja 2018. Začeli smo ga s sveto mašo ob 17.00, ki jo je vodil domači kaplan Zoran Car, in nadaljevali z enournim branjem Svetega pisma. Izbrali smo Janezov evangelij. Zvrstilo se je 8 bralcev in Božja beseda je žuborela ob žuborenju potočka iz cerkvenih jaslic, kar je pričaralo posebno vzdušje. Kot vsako leto se nam je ob poslušanju in branju pridružila skupina Prenova v duhu. Članice OS Ljutomer smo zaključile večer s kratkim in prijetnim druženjem ob toplem čaju. (*Milena*)

Foto: arhiv OS Ljutomer

- **Krka**

Tudi letošnje leto smo se na Krki odločili za MSM, ki je nosil naslov Čujte in molite. To je bila odlična predpriprava za oblikovanje biblične skupine, ki se sedaj zbira vsak ponedeljek zvečer v župnišču. MSM je potekal tri večere od 18.30 do 20.30. V petek in soboto, 26. in 27. januarja 2018, smo začeli s sveto mašo in krajšim uvodom o pomenu in vlogi Svetega pisma za naše življenje in nadaljevali z branjem Svetega pisma. V nedeljo zvečer smo se še tretjič zbrali k branju. To je bila nova priložnost, da smo se trdneje povezali med seboj in našli novih moči za življenje, vsakodnevne preizkušnje … Vsak večer se je zbralo 13 bralcev in en poslušalec Božje besede. Branje smo organizirali v župnišču. Brali smo Janezov in Matejev evangelij. Branje je potekalo izmenično. Vsak bralec je prebral eno poglavje. Zaključili smo z blagoslovom g. župnika Dejana Pavlina. Razšli smo se z mislijo »Da bi še naprej bedeli in molili, da ne pridemo v skušnjavo …«. (*Marjanca*)

OS Kranj

Člani DKPS, Območne skupnosti Kranj, smo skupaj z župnijo Kranj na svečnico pripravili mini svetopisemski maraton. Marca načrtujemo obisk župnije Preddvor, kjer bomo predstavili delo in poslanstvo našega Društva. Z domačim župnikom sodelujemo tudi pri mesečni katehezi. Doslej so bili naši prispevki naslednji: Napotki pri vstopu v novo šolsko leto (Vlasta Sagadin), Spolna vzgoja mladih v osnovni šoli (Ula Hribar Babinski) in Medosebni odnosi v družini (Meta Tavčar).

Ula Hribar Babinski

Svetopisemski maraton: čujte in molite

Z možem sva s prijatelji iz naše zakonske skupine brala Sveto pismo od polnoči do štirih zjutraj. V rano jutro svečnice smo vstopili z branjem Božje besede. Hvala ti, Gospod, za to milost in za tisto, da že 42 let vztrajamo v zakonski skupini.

Magda

Napovedni koledar

Molitev za domovino

Sveta maša za domovino je letos vsako 2. soboto v mesecu ob 16.00 v ljubljanski stolnici. Še verjameš, da molitev dela čudeže? Vžgi ogenj ljubezni v svojem srcu in vztrajaj, vztrajajva, vztrajajmo, da izprosimo Božje varstvo za našo ljubljeno domovino. Prihodnji datumi: **14. april, 12. maj, 9. junij 2018.**

Dan za spremembe

V soboto, **7. aprila 2018**, lahko postanete prostovoljec za en dan in se pridružite prostovoljcem iz programa Človek za druge pri njihovi prostovoljski akciji v okviru vseslovenskega Dneva za spremembe. Prijave do 30. marca 2018: 01/43 83 987, clovekzadruge@gmail.com

Molitveno srečanje DKPS

- Log pri Vipavi, sobota, **14. april 2018**
- 14.00 – ogled mozaika p. Marka I. Rupnika v Vrhpolju
- 15.00 – molitvena ura v Logu pri Vipavi
- 16.00 – sv. maša, ki jo bo daroval škof msgr. Jurij Bizjak
- 17.00 – pogovor in druženje

SIESC 2018

Letno srečanje Evropskega združenja krščanskih učiteljev (SIESC) bo **od 24. do 30. julija 2018** v kraju **Trier (Nemčija)**. Vsako leto je gostiteljica srečanja druga država, ki pripravi vsebinski in turistični program. Bogastvo različnosti daje nove poglede in uvide. Ne dovolimo si vzeti sanj o močni združeni Evropi, ki temelji na krščanstvu. Naslov srečanja: Svoboda in odgovornost. Prijave do 10. junija 2018. Dodatne informacije: dkps.seminarji@gmail.com, 01/43 83 987

Duhovne vaje za učitelje, vzgojitelje in druge

Duhovne vaje za učitelje in druge z naslovom *Kar smo prejeli, to vam dajemo* bodo:

24.–29. julij 2018 v Nazarjah in **7.–12. avgust 2018** v Ilirski Bistrici. Vodil jih bo ***p. Silvo Šinkovec* s sodelavci**. Prijave: silvo.sinkovec@rkc.si

Romanje v Medžugorje

Od **27. do 29. aprila 2018** vabljeni v Medžugorje z DKPS. Cena: 145 € (ob udeležbi vsaj 40 oseb). Informacije in prijave: 01/43 83 983, dkps.seminarji@gmail.com, www.dkps.si

Seminarji 2017/18 za osebno in strokovno rast

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos je vselej na strani odraslega/učitelja. Nadaljevalni seminar poteka v obliki izkustvene delavnice.
Obseg: 8 ur
Izvedba: 21. 4. 2018, prijave do 11. 4. 2018.
Vodi: Julija Pelc

Inteligentna čustva

Čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.
Obseg: 16 ur
Izvedba: 25.–27. 5. 2018, prijave do 16. 5. 2018.
Vodi: dr. Silvo Šinkovec

Programi za pedagoške kolektive in druge zaključene skupine

Programi so dolgi 2, 4, 6, 8, 12 ali 24 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

• **Moteči, nevidni in travmatizirani učenci:** Odgovornost za odnos z otrokom je na strani odraslega, s tem pa tudi iskanje načinov, ki bodo otroka opolnomočili, da bo kljub slabim izkušnjam napredoval v bolj zadovoljnega posameznika. **Izvaja:** Julija Pelc

• **Reflektiranje, ključna kompetenca strokovnega delavca:** Osredotočenost na ovire in izzive, neprijetna čustva, dileme in konflikte pomaga prepoznavati primanjkljaje ter polje še nezadovoljenih potreb in interesov. Pri tem nam pomagajo spretnost postavljanja vprašanj, zavedanje, pogum in volja. **Izvaja:** Julija Pelc

• **Supervizija za pedagoške delavce:** Udeleženci v majhni skupini osvetljujejo različne situacije in vprašanja, povezana z vzgojnim, pedagoškim in drugim strokovnim delom, ter iščejo odgovore nanje, kar omogoča strokovno in osebno rast. **Obseg:** 10 srečanj po tri šolske ure, na dva ali tri tedne. **Izvaja:** Julija Pelc

• **Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja:** Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, obrambno vedenje kot posledica nizkega samospoštovanja ter vedenje, ki vzdržuje nizko samospoštovanje. Učimo se spodbujati razvoj samospoštovanja ter vključevati te veščine v vzgojni načrt. **Izvaja:** dr. Silvo Šinkovec

• **Čustvena pismenost in kakovost sporazumevanja:** Čustva, njihov pomen in težave, ki jih imamo s čustvi. Obravnavamo osnovna čustva, vsako spoznavamo postopoma: kaj izraža, kako ga doživljamo, kakšen je krog doživljanja posameznega čustva, kako ob njem rastemo. Glede na dolžino seminarja izberemo teme, ki jih obravnavamo. **Izvaja:** dr. Silvo Šinkovec

• **Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje:** Za pedagoške delavce, ki nastopajo na srečanjih s starši, konferencah, različnih prireditvah. Spoznamo osnovna načela govornega nastopanja, osredotočamo se na smiselno izražanje in učinkovito predstavljanje svojih misli, skušamo oblikovati živ in učinkovit slog govorjenja. **Izvaja:** mag. Hedvika Dermol Hvala

Delavnice ali predavanja

Izvajamo jih v obsegu 2, 4 ali 6 pedagoških ur. O lokaciji, terminu in ceni se dogovorimo.

• **Biologija nasilja:** Učence moramo vzgajati h krotenju in ne k sproščanju napetosti in jeze, ki se lahko sprevržeta v nasilje. Nasilja v nobenem primeru ne moremo opravičiti z naravno danostjo človeka. **Vodi:** Jože Mlakar

• **Logos – lepota besede in moč argumenta:** Razmišljali bomo o lepoti, nujnosti in tudi odsotnosti razuma v človeškem delovanju. Preko preprostih logičnih in tudi življenjskih izzivov bomo opazovali našo prirojeno strast po razumevanju. **Vodi:** dr. Damjan Kobal

• **Poganjki projektov:** Učitelj spozna učni pripomoček 'Poganjki projektov', ki vsebuje celovit skupek metod in orodij za izpeljavo projektov z učenci. Gre za korake od oblikovanja ideje do načrtovanja, spremljanja in zaključka projekta. **Vodi:** certificirani projektni menedžer iz Združenja PMI Slovenija

• **Z otroki varno po internetu:** Kaj bi starši in učitelji morali vedeti in kaj lahko naredijo za varno uporabo interneta? Česa si ne upajo oz. ne znajo vprašati o družbenih omrežjih? Ali veste, da otroci splet nosijo ves čas s seboj? **Vodi:** Klemen Jevnikar

• **S čim videoigre 'zagrabijo' otroka?** Za lažje razumevanje sveta videoiger bodo predstavljeni razvoj igralca in prakse igranja videoiger. Pogledamo tudi, s čim videoigre 'zagrabijo' igralca in kako ta načela uporabiti pri učenju. **Vodi:** Barbara Kavčnik

• **Pedagogika igre:** Udeleženci dobijo globlji vpogled v igro, njene značilnosti, kako jo najbolje uporabljati kot vzgojno, motivacijsko in učno orodje. **Vodi:** Barbara Kavčnik

• **Slomšek in naravoslovje:** Anton Martin Slomšek se je zavedal, da je teoretično poznavanje fizikalnih zakonitosti pomembno za oblikovanje človeka. To je spodbuda, da mladim približamo naravoslovje in jih vzgajamo za razmišljanje z lastno glavo. **Vodi:** Boris Kham

• **Vesolje – uganka ali skrivnost?** Predstavljeno bo, kako lahko pri poučevanju naravoslovja spodbujamo k odkrivanju presežnega, kar pri učencih spodbuja opazovanje, čudenje in razmišljanje o Življenju. **Vodi:** Boris Kham

Informacije in prijave:

DKPS
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 987
dkps.seminarji@gmail.com
http://www.dkps.si

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Anja Rabzelj

Analiza bralnih skupin za odrasle v splošnih knjižnicah in bralčev odziv na izbrano literarno delo

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2017

Neformalno izobraževanje je v splošnih knjižnicah že močno razširjeno in vključuje različne skupine ljudi. Ena izmed številnih dejavnosti, ki jih knjižnice organizirajo v sklopu neformalnega izobraževanja, so tudi bralne skupine, ki smo jih raziskovali v Ljubljani in Črnomlju. Problem bralnih skupin smo obravnavali v dveh delih. V prvem delu smo se osredotočili na učenje v skupini in na področje načrtovanja ter vodenja izobraževalnih programov. Ugotovili smo, da izobraževalni proces v bralnih skupinah poteka skozi pogovor med udeleženci, zato imajo izjemno pomembno vlogo tudi mentorji in njihovo znanje za vodenje skupine. Sodeč po intervjujih in opazovanju, se udeleženci v bralnih skupinah aktivno učijo, so ustvarjalni pri svojem programu, udeležba v bralnih skupinah pa pomembno vpliva tudi na osebnostno rast udeležencev. V drugem delu raziskave je teoretski okvir predstavljala teorija recepcijske estetike, ki v ospredje postavlja bralca in njegov doprinos k tvorbi pomena. Pri izbranih udeležencih smo preverjali bralni odziv na baladno pravljico *Balada o Snegurčki* (Svetlana Makarovič, 2012). Ugotovili smo, da so se odrasli na različne načine odzvali na literarno delo in so prek tega kritično razmišljali o življenju.

Bralne skupine so po naših ugotovitvah pomemben prostor učenja, kjer se ljudje družijo, delijo svoje izkušnje (bralne in življenjske) ter se učijo iz prebranega in drug od drugega. Udeleženci spreminjajo svoje razmišljanje in bralne navade, širijo svoja obzorja ter postajajo kritični do zgodb in okolja, v katerem živijo. Bralne skupine so zelo dobra možnost za izobraževanje in povezovanje ljudi v lokalnem okolju.

Summary

The *Focus Theme* of the 77th issue of *Vzgoja* magazine is state and religion. In the focus we look for the path of coexistence between the state and religion in the fields of education, healthcare and the army. Miroslav Mozetič looks at the topic of the separation of the state and religion from a legal point of view, and notes the duty to provide religious freedom also in schools. As a school inspector, Tomaž Rozman, from his own experience, highlights the connection between school and religious activities. Branko Cestnik focuses on concrete cooperation between the school and the parish, and notes that, especially in rural areas, their coexistence and cooperation can be exemplary and respectful. From the field of healthcare, Janez Zajec presents the initiative in Slovenian hospitals, which has long been a practice around the world, namely the preparation of a place for prayer which also has a beneficial effect on the treatment of patients. Jože Plut, as a former military vicar, writes about the difficult beginnings of cooperation between religion and the army relating to the introduction and placement of a spiritual companion in the Slovenian Armed Forces.

In the section *Our Conversation,* Vanja Kiswarday interviews an inclusion promoter, sister Michela Carrozzino, who works as a missionary in Djibouti in East Africa, and directs all her power to integrating all the people, including the most marginalized and affected.

In the *Teachers Section,* Jože Ramovš continues his series of articles on group learning. This time he writes about the enthusiasm that drives group social learning, and how it is based on neuroscientific insights. We also publish a text by Drago Jančar, a distinguished Slovenian writer, which he prepared for the discussion evening of the Society of Catholic Pedagogues of Slovenia, presenting his life and work.

In the section *Educational Plan*, Mateja Centa, Ivana Kragić and Bruno Ćurko write about critical and creative thinking and present some ways how to introduce it into work with children. Zdenka Sušec Lušnic writes about her classroom experience among high school students.

In the *Parents Section*, Neža Miklič writes about ways in which a child can quickly become a victim of sexual abuse, how to prevent it, and how to deal with possible abuse. Rihard Režek gives his thoughts about the important role of parents also when it comes to cooperation between parents and teachers.

In the section *Educational Areas* there is a contribution by Milček Komelj which is based on the cover image Rome painted by Jošt Snoj in 2008. Vesna Jarh writes about the importance of space, stressing that a playroom should be designed in such a way that it promotes learning and well-being. Vesna Trančar presents the way in which a company and an educational institution can work together for the good of the future.

In the section *Spiritual Experience,* Branka Roškar writes about the importance of blessing in the past as well as in the present. Silvo Šinkovec considers the lyric-epic poem The Baptism on the Savica, written by France Prešeren, in which there are quite a few elements of Prešeren›s profession of deep faith. Lidija Golc completes the content of the section with her song Full is the Easter Basket.

In the section *Experiences*, Martina Goričan presents the project week that was carried out at the school and included students making their own watches. Melita Miklavčič writes about the beautiful experience and the exceptional progress of a student from her class.

Written by: Erika Ašič

Translated by: Bernarda Kejžar

LJUBLJANA Park Tivoli

NEDELJA
13.5.
2018

ČAROBNI DAN

POŽIVETJE ZA VSO DRUŽINO

1 VSTOPNICA
=
1 DRUŽINA

program na čarobnem odru

kreativne in športne delavnice za otroke

Vzgoja ZAVOD ZAUPANJE

www.carobnidan.si

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok

Teoretično in praktično bomo spoznali vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok. Naučili se bomo prepoznati in pristopiti k otroku v stresu, k nemotiviranim ali agresivnim otrokom. Naučili se bomo enostavnih vaj za povečanje koncentracije in pomnjenja.

Seminar je namenjen pedagoškim delavcem, staršem in drugim.

NOVO

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 12. 5. 2018, prijave: do 30. 4. 2018
Vodita: Marjeta Krejči Hrastar (višja fizioterapevtka) in Tatjana Jakovljević (univ. dipl. prof. defektologije)

MALI UČBENIKI PREŽIVETJA

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba
www.mohorjeva.org
Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50
Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Jošt Snoj: Rim
Akril, 2008, zasebna last
Foto: Tamino Petelinšek